

***Fra 12 til 200 nautiske mil: Utviklingen av
den norske fiskerigrensepolitikken 1970-
1977.***

Kathrine Kjellmann Brachel

Masteroppgave ved Institutt for arkeologi, konservering og historie

UNIVERSITETET I OSLO

Høst 2015

Fra 12 til 200 nautiske mil: Utviklingen av den norske fiskerigrensepolitikken 1970-1977.

¹ Kart hentet fra Regjeringen 2015a. Kartet over den norske økonomiske sonen.

© Kathrine Kjellmann Brachel

2015

Fra 12 til 200 nautiske mil: Utviklingen av den norske fiskerigrensepolitikken 1970-1977.

Kathrine Kjellmann Brachel

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Allkopi

Forord

Så sitter man her da, kvelden før kvelden. I morgen er det juleaften. I hvert fall nesten. Da skal styret med å skrive denne oppgaven være over, og det er en gave. Og det kan jeg fortelle dere, at det er jeg rimelig fornøyd med. For å skrive en masteroppgave er et leit prosjekt. Av og til så føles det ut som man er på nippet til Gaustad. Men så er det noen ting som holder en tilbake og det er derfor på plass med litt takknemmelighet.

Jeg vil først takke min veileder Olav Njølstad, som svarer på spørsmål selv på Gardermoen, og som alltid kommer med gode innspill. Selv om dette kan gjøre en student gal. Man blir jo aldri ferdig! Men oppgaven blir bedre av det. Og for det sier jeg takk.

Jeg vil takke Geir, Helene og Victor for å ha lest gjennom og gitt gode innspill. Takk!

Jeg vil også rette en takk til alle folka jeg har møtt på dette rare studieprogrammet historie. For det er et rart program, og det er virkelig mye rare folk. Folk som går barbeinte året rundt. Folk med global haircuts(!?), og folk som streber etter å leve et sosialdemokratisk liv(hva enn det betyr). Jeg har hatt det som en fiske i vann eller hva man sier. Men mest av alt er det masse fine folk. Og jeg er glad for at jeg har blitt kjent med hver enkelt av dere.

Jeg vil selvfølgelig takke familien min. Jeg vil takke mamma for at hun alltid støttet meg, og selvfølgelig var verdens beste mamma, selv om jeg studerte med folk som brukte fotformsko. Pappa, for at han ER verdens beste pappa. Og farmor, for at hun i en alder av 93 år er den eneste som noen gang har vært interessert i å lese min bacheloroppgave i russisk litteratur. En oppgave som for øvrig tok for seg Bakhtins kronotoper. Anyone?

Til slutt må den største takken rettes til Halvor «hvalen» Meling. Takk for gjennomlesninger, støtte og for at du lager en j***** god curry. Den har varmet etter håpløse dager på lesesalen. Takk!!!

Kathrine Kjellmann Brachel, Oslo 12.november 2015.

Innhold

Forord.....	v
Innhold.....	vii
Forkortelser.....	i
1. Innledning: Oppgavens bakgrunn.....	1
1.2 Oppgavens problemstilling og inndeling.....	2
Avgrensning og avklaring.....	3
Kilder og litteratur.....	4
Metode.....	6
2. Historisk bakgrunn.....	7
2.1 Internasjonal havrett og nye krav.....	7
Nye krav på havet.....	7
Hvorfor nye krav og konflikter?.....	8
«Torskekrigen».....	9
Havrettskonferansene og FN.....	10
Havrettskonferansene i 1958 og 1960.....	11
Frem mot en tredje havrettskonferanse.....	12
Den tredje havrettskonferansen.....	13
Pakkeløsninger.....	13
Interessemotsetninger i 2. komite.....	14
Krypende kyststatsjurisdiksjon.....	15
Evensen-gruppa.....	16
2.2 Norges plass i havretten.....	17
«Fiskerigrensesaken».....	17
Utvidelse av den norske fiskerigrensen til 12 nautiske mil.....	18
Skagerrak-avtalen.....	19
3. Norsk fiskerigrensepolitikk 1970-1972: EF-avstemningen og en avventende fiskerigrensepolitikk.....	20
3.1 EF-kampen- Hva går vi til?.....	20
Fiskerigrensepolitikk under EF-kampen: Debatten i Stortinget.....	20
Endelig en 12 mils grense.....	21
EFs fiskeripolitikk.....	24
Forhandlingsresultatet.....	25
Ingen varig særordning.....	26
Handelsavtale.....	27
3.2 Norges Fiskarlags synspunkter på EF-medlemskap.....	28

Norges Fiskarlags tvil til EF-medlemskap.....	28
Konsekvensene av Islands utvidelse til 50 mil.....	30
Misnøye med regjeringens forhandlingsopplegg.....	30
Misnøye med forhandlingsresultatet til et EF-medlemskap.....	31
Fiskarlagets endelige nei.....	33
Tvilernes argumentasjon.....	34
Fiskerne, ikke bare motstand.....	35
3.3 En internasjonal tendens mot utvidelse?.....	36
Ingen formelle hindringer for en utvidelse.....	38
Oppsummering.....	39
4. Fiskerigrensepolitikk 1972-1974: Alternativer, krav og konsekvenser.....	41
4.1 Utformingen av en fiskerigrensepolitikk.....	41
Korvald-regjeringen: utvidelse som opsjon.....	41
Norge, en del av et globalt flertall.....	43
Er det så farlig med en konferanse?.....	43
50 mil eller 200 mil? Det er spørsmålet!.....	44
Et prinsipielt veiskille.....	45
De norske holdningene under Caracas-sesjonen.....	47
En vurdering av utvidelsen av fiskerigrensen.....	48
4.2 Krav og konsekvenser.....	49
Krav om utvidelse av fiskerigrense: Krise, Troms og enighet.....	49
Et historisk motsetningsforhold.....	52
Konflikt med utenlandske trålere.....	53
Stengt kyst, men åpent hav.....	54
Enighet innad i NF.....	55
Aksjon Kyst-Norge.....	56
Det kapitalistiske inntog.....	57
Virkningene av en aksjonsbasert organisasjon.....	58
Skipsfarten.....	59
Opinionen.....	60
Oppsummering.....	61
5. Fiskerigrensepolitikk 1974-1977: Et endelig valg: tretrinnsraketten og utførelsen....	63
5.1 Regjeringens fiskerigrense: Tretrinnsraketten.....	63
Dårlige utsikter høsten 74.....	63
Norske avveininger.....	65
Opprettelse av lommer.....	67

Fremdriftsplan og prinsipperklæring.....	68
Regjeringens tre muligheter for fiskerigrensen.....	69
Forhandlingslinjen	70
Utstrekning av en utvidelse	71
Enighet om regjeringens linje	72
Dynamisk fortolkning av folkeretten	73
Tretrinnsraketten	74
Forhandlingslinjen	75
Bakgrunnen for regjeringserklæringen	77
Opprettelsen av havrettssekretariatet- hvem fører utenrikspolitikken?	79
Ensidige utvidelser	80
5.2 Det innenrikspolitiske aktører	82
Fiskarlagets krav	82
Skipsfartens krise	84
Skipsfarten.....	85
Opinionen.....	85
De politiske partiene.....	86
5.3 Utførelsen av tretrinnsraketten.....	87
Opprettelsen av trålfrie soner.....	87
Et skritt mot en utvidelse av fiskerigrensen.....	88
50-mil- ikke en ubetinget prioritering.....	89
Umulig med ensidige utvidelser.....	90
Fra tre- til totrinnsrakett	92
Ensidig utvidelse eller ikke?	93
Eventyrpolitikk	95
En større ro rundt en utvidelse	96
Endelig en utvidelse	97
5.4 Oppsummering.....	98
6. Avslutning.....	100
1970-1972: En avventende fiskerigrensepolitikk	100
1972-1974: En utformende og samlende fiskerigrensepolitikk	101
1974-1977: Et endelig valg og en gjennomført fiskerigrensepolitikk.....	102
Sekundær, prioritert, samlende og utenrikspolitisk.....	103
Kort fortalt.....	104
Bibliografi.....	105

Forkortelser

AT- Arne Treholt

EF- Europeiske fellesskap

FD- Fiskeridepartementet

FN- Forente nasjoner

FNI- Fridtjof Nansens Institutt

ID- Industridepartementet

MD- Miljødepartementet

NF- Norges Fiskarlag

St. mld.- Stortingsmelding

St. tid.- Stortingstidende

UD- Utenriksdepartementet

UUKK- Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite

1. Innledning: Oppgavens bakgrunn

Denne oppgaven er en historisk gjennomgang av den norske fiskerigrensepolitikken fra 1970 til 1977. Dette var en periode der fiskerigrensen gikk fra å være 12 til 200 nautiske mil, gjennom opprettelsen av Norges økonomiske sone.² Norge utvidet i 1961 fiskerigrensen til 12 mil, med langvarige overgangsordninger som gikk ut i 1971. Mindre enn ett år etter at utenlandske fiskere ble utestengt fra den norske fiskerigrensen, kom spørsmålet om grensen skulle åpnes igjen, gjennom et medlemskap i EF. En sannsynlig konsekvens av et eventuelt EF-medlemskap var at den norske fiskerigrensen ville måtte åpnes for fiskere fra andre EF-land, med særordninger for deler av fiskerigrensen. Disse særordningene ville imidlertid ha et datostempel på seg, slik at det hersket usikkerhet med hva som ville skje med områdene etter at særordningene gikk ut på dato i 1982. Utfallet av EF-avstemningen i september 1972 ble et knapt nei. Norge kunne derved opprettholde sin fiskerigrense på 12 nautiske mil, og trengte ikke å underlegge seg EF sin fiskeripolitikk.

På begynnelsen av 1970-tallet begynte krav om å utvide fiskerigrensen igjen å gjøre seg gjeldende. Havområdene som i dag tilhører Norge har i generasjoner livnært kystbefolkning, handelsfolk og andre som har dratt fordeler av de store havområder utenfor den norske kysten. I etterkrigstiden endret dette seg drastisk, og de tradisjonelle bruksområdene ble utfordret av utenlandske fiskere, miljøforurensning og ikke minst av utvinning av olje og gass. Dette var både eksterne og interne trusler til den tradisjonelle bruken. Norge deltok ikke bare i FNs havrettskonferanse som skulle løse havrettsutfordringene, men også i Havbunnskomiteen som var et forberedende organ til konferansen. Norge gikk inn for 200 miles økonomiske soner på havrettskonferansen allerede før en bestemmelse om å utvide fiskerigrensen hadde blitt avklart. En avklaring om ønskene og målsetningen for den norske fiskerigrensen kom imidlertid med den såkalte Tretrinnsraketten. Dette var en prinsipperklæring fra regjering Bratteli som ble lagt frem den 26. september 1974, og inneholdt tre målsetninger: opprettelse av trålfrie soner, utvidelse av fiskerigrensen til 50 nautiske mil og aksept for prinsippet om 200 nautiske miles økonomiske soner på havrettskonferansen. Med en overordnet målsetting om å utvide gjennom forhandlingslinjen, å forhandle om en utvidelse, ikke utvide ensidig.

---

² 200 miles sone, 200 miles økonomisk sone eller økonomisk sone vil i denne oppgaven referere til Eksklusiv økonomisk sone.

Det ble opprettet trålfrie soner 31.januar 1975, og gjennom en vellykket internasjonal havrettskonferanse i regi av FN, og enkelte staters press gjennom ensidige utvidelser kunne Norge 1.januar 1977 opprette en 200 miles økonomisk sone. Målsetningen om å først utvide fiskerigrensen til 50 nautiske mil ble derimot skrinlagt. Den fredelige fordeling av havområder resulterte ikke bare i en utvidet fiskerigrense, men bidro også til at den nye norske fiskerigrensen ble respektert av utenlandske stater, uavhengig av deres syn på den nye havretten.

1.2 Oppgavens problemstilling og inndeling

Jeg begynner min oppgave med en historisk bakgrunn, kapittel 2, hvor jeg tar for meg utviklingen av den internasjonale havretten, og den norske fiskerigrensens plass i havretten fra andre verdenskrig og frem til 1970. Deretter har jeg delt inn den resterende oppgaven i fire deler hvor jeg skal se på utviklingen av den norske fiskerigrensepolitikken fra 1970-1977, ved å svare på følgende problemstilling:

- Hva kjennetegner den norske fiskerigrensepolitikken i perioden 1970-1977?

Denne problemstillingen vil jeg svare på ved å se på de følgende underproblemstillinger:

- Hva var fiskerigrensen stilling fra Norge gikk inn for å søke om EF-medlemskap i 1970 og frem til opprettelsen av den økonomiske sone i 1977?
- Hva var myndighetenes og de ulike aktørers målsettinger for fiskerigrensen?
- Ble målsettingene for fiskerigrensen i tretrinnsraketten oppfylt?

Oppgaven er hovedsakelig kronologisk og tematisk ordnet i henholdsvis tre perioder: 1970-1972 da det var en avventende fiskerigrensepolitikk; 1972-1974, da utformingen av en fiskerigrensepolitikk for alvor startet; og 1974-1977, da et endelig valg om fiskerigrensen ble tatt, og valgene delvis utført.

Kapittel 3 vil ta for seg perioden 1970-1972. Fra Stortinget ga sitt ja til at det skulle føres forhandlinger om et medlemskap i det Europeiske Fellesskap³ 25.juni 1970, frem til folkeavstemningen 25.september 1972. I dette kapittelet skal jeg redegjøre for hva fiskerigrensens stilling var i opptakten til EF-avstemningen, i forhandlingsresultatet, og i handelsavtalen med EF. Handelsavtalen ble ikke ferdig forhandlet før våren 1973, men

---

³ Heretter bare EF.

jeg har funnet det hensiktsmessig og redegjøre for dette allerede i dette kapitlet. Det vil altså være overlapping tidsmessig, til fordel for det tematiske mellom kapittel 3 og 4. I kapittel 3 skal jeg også se på Norges Fiskerlags⁴ behandling av et medlemskap i EF, var fiskerigrensen viktig da de ga sitt endelige nei til en medlemskap? Og var det full enighet blant fiskerne om et nei? Til slutt vil jeg i kapittel 3 redegjøre for mulighetene for en utvidelse av fiskerigrensen, som et alternativ til avviklingen ved et EF-medlemskap, og hvorfor den ikke ble utvidet.

I kapittel 4 skal jeg ta for meg perioden 1972-1974. Fra etter EF-avstemningen og frem til utstedelsen regjeringens prinsipperklæring 26.september 1974. I dette kapitlet skal jeg redegjøre for hva ønskene for fiskerigrensen var for Korvald-regjeringen våren 1973. Jeg skal også undersøke hva Bratteli-regjeringen sine ønsker for fiskerigrensen var fra regjeringen ble innsatt oktober 1973 og frem til prinsipperklæringen ble utstedt høsten 1974. Jeg vil også ta for meg NF og skipsfartens ønsker for fiskerigrensen i den samme perioden. Til slutt vil jeg i ta for meg hva den norske befolknings ønsker var for fiskerigrensen ved å undersøke hva som kom frem i Gallup-undersøkelsen mars 1973.

Kapittel 5 vil ta for seg perioden 1974-1977. Fra utstedelsen av regjeringens prinsipperklæring 26.september 1974 og opprettelsen av den økonomiske to og et halvt års senere, nærmere bestemt 1.januar 1977. I dette kapitlet vil jeg redegjøre for hva regjeringens ønske for fiskerigrensen var, og i hvilken grad disse ønskene ble oppfylt. Jeg vil også ta for meg NF og skipsfartens ønsker for fiskerigrensen og om disse var i samsvar med regjeringens linje. Til slutt vil jeg ta for meg hva den norske befolknings ønsker var for fiskerigrensen ved å redegjøre for hva som kom frem i Gallup-undersøkelsen desember 1974.

Det vil i de enkelte kapitlene bli supplert med enkelte problemstillinger, for å belyse de nevnte problemstillingene det ble redegjort for ovenfor. De enkelte problemstillinger som det blir redegjort for i kapittel 3, 4 og 5 vil dermed bli tatt opp igjen i oppgavens avslutning, kapittel 6. Hvor de vil bli brukt til å svare på oppgavens hovedproblemstilling: Hva kjennetegner den norske fiskerigrensepolitikken i perioden 1970-1977.

Avgrensning og avklaring

---

⁴ Heretter bare NF.

Tretrinnsraketten som ble utstedt i 1974 representerte de viktigste politiske målsettingene for fiskerigrensen på 1900-tallet. Derfor inngår perioden fra utstedelsen i 1974, frem til fullbyrdelsen av den endelige målsettingen gjennom en opprettelse av den økonomiske sone i 1977, som en del av min oppgave. Det er på dette grunnlaget jeg har valgt å avgrense perioden frem til 1977. Valget av 1970, og spørsmålet om et EF-medlemskap, som en avgrensning på perioden i den andre enden er gjort hovedsakelig ut fra å se på fiskerigrensepolitikken i et større perspektiv. Et medlemskap ville vært avgjørende for fiskerigrensen, og det er derfor interessant å se på overgangen fra å søke seg til et europeisk fellesskap i 1970, og en potensiell avvikling av fiskerigrensen, frem til en seksdobling av sjøområde utenfor fastlands-Norge.

I min oppgave skal jeg ikke fokusere på Norge som en internasjonal aktør, men heller rette blikket mot det nasjonale plan. Det vil nødvendigvis bli noe overlapping mellom det nasjonale og internasjonale, gjennom å undersøke hva de ulike regjeringene fastla som sin politikk på havrettskonferansen. Jeg vil ikke ta for meg den norske kontinentalsokkel. Jeg vil heller ikke redegjøre for forhandlinger med andre land, og spesifikk tilfeller. I det sistnevnte er det da særlig «Gråsonen», fiskerigrensen til Sovjetunionen, som gjør seg gjeldende, men også opptakten til og opprettelsen av fiskevernesonen rundt Svalbard i 1977 og fiskerisonen rundt Jan Mayen i 1980.

Jeg vil gjennomgående bruke mil om nautiske mil i oppgaven, med mindre noe annet er presisert. Bruk av økonomisk sone vil også inngå i begrepet fiskerigrense i denne oppgaven. Utgangspunktet for dette er at det inngår både innenfor fiskerigrensen og den økonomiske sonen en generell norsk jurisdiksjon til ressursene i havet.⁵

Kilder og litteratur

Havrett i norsk historie på 1970-tallet er et omfattende tema. Feltet havrett er dekket i varierende grad i ulike bøker og masteroppgaver, men mangler en gjennomgående analyse utelukkende av fiskerigrensens utvidelse på 1970-tallet i nyere tid. Det er da ofte enkelte områder tilknyttet fiskerigrenser som blir dekket, aktører, forvaltning eller kontinentalsokkel. Et godt utgangspunkt for fiskerigrensepolitikken har jeg funnet i Ragnvald Nærø sin masteroppgave i historie fra 1987, som tar for seg «... korleis Norges

---

⁵ Regjeringen 2015b

økonomiske sone vart til.»⁶ Nærø undersøker i all hovedsak opptakten til opprettelsen av Norges økonomiske sone, hvem aktørene var, og Norges rolle som internasjonal brobygger på havrettskonferansen i 1973. Nærø tar ikke for seg fiskerigrensepolitikken generelt, men spesifikt opprettelsen av den økonomiske sone og veien dit, både internasjonalt og nasjonalt.

Det er flere kilder som er sentrale i denne oppgaven. Et stort og relevant kildemateriale er gjort tilgjengelig gjennom privatarkivet til Arne Treholt, handels- og havrettsminister Jens Evensens høyre hånd. Treholt-arkivet, som inngår i samlingene Arbeiderbevegelsens arkiv, er et ordnet arkiv med mange notater fra diverse møter, samt foredrag, avisartikler, diskusjonsinnlegg og andre dokumenter. Jeg har også tilbrakt en del tid i Riksarkivet hvor jeg har sett på materiale fra Norsk oseanografiske komite, Fiskeridepartementet og notater til regjeringskonferanser fra Statsministerens kontor. Fra Stortinget har jeg også fått tilgang til møtenotater fra Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite. I UD sine arkiver har jeg sett på diverse materiale tilknyttet havrettsdepartementet. Til slutt har jeg vært i Statsarkivet i Trondheim for å se på NF sine arkiver, og NTB sitt klipparkiv i tilknytning til Trondheim. Dessuten har jeg brukt diverse artikler fra Aftenpostens og VGs arkiv. Stortingsforhandlingene har også blitt brukt, disse er publisert på internett.

Litteraturen brukt i denne oppgaven viser et spenn i tid. Det utkom flere bøker om havrett og fiskerigrenser i løpet av 1970- og -80-tallet. Steinar Andresen sin bok *Makt og rett på hav og havbunn* tar for seg fordelingen av hav og havbunnen til kyststater og hvem som har tapt og vunnet på denne fordelingen. Overordnet vil Andresen finne ut om det er makten som bestemmer hvem som har rett, eller om det motsatte er tilfelle. I *Norges havretts- og ressurspolitikk* utreder forskjellige personer fra arbeiderbevegelsen for seg ulike felt innen havrett, slik at debatten innen arbeiderbevegelsen kunne bli stimulert til å diskutere hvilken retning Norge burde følge i havrettsspørsmål. Carl August Fleischer tar i boken *Fiskerigrensen, Folkeretten og den økonomiske sone* for seg de juridiske aspektene av Norges rett til den økonomiske sone. *Økonomiske soner- hva nå?* er skrevet av Geir Ulfstein og tar for seg hva som skjedde etter at den økonomiske sonen ble opprettet. Ulfstein behandler de fiskerimessige folkerettsreglene for, begrensningene ved, og mulighetene til videreutvikling av 200 mils økonomisk sone. I

---

⁶ Undertittel på Ragnvald Nærøs masteroppgave. Nærø 1987.

Norges fiskeri- og kysthistorie tar ulike bidragsytere for seg ulike hendelser og utviklinger i kyst- og fiskerihistorien til Norge i perioden fra 1970 til 2014. I *Forvaltningen av norske havområder* prøver bidragsyterne å svare på i hvilken grad det norske forvaltningsapparatet hadde kapasitet til å mestre de komplekse forvaltningsoppgavene, knyttet til utvidelsen av det norske havområdet og nye bruksmåter av området, på en tilfredsstillende måte.⁷ Jeg har tatt i bruk og innhentet godt materiale fra flere steder. Her kan nevnes Norsk utenrikspolitisk årbok, og bøkene om historien til NF. Ut over dette henviser jeg til fotnoter og litteraturliste bakerst i oppgaven.

Metode

Jeg har tilstrebet å komme frem til en reell historisk forståelse av fiskerigrensepolitikken. Dette har jeg gjort ved å tilstrebe en objektiv forståelsesvurdering, både i møte med kildene, men også i møtet med perioden jeg tar for meg. Jeg har derfor valgt å undersøke mellomnivået, og komme frem til kjennetegn ved perioden, det Ottar Dahl betegnet som «begrensede generaliseringer».⁸ Jeg er ikke ute etter å generalisere for fiskerigrensepolitikken generelt, eller undersøke et tilfelle spesielt, men for en begrenset periode.

Med tanke på aktører har jeg prøvd å holde meg til et triangel som danner grunnlaget for min analyse. I første hjørne av triangelet befinner myndighetenes representasjon seg: regjeringsmedlemmer, prinsipplæringer, Stortingets debatter, offentlig utstedte dokumenter, møter og liknende. I andre del av triangelet har jeg valgt å ta med folkeopinionen, hva medier og opinionsundersøkelser viste. Det er en begrenset folkeopinion, men ut fra dette har jeg forhåpentligvis trukket ut et lite ekstrakt av hvilke meninger som rådet i landet. I det tredje hjørnet har jeg valgt ulike interesseorganisasjoner. Det vil fortrinnsvis være NF, som hovedsakelig vil bli brukt som fiskerinæringens representant, og skipsfart. Ut fra dette triangelet vil jeg svare på min hovedproblemstilling: utviklingen av den norske fiskerigrensepolitikken i perioden 1970-1977.

---

⁷ Andresen 1987; Treholt mfl. 1976; Fleischer 1976; Ulfstein 1982; Christensen mfl. 2014; Andresen mfl., 1985.

⁸ Kjeldstadli 1999: 106.

2. Historisk bakgrunn

2.1 Internasjonal havrett og nye krav

De ulike rettighetene til hav- og kystområder går tilbake til 1600-tallet, da ulike stater hadde en felles enighet om at havet skulle deles inn i enkelte soner: territorialfarvann og fritt hav. Enigheten mellom statene gikk ut på at territorialfarvannet var et smalt belte langs kysten undergitt den respektive kyststatens suverenitet, mens det åpne hav utenfor var fritt for alle.⁹ Farvannet var normalt på mellom 3 nautiske mil, datidens rekkevidde på kanonkulene, til 6 nautiske mil.¹⁰ Den første til å utforme prinsippet om et fritt hav var den nederlandske juristen Hugo Grotius som i 1608 skrev at «... havet er felles for alle fordi det er så grenseløst at det ikke kan tilhøre noen.»¹¹ Sammen utgjorde prinsippene om fritt hav og territorialfarvann folkeretten på havet.¹²

Den tradisjonelle enigheten om inndelingen av havområdene fortsatte inn på 1800- og 1900-tallet. Den tradisjonelle enigheten brøt opp med Sovjetunionens utvidelse av sin territorialgrense i 1921 fra 3 til 12 nautiske mil.¹³ Konflikten mellom de vestlige makter, som tradisjonelt hadde forfektet en territorialfarvanngrense på 3 nautiske mil, og Sovjetunionen fortsatte inn i 1960-årene. De vestlige maktene med USA og Storbritannia i spissen så seg tjent med en konservativ innstilling til folkeretten på havet, da de som tradisjonelle sjømilitære makter hadde alt å vinne på størst mulig tilgjengelighet på havet.¹⁴

Spesielt etter andre verdenskrig gjorde konflikter beslektet til hav- og sjøgrensesetting mellom stater seg gjeldende.¹⁵

Nye krav på havet

Konfliktene oppstod grunnet ensidige utvidelser til rettigheter på hav og havbunn. Innen midten av 1950-tallet hadde over 30 stater gjort krav på utvidede rettigheter. Venezuela og USA utvidet jurisdiksjonen over ressurser knyttet til deres respektive

---

⁹ Andresen 1987: 13.

¹⁰ Fleischer 1976: 59; Benum 1998: 71.

¹¹ Sitert i Andresen 1987: 13.

¹² Benum 1998: 71.

¹³ 1 nautisk mil er 1852 meter.

¹⁴ Fleischer 1976: 59.

¹⁵ Fleischer 1976: 60-61.

kontinentalsokler. Flere land i Øst-Europa og Afrika utvidet sitt sjøterritorium fra 3 til 12 nautiske mil, og Chile, Peru og Ecuador utvidet sine respektive sjøterritorier til 200 nautiske mil. Grunnlaget for kravene varierte fra stat til stat, men hovedsakelig var det to grunner: beskyttelse av de levende ressurser i havet og rettigheter til ressursene på havbunnen. I de første 10-15 årene etter andre verdenskrig var det hovedsakelig beskyttelse av de levende ressursene i havet som var årsaken til de fleste utvidelser. USA var den første til å sette ressurser på havbunnen på dagsorden da de krevde nasjonal overhøyhet over kontinentalsokkelen i 1945, etter å ha funnet oljeforekomster utenfor kysten.¹⁶

To år senere bidro Peru og Chile med det økologiske aspektet da de proklamerte nasjonal suverenitet over ressursene i havet ut til 200 nautiske mil. Spesielt land i det som da gikk under den tredje verden var særlig misfornøyd med utenlandske avanserte trålere som tok opp «deres» fangster i områder rett utenfor kysten.¹⁷

Hvorfor nye krav og konflikter?

Tradisjonell havrett forfektet et fritt hav for alle, med et begrenset belte langs kyststaten som eneste territorialfarvann. Hvorfor kom det da nye og sett i sammenheng med tradisjonell havrett, omfattende krav til havområder? Som nevnt tidligere var det beskyttelse av de levende ressurser i havet og rettigheter til ressursene på havbunnen som hovedsakelig dannet grunnlaget for denne utviklingen. Steinar Andresen, forsker ved FNI, understreker at de første utvidelser frem til etterkrigstiden var mer en kuriositet enn noe annet. Det var først etter andre verdenskrig at det ble kartlagt store nok forekomster av petroleum i havet utenfor at man kunne utvinne kommersielt. Den økonomiske og teknologiske utviklingen førte til at den gamle havrettsorden ikke lenger var dekkende nok for de nye utfordringene som stod fremfor dem. At havet var stort nok til alle og at det var nok ressurser i det til å dekke alles behov var ikke lenger en berettiget doktrine. Samtidig ville kyststater sikre seg nasjonal kontroll over områder, og spesielt kontinentalsokkelen, i vishet om at det kunne eksistere enorme rikdommer på havbunnen.¹⁸ Jens Evensen, norsk havrettsminister i Norge 1974-1979, peker også på at de nye statene som dukket opp etter andre verdenskrig hadde et behov for å skape sin

---

¹⁶ Andresen 1987: 13-16.

¹⁷ Andresen 1987: 14-16. En trål er et «... fiskeredskap som består av en traktformet nettpose (not) som slepes gjennom sjøen etter et spesialbygd fiskefartøy (tråler).» Hallenstvedt 2009a.

¹⁸ Andresen 1987: 13-16.

egen nasjonale identitet, oftest i opposisjon til den utenrikspolitikken og folkeretten de vestlige maktene hadde forfektet. Det var i de første 10 til 15 årene etter andre verdenskrig ikke de potensielle ressursene på havbunnen som var grunnlaget for nye krav, men heller de levende ressurser som befant seg i havet. Mesteparten av de levende ressurser som ble fanget i havet, ble fanget nærme kysten. Evensen mener at dette bidro til at kyststatene anså dette som «sine» ressurser. Dessuten hadde teknologien også ført til større trålere, som gikk inn i områder og fisket opp det som kyststatene mente var deres ressurser.¹⁹

Ole B. Hatlem peker på at forsøkene på å få kontroll på skipsfart, miljøvern og fiske gjennom de internasjonale traktatfestede organisasjonene aldri oppnådde tilfredsstillende resultater.²⁰ Samtidig rådet det en optimisme om teknologiske og økonomiske fremskritt i etterkrigstiden som ville muliggjøre en utnyttelse av ressursene i havet og på havbunnen.²¹

Et manglende regelverk og feilede forsøk på regulering, kyststaters ønske om å beskytte potensielle ressurser på havbunnen og levende ressurser i havet som de anså som sine egne, samt de teknologiske og økonomiske fremskritt etter annen verdenskrig, bidro dermed til ensidige utvidelser.

«Torskekrigen»

Torskekrigen var en rekke konflikter mellom Island og Storbritannia i perioden 1958 til 1976. Krigen var i all hovedsak delt inn i tre faser, og Storbritannia måtte i hver fase etter hvert godkjenne Islands utvidelser.²²

Den første fasen i Torskekrigen startet da Island opprettet en fiskerisone på 12 nautiske mil i 1958. Storbritannia på sin side protesterte mot denne opprettelsen og hevdet at folkeretten ikke tillot en slik utvidelse av fiskerigrensen, og satte inn britiske krigsfartøyer for å beskytte britiske trålere fra islandske myndigheter.

I 1973, samme år den tredje havrettskonferansen ble startet, opprettet Island en 50 mils fiskerisone. Dette førte til konfrontasjoner mellom Island og Storbritannia, som

---

¹⁹ Evensen 1976: 15-16.

²⁰ Hatlem 1981: 9.

²¹ Andresen 1987: 19.

²² Norseng 2015.

eskalerte etter at Island utvidet sin fiskerisone til 200 nautiske mil i 1975. Islendinger kuttet trålene til trålerne som fisket innenfor den nye grensen. Motsvaret fra Storbritannia ble marinefartøyer og fly som skulle beskytte de britiske trålerne. Konflikten resulterte i at Island kuttet den diplomatiske forbindelsen til London og truet med å stenge NATO-basen på Keflavik flyplass i 1976. Hendelsene resulterte i en avtale som i realiteten godkjente Islands fiskerisone på 200 mil, blant annet med hjelp fra den norske utenriksministeren Knut Frydenlund som forhandler.

Den drastiske utviklingen i havrett ga ikke bare utslag i staters ensidige utvidelser, men i takt med FNs internasjonale havrettskonferanser i etterkrigstiden. Tre slike konferanser ble holdt i henholdsvis 1958, 1960 og 1973. Konferansene var et resultat av enkelte staters krav om utvidede rettigheter, snarere en vice versa. Havrettskonferansen var et tiltak for å avklare hva som var innholdet i folkeretten på havet og få orden på forholdene til sjøs.²³

Havrettskonferansene og FN

På tross av uenighetene om innhold og forhold til sjøs, klarte en rekke av verdens stater å enes om to ting: At tiltak måtte til for å få orden i forholdene, og at FN var det rette organet for denne oppgaven. Samtidig mente flere land at det var viktig å vise at FN var organet som kunne være et forum og et organ for løsninger internasjonale konflikter. Løsningene som kom ut av forhandlinger i FN ville dermed ytterligere bringe prestisje til FN i det internasjonale miljøet.²⁴ Og som Norges utsending til den tredje havrettskonferansen, Jens Evensen, utdyper ville dette bidra til " ... å skape en ny og mer stabil verdensorden."²⁵

For u-landene sin del var det også viktig å løse problemene de stod overfor i et organ hvor de kunne utfordre datidens regime. FN som organ var da den beste arenaen for å gjøre dette. Det var en global arena hvor stemmemakt betydde mer en pengemakt eller markedsrett, og hvis de stod sammen kunne de forandre det etablerte regimet sammen.²⁶

---

²³ Andresen 1987: 16.

²⁴ Andresen 1987: 16.

²⁵ Evensen 1976: 16.

²⁶ Andresen 1987: 23-24.

Fleischer mener at det ble en naturlig utvikling for FN å finne løsninger på havrettsspørsmål. Folkeforbundet hadde i 1930, gjennom kodifiseringskonferansen i Haag, forsøkt å kodifisere reglene om havet. Folkeforbundets forsøk var mislykket og man klarte ikke å oppnå enighet om spørsmålene knyttet til rettigheter i de områdene de gjorde krav på (hovedsakelig mellom 3 til 6 nautiske mil). I 1949 fikk Folkerettskommisjonen oppgaven fra Generalforsamlingen om å kodifisere reglene om folkeretten på havet.

Folkerettskommisjonen utformet flere utkast som de la frem til de enkelte regjeringer til uttalelse, før de på sin 8.samling i 1956 vedtok et endelig utkast bestående av 73 artikler. Utkastet ble behandlet av FNs 11. Generalforsamling som da bestemte at det skulle innkalles til FNs første havrettskonferanse i Genève i 1958.²⁷

Havrettskonferansene i 1958 og 1960

De enkelte staters krav om utvidede rettigheter og internasjonale lederes bekymring vedrørende konflikter knyttet opp mot dette førte altså frem til den første havrettskonferansen i 1958.²⁸ Under den første konferansen ble det utarbeidet fire konvensjoner som omhandlet territorialfarvannet og den tilstøtende sone, det frie hav, fiskerier og bevaring av levende ressurser i det frie hav og kontinentalsokkelen.

Evensen peker på at disse konvensjonene ikke ga noen gode løsninger på problemene som verdenssamfunnet stod overfor.²⁹ Spesielt var det to saksanliggender verdenssamfunnet ikke hadde funnet en løsning på ved den første havrettskonferansen. Hva skulle bredden på sjøterritoriet og fiskerisonen være? Den andre havrettskonferansen ble derfor bestemt arrangert i Genève i 1960. Den andre konferansen klarte ikke å finne løsninger på disse spørsmål, og fikk dermed heller ikke vedtatt noen konvensjoner. Men Fleischer mener at de kompromissforslag som ble fremlagt ved den andre havrettskonferansen bidro i forhandlingene ved den tredje havrettskonferansen. Det som ble kalt Genève-formelen, et amerikansk-kanadisk forslag som var én stemme unna å bli vedtatt, representerte de alternativene som hadde mulighet for å bli akseptert av flest mulig land- et kompromiss mellom de forskjellige

---

²⁷ Fleischer 1977: 46-47.

²⁸ Benum 1998: 72.

²⁹ Evensen 1976: 25.

statene. Dette ble et viktig forslag ved at de presenterte en formel på hvordan et forslag skulle dannes for å få flest mulig stater med.³⁰

Så hva skjedde med konvensjonene som ble vedtatt ved den første havrettskonferansen? Det var ikke en overveldende oppslutning om dem, men tilstrekkelig med land ratifiserte konvensjonene til at de kunne tre i kraft i perioden 1962-1966. Steinar Andresen, forsker ved FNI, mener at ratifiseringen av konvensjonene også bekreftet at havrettsutviklingen gikk i retning av en mer omfattende kyststatsjurisdiksjon. Spesielt kontinentalsokkelkonvensjonen fikk stor betydning i praksis, selv om det var uklarerheter på akkurat hvor grensen på kyststatenes jurisdiksjon over havbunnsressursene skulle gå. Konvensjonen om kontinentalsokkelen hadde vage begrensninger for kyststatenes krav på kontinentalsokkel.³¹ Det var altså fortsatt flere utfordringer enn løsninger tilknyttet krav på havet.

Frem mot en tredje havrettskonferanse

Sentralt i utfordringene knyttet til havretten var det tre saksanliggende som stod sentralt: bredden på sjøterritoriet og fiskerisonen, samt utstrekningen av kontinentalsokkelen. Kontinentalsokkelkonvensjonen fastsatte at den juridiske yttergrensen skulle være ut til 200 meters dybde eller så langt det var mulig å utnytte naturressursene utenfor 200 meters dybde. Som en konsekvens av denne vage definisjonen av utstrekning ble det både i praksis og i teorien ifølge Andresen lagt opp til, det han betegner som, et mulig «kolonikappløp» mellom de forskjellige kyststatene om utnyttelse av havbunnens ressurser. Spesielt i tilknytning til manganknoller ble utstrekningen av kontinentalsokkelen et potensielt konfliktområde.³² Manganknollene av kommersiell interesse er vanligvis å finne på havdyp på 4000-5000 meters dybde. Sammen med en optimisme om teknologiske og økonomiske fremskritt som kunne muliggjøre en utnyttelse av disse ressursene, ble de store havdyp et potensielt konfliktområde. Spørsmålet som da dukket opp var: hvem skulle ha rett til å utvinne disse? Var det slik at kyststatene skulle flytte kontinentalsokkelgrensene ut til havdypene hvor de kunne utvinne manganknollene? Den tradisjonelle doktrinen ga ikke

---

³⁰ Fleischer 1977: 47-48.

³¹ Andresen 1987: 16.

³² Manganknollene er små klumper med mineraler. Bl.a. mineralene mangan, nikkel, kobber og kobolt som er de mest interessante for kommersiell utvinning. Andresen 1987: 17-18.

et fullgodt svar på dette.³³ Spørsmålet om kontinentalsokkelen og dens utstrekking utgjorde derfor sammen med spørsmålet om bredden på sjøterritoriet og fiskerisonen et overordnet spørsmål: Hva skulle være nasjonale og internasjonale territorier?

Den tredje havrettskonferansen

I 1970 besluttet FNs generalforsamling å få i stand en tredje havrettskonferanse. Samtidig bestemte de å utvide mandatet for Havbunnskomiteen. Havbunnskomiteen var blitt opprettet av en annen komite som ble dannet i 1967 for å behandle spørsmål om havbunnen utenfor kontinentalsokkelens yttergrense. Komiteen hadde blitt etablert etter at Maltas FN-ambassadør, Arvid Pardo, hadde oppfordret FNs generalforsamling til å behandle havbunnen utenfor nasjonal jurisdiksjon som menneskets fellesarv. Den derfor måtte utnyttes til hele menneskehetens interesse og for fredelige formål. Det at mange land ikke hadde et spesielt synspunkt på denne problemstillingen og avkoloniseringen, som hadde ført til dannelsen av nye stater som ikke tidligere hadde hatt mulighet til å bidra til utformingen av havretten, bidro til at spørsmålet om havbunnen ble satt på dagsorden. Samtidig var det en mulighet til å fastsette regler før en potensiell virksomhet på havbunnen ble satt i gang.³⁴

Den tredje havrettskonferansen startet den 3. desember 1973, og varte i ni år frem til 1982, fordelt på elleve sesjoner. Delegatene satt til sammen «... i 93 uker, eller nærmere to «effektive» forhandlingsår.», i tillegg til uformelle forhandlinger.³⁵

Åpningssesjonen i New York skulle først og fremst ta for seg de organisatoriske spørsmål. Den første hovedsesjonen fant sted syv måneder senere i Caracas i Venezuela fra 20. juni til 29. juli i 1974. Hverken på den første eller den andre hovedsesjonen ble det utformet en endelig traktattekst. Derimot ble det ved den andre hovedsesjonen i 1975 utviklet en «forhandlingstekst». Det var ikke en ferdigforhandlet tekst, men et utgangspunkt for fremtidige forhandlinger, som ifølge Fleischer ga uttrykk for hva en fremtidig havrettstraktat ville måtte inneholde.³⁶

Pakkeløsninger

---

³³ Andresen 1987: 18-19.

³⁴ Andresen 1987: 19-20; Fleischer 1977: 137.

³⁵ Andresen 1987: 26.

³⁶ Fleischer 1977: 137-138.

Det er ifølge folkerettsjuristen Geir Ulfstein prinsippet om pakkelsesning, en løsnig hvor alle aspekter av havets folkerett skulle være med, og konsensus som ble de to grunnleggende trekkene ved den tredje havrettskonferansen arrangert av FN.³⁷ Det innebar at enkelte artikler og konvensjoner skulle vedtas gjennom enighet fremfor avstemning. Kun hvis alle andre muligheter var uttømt skulle votering forekomme.

Prinsippet med å komme frem til en pakkelsesning, en konvensjon som dekket alle spørsmål vedrørende havets folkerett var viktig for å få til en vellykket havrettskonferanse. En pakkelsesning var en løsnig hvor det ble inngått kompromisser «... som favner alle interesser og motsetninger på konferansen.»³⁸ Gjennom en slik pakkelsesning som omfavnet alle havrettsspørsmål og som ble godkjent gjennom konsensus ville det ikke gjenstå ubesvarte problemstillinger i havretten. Gjennom en slik løsnig kunne havrettskonferansen oppnå en av sine hovedmålsettinger- å utnytte havet til fredelige formål.³⁹

Interessemotsetninger i 2. komite

Tre underkomiteer ble opprettet for å komme gjennom alt som skulle behandles. I 1. komite tok man for seg internasjonale dyphavsområdet. I 2. komite var det de spørsmål med størst praktisk økonomisk og sikkerhetspolitisk aspekt for det store flertall som ble behandlet, altså utstrekningen av kyststatsgrensene og rettighetene til ressursene i havet.⁴⁰ I den siste komiteen, 3. komite, var det havforurensning og vitenskapelige undersøkelser som stod på agendaen. Den tredje komiteen var også den som var viet minst oppmerksomhet og som visste seg å bli den minst kontroversielle.⁴¹

De viktigste oppgavene som ble behandlet i 2. komite var territorialfarvannets bredde og retten til å opprette økonomiske soner for kyststatene. Det mest drastiske kravet knyttet til disse spørsmålene kom fra enkelte u-land som i henhold til sin nasjonale lovgivning hadde stilt krav til en territorialgrense på 200 mil, mot tre nautiske mil som var det tradisjonelt godkjente folkerettslige grensekravet. Det var tydelig at den gamle retten av fritt hav og en snever territorialgrense var utdatert. Tydeligst ser man dette

---

³⁷ Ulfstein 1982: 34.

³⁸ AT. B Grovordnet materiale L0009, Mappe: «Evensens taler/foredrag 1973-75». Innledningsforedrag på årsmøte i Sunnmøres Fylkesfiskarlag i Ålesund 21.11.1974: 5.

³⁹ Hatlem 1981: 6

⁴⁰ Med unntak av dyphavsområdene.

⁴¹ Andresen 1987: 26.

gjennom at allerede i 1974, det andre året i den 3.havrettskonferansen, var det 74 stater som hadde gjort krav på en territorialgrense på mellom tolv og 200 nautiske mil. Samtidig fremsatte en rekke kyststater et krav om at kyststater skulle ha rett til å opprette 200 mils økonomiske soner, uten fullstendig å ha en ferdig ide om hva dette i praksis skulle innebære.⁴²

Det oppstod ulik konflikter mellom de forskjellige deltakerland i de ulike komiteene. I 2. komite var interessegruppene delt mellom tilhengere og motstandere av en utstrakt kyststatsjurisdiksjon. Alle stater som var kystløse eller var geografisk vanskeligstilte med tanke på tilgang til kyst, var imot en utstrakt kyststatsjurisdiksjon, fordi de selv kunne ha interesser i havområder uten å kunne kreve et område eller betydelig område selv. Stater som bare hadde kyststatsinteresser, var gjennomgående tilhengere. Samtidig var ikke alle kyststater tilhengere av en utstrakt kyststatsjurisdiksjon. Det var ikke alle kyststater som ønsket full jurisdiksjon over store sjøområder, fordi de ikke nødvendigvis hadde ressurser å utnytte i sitt tilgrensende havområde, samtidig som de hadde interesser i havområder som tilgrenset andre kyststater. Mens de stater som kun, eller hovedsakelig hadde interesse i sitt tilgrensende havområde ønsket å beskytte disse og stenge ute fiskeflåter og båter fra stater og kyststater. Det sistnevnte gjaldt spesielt stater i Afrika og Sør-Amerika som hadde sett seg lei av rovfisket av «fremmede» stater. Noen land hadde også betydelig skipsfart og trengte å beskytte denne næringen.

Konfliktnivået ble ytterligere vanskeligstilt av at de ulike grupperingene hadde lite til felles annet en deres geografiske stilling med tanke på kysttilgang. Både innenfor gruppen av kystløse eller vanskeligstilte stater, samt i gruppen av kyststater var det en blanding av rike og fattige.⁴³

Krypene kyststatsjurisdiksjon

Et viktig prinsipp ved den tredje havrettskonferansen var at alle skulle delta og at alle skulle kunne ha påvirkning på utviklingen på konferansen. For innlandsstatene var dette en vanskelig oppgave. Ofte var de ressurssvake stater og de var i mindretall ved konferansen. Prinsippet om at alle skulle få delta gjorde at de andre statene må ta hensyn til de krav og spørsmål som innlandsstatene stilte. Sammen med de maritime

---

⁴² Andresen 1987: 36-37.

⁴³ Andresen 1987: 36.

stormaktene måtte innlandsstatene prøve å begrense en krypende kyststatsjurisdiksjon fra kyststatene. Både USA og Sovjetunionen, og andre stormakter som Japan og Vest-Tyskland var i likhet med innlandsstatene skeptiske til en omfattende kyststatsjurisdiksjon. Derfor måtte de stanse utviklingen mot en krypende kyststatsjurisdiksjon og få klare regler og reguleringer for bruk av havet.⁴⁴ Fleischer henviser til hvordan innholdet i den nye folkerettslige konstruksjonen økonomisk sone fortsatt var upresis og at den ville inneholde en sammenslåing av territorialfarvann og fiskerisone, to rettslige dannelser som hadde vært separate i folkeretten til da, med tilhørende separate regelsett. Fleischer mener derfor at det eksisterte betenkeligheter ved begrepet økonomisk sone, spesielt med tanke på at det var fare for at den ville minne om en utvidelse av territorialfarvannet, spesielt med de latinamerikanske utvidelsene i bakhodet. Her hadde betegnelsen blitt ansett som «mar patrimonial», som Fleischer mener gir uttrykk for en slags eiendomsrett til sonen i området mellom tolv og 200 nautiske mil. Faren for en mer omfattende og krypende kyststatsjurisdiksjon enn det en del stater var villige til å akseptere var også forsterket av at flere latinamerikanske land hadde gått inn for å legge regelverket for sonen mest mulig opp mot regelverket for territorialfarvannet.⁴⁵

Evensen-gruppa

Prinsippet om 200 nautiske mils økonomiske soner var derfor begynt å bli akseptert som en mulig løsning på deler av havrettsproblemene verden stod overfor i 1974. Fortsatt var det viktig at det var en del av en pakkelsning og ikke stod for seg selv som en enhetlig delløsning. Som en del av en pakkelsning måtte den ta hensyn også til andre lands maritime interesser. Steinar Andresen gir en del av æren for fremgangen til det arbeidet som ble lagt ned i den såkalte Evensen-gruppa, som i periodevis møttes hver dag. Denne uformelle gruppa bestod av juridiske eksperter med Jens Evensen i spissen, samt delegasjonssjefene fra 25 land og samtlige interesse- og geografiske grupperinger. Gruppa ble opprettet før de første forhandlinger begynte i 1974, og hadde som hensikt å systematisere og gjennomarbeide de fremlagte traktatutkast, spesielt de som omhandlet økonomiske soner. Utgangspunktet for Evensen-gruppa og andre liknende uformelle grupperinger var hovedsakelig grunnet at det var vanskelig å forhandle mellom 150

---

⁴⁴ Andresen 1987: 37-38. Andresen bruker krypende kyststatsjurisdiksjon på det Fleischer henviser til som «Creeping jurisdiction».

⁴⁵ Fleischer 1977: 162-163.

deltakende stater. Evensen-gruppa var hovedsakelig ikke et sted for reelle forhandlinger, men ble det etter hvert på tross av at representantene ikke representerte andre enn seg selv.⁴⁶

Andre grupper for stater ble også dannet med forankring i like interesser basert på om de ønsket en utstrakt eller snever kyststatsjurisdiksjon, eller om de var innlandsland eller kyststat eller liknende. Representanter for disse interessegruppene møtes igjen i mer «eksklusive» fora hvor de forsøkte å forhandle frem kompromisser mellom de ulike grupperingene.⁴⁷ Interessegruppene kan derfor sees på som en pyramide hvor den for hvert ledd blir snevret inn gjennom grupperinger, og igjen representanter for grupperinger, helt til det på toppen er en liten gruppe hvor alle interesser er representert i en «eksklusiv» liten gruppe.

2.2 Norges plass i havretten

«Fiskerigrensesaken»

«Fiskerigrensesaken» mellom Norge og Storbritannia munnet ut i utenlandsk fiske i det Norge anså som «deres» områder. Den norske territorialgrensen var tradisjonelt satt til én geografisk mil, som tilsvarer ca. fire nautiske mil.⁴⁸ Denne grensen ble da også godtatt av Storbritannia under «Fiskerigrensesaken» i 1951. Britene var uenige da det gjaldt metoden for fastlegging av grunnlinjer og bredden på det norske sjøterritorium, og «Fiskerigrensesaken» ble brakt inn for Den internasjonale domstolen i Haag.

Bakgrunnen for saken gikk tilbake til 1911 da en konflikt oppstod mellom Storbritannia og Norge etter at den britiske tråleren «Lord Roberts» ble beslaglagt i Varangerfjorden. Fra norsk side ble det hevdet at tråleren hadde vært i aktivitet i norsk farvann, mens britene bestred at fjorden i det hele tatt var en del av norsk farvann.⁴⁹

Enighet mellom de to parter ble ikke oppnådd og andelen britiske trålere i det norske farvann fortsatte å øke etter første verdenskrig i takt med andre utenlandske fartøy. En kongelig resolusjon om hvor grunnlinjene skulle trekkes ble utstedt i 1935. Uenigheten var ikke dermed lagt død, og konflikten mellom Norge og Storbritannia ble tatt til Den

---

⁴⁶ Andresen 1987: 39-40.

⁴⁷ Andresen 1987: 39-40.

⁴⁸ En geografisk mil er en utgått lengdeenhet og er i denne sammenheng 7421 meter.

⁴⁹ Arntzen 1952: 115-116.

internasjonale domstolen i Haag.⁵⁰ Fra norsk side kan dommen fra Haag i 1951 sies å være en seier. I korte trekk fikk Norge fastsatt såkalte rette grunnlinjer som utgangspunkt for sitt sjøterritorium. Med andre ord, grunnlinjen skulle ikke bli målt ut fra ulike buktninger langs den norske kyst, men trekkes mellom fastsatte punkter langs kysten. Områdene innenfor disse punktene vil da bli indre farvann, mens punktene ville utgjøre utgangspunktet for hvor sjøterritoriet skulle trekkes ut fra.⁵¹

Utvidelse av den norske fiskerigrensen til 12 nautiske mil

Bakgrunnen for fiskerigrensesaken hadde vært å beskytte den norske fiskebanken og de norske faststående redskaper, men rette grunnlinjer og en grense på 4 nautiske mil var ikke nok beskyttelse.⁵² Under havrettskonferansen i Genève hadde mange stater sluttet opp om å utvide til en 12 mils fiskerigrense, men det hadde visst seg umulig å få gjennom et vedtak på det. Den norske regjeringen så det derimot ikke lenger som forsvarlig å vente på et internasjonalt resultat, og Utenriksminister Halvard Lange redegjorde dermed for Stortinget i mai 1960 at den norske regjering hadde til hensikt å ensidig utvide fiskerigrensen til 12 nautiske mil. Utvidelsen omfattet bare fiskerigrensen, ikke territorialfarvannet.⁵³

Storbritannia hadde vist seg lite villige til å akseptere en utvidet kyststatsjurisdiksjon uten selv å gi samtykke, jamfør Torskekrigene, og det var derfor viktig at en norsk utvidelse ble akseptert fra britisk side. På bakgrunn av dette ble det gjennomført sonderinger med britene våren 1960, og forhandlinger den påfølgende sommeren. Høsten 1960 ble det underskrevet en avtale om at britisk regjering ikke skulle «motsette» seg at britiske fiskere ble nektet å drive fiske innenfor 6 mil utenfor norskekysten, en overgangsordning som skulle vare frem til 31.oktober 1970. da skulle de britiske fiskernes også bli nektet fiske innenfor en 12 mils fiskerigrense. Fra norsk side ble det også gitt en betingelse at den norske regjering ikke skulle motsette seg britisk fiske i belte mellom 6 og 12 mil utenfor norskekysten i perioden 1960 til

---

⁵⁰ Bourquin 1953: 6.

⁵¹ Sjøterritoriet og indre farvann er det som utgjør det norske territorialfarvannet. Fleischer 1977: 45-46.

⁵² Fleischer 1977: 46.

⁵³ Fleischer 1977: 52-53.

31.oktober 1970. Avtalen ble underskrevet den 17.november 1960. Loven om norsk fiskerigrense på 12 nautiske mil ble fastsatt den 24.mars 1961.⁵⁴

Skagerrak-avtalen

Det ble i 1960 mellom Danmark, Sverige og Norge inngått «Trekingsavtalen», eller «Skagerak-avtalen» som den også ble kalt, som fastslo at fiskere fra de tre respektive land skulle få fiske som før i området øst for Lindesnes. Avtalen fastslo at fiskere skulle få fiske inn til 4 mil inn fra grunnlinjen i det respektive området, og at dette området skulle bli betraktet som åpent hav, dette selv om landene skulle bestemme seg for ytterligere utvidelser av fiskerigrensen. Avtalen hadde en varighet på 35 år, og ble automatisk fornyet med ytterligere fem år, dersom ingen av landene sa opp avtalen. Grunnlaget for denne ordningen var at det «... ville [...] oppstå særlige problemer omkring det fisket som i lang tid hadde funnet sted i Skagerak og Kattegat av norske, danske og svenske fiskere.»⁵⁵

---

⁵⁴ Dette omfattet også Jan Mayen, altså fikk både fastlands-Norge og Jan Mayen en fiskerigrense på 12 mil. Avsnittet er basert på Fleischer 1977: 53-54.

⁵⁵ NAVF. Da Sakarkiv L0029, Mappe: «Havrettskonvensjoner», Rapport fra et underutvalg av Sjøgrenseutvalget av 1954 11.4.1972.

3. Norsk fiskerigrensepolitikk 1970-1972: EF-avstemningen og en avventende fiskerigrensepolitikk

Året 1972 ble et symbol på en brytningstid i Norge da over halvparten av befolkningen sa nei til EF. Striden om Norge skulle gå inn for fullt medlemskap i EF eller ikke, vekket et slikt engasjement at det splittet nasjonen i to.⁵⁶ Hensynet til jordbruk og fiske var viktige spørsmål som måtte løses hvis ja-siden skulle overbevise nei-siden. Spesielt fiske og ordninger tilknyttet næringen, og fiskerigrensen ved et medlemskap, var hete temaer under forhandlingene med EF og under debattene som ble holdt opp mot folkeavstemningen den 25. september 1972. I dette kapitlet skal jeg ta for meg fiskerigrensens stilling i perioden 1970-1972 med følgende delkapitler og underliggende problemstillinger:

I første del av dette kapitlet skal jeg redegjøre for: Hva var fiskerigrensens stilling i opptakten til EF-avstemningen og i forhandlingsresultatet med EF, og i handelsavtalen med EF?

I del to skal jeg redegjøre for: Var fiskerigrensens stilling avgjørende i NFs behandling av et medlemskap i EF og i organisasjonens endelige nei til medlemskap? Og var det en full enighet om å gå mot et medlemskap i EF fra norske fiskere?

I siste del av kapitlet skal jeg se på, som et alternativ til et EF-medlemskap: Hva var muligheten til å utvide fiskerigrensen i denne perioden, og hva var årsaken til at den ikke ble utvidet?

3.1 EF-kampen- Hva går vi til?

Fiskerigrensepolitikk under EF-kampen: Debatten i Stortinget

De reelle forhandlingene om betingelsene for norsk medlemskap tok til i juni 1971, og Stortinget ga 25. juni 1970 sin tilslutning til at det skulle føres forhandlinger med de EF, med 132 mot 17 stemmer.⁵⁷ Under behandlingen av Utenriks- og konstitusjonskomiteens innstilling om Norges tilslutning til EF i Stortinget den 24. og 25. juni, ble eventuelle problemstillinger om Norges fiskerigrense tatt opp i debatten. En

---

⁵⁶ Benum 1998: 12.

⁵⁷ St. tid. 1970: 3933-3934.

forutsetning for å bli med i EF var en felles politikk på visse områder, deriblant fiskeripolitikken. EF hadde ikke fastlagt en endelig felles fiskeripolitikk innen Stortinget avholdt sine møter i slutten av juni. Derimot hadde EFs ministerråd planlagt et møte hvor hensikten var å ta for seg fremtidig fiskeripolitikk i EF-landene. Dette møtet ble avholdt fire dager etter Stortingets daværende behandling av innstillingen, og dagen før Norge skulle møte med EF. Fiskeripolitikken som EF skulle fastlegge, og som skulle være felles for EFs medlemsland, omfattet to hovedfelter som var av særlig interesse for Norge. Fiskeriminister Einar Moxnes betegner disse feltene som markedsordningene og strukturpolitikken. Markedsordningen tok hovedsakelig for seg «... intervensjoner i [fiske]markedene.»⁵⁸ Innenfor det Moxnes kaller strukturpolitikken var det særlig fiskerigrenseproblematikken som var avgjørende for Norge.

Fra flere hold på Stortinget ble det uttrykt skepsis til tidspunktet EF hadde fastsatt, spesielt dersom EF la opp til en fastlåst situasjon som var forankret i fiskeripolitikken. Dette ville da vanskeliggjøre Norges tilslutning til fellesskapet.⁵⁹ Fra Senterpartiets representant John Austrheims synspunkt ble denne tempoplanen sett på som en ren demonstrasjon fra EF sin side da Norge «... som i mengd og tilhøve tel meir enn alle dei noverande EEC-landa til saman når det gjeld fiskeria.»⁶⁰ Austrheims påpekning var reell med tanke på at Norge var en betydelig fiskerinasjon, også sammenlignet med EF som helhet. Pål Christensen, professor ved Norges Fiskerihøgskole ved Universitetet i Tromsø, påpeker at «De seks opprinnelige EF-landene sto for en samlet fangst på gjennomsnittlig 1,8 millioner tonn fisk de siste to årene før forhandlingene startet opp. Det tilsvarende tallet for Norge alene var 2,8 millioner tonn.»⁶¹ Norge var gjennom fiskerinæringen en betydelig sparringpartner i kampen om fiskeressurser. EFs møte som var dedikert til fiskeripolitikken kan dermed også tolkes dit hen at det ville legge opp reglene slik at Norges styrke innenfor fiskerinæringen ikke ville dominere fiskeriforhandlingene med EF. Denne tankelinjen kan det også være fruktbart å følge videre med tanke på den norske fiskerigrensen.

Endelig en 12 mils grense

---

⁵⁸ St. tid. 1970: 3893.

⁵⁹ St. tid. 1970: 3893.

⁶⁰ St. tid. 1970: 3805. Austrheim og flere andre under debatten bruker fortsatt betegnelsen EEC. Etter 1967 var derimot den riktige betegnelsen EF, jamfør Benum 1998: 13.

⁶¹ Christensen m.fl. 2014: 35.

Norge hadde utvidet sin fiskerigrense i 1960 til 12 nautiske mil, med overgangsordninger som gikk ut i oktober 1970. Under møtet i Stortinget var det altså bare fire måneder igjen før Norge kunne disponere sitt område innenfor 12-milsgrensa på den måten som best ville tjene norske fiskeriinteresser og fiskerinæringen. At Norge eventuelt ville miste nasjonal kontroll over fiskerigrensen på 12 mil var for flere representanter på Stortinget opprørende.

Det ble fryktet fra flere hold under behandlingen av Utenriks- og konstitusjonskomiteens innstilling i Stortinget 24. og 25.juni, at Norges nasjonale fiskerigrense ville bli visket ut i møtet med EF. Både representanter fra det mer EF-«skeptiske» Senterpartiet, men også fra AP og Høyre ble denne bekymringen delt.⁶² En avvikling av de nasjonale fiskerigrensene innenfor EF ville bety at alle fiskere innenfor fellesskapet ville ha samme rett til alle medlemslandenes havområder, med en overgangsperiode på fem år. I praksis ville dette bety at Norges fiskerigrense på 12 mil ville bli avvirket og kunne da bli benyttet av EFs fiskere. Knyttet opp mot usikkerheten rundt problemstillingen var det uklart om en avvikling av nasjonale fiskerigrenser ville bety at Norge mistet regulerings- og forvaltningsretten over det som var Norges fiskerigrense. Frykten som ble uttrykt i Stortinget bunnet i to konsekvenser dette ville ha for Norges interesser: for det første hvilke nye problemer dette ville ha for distriktene og fiskerisektoren, da spesielt kystbefolkningen, og for det andre hvordan det ville påvirke en effektiv regulering av beskatningen på de levende ressurser i havet, både nasjonalt og internasjonalt.⁶³ Nasjonal råderett over fiskerigrensen var viktig for fremskaffelsen av råstoff til fiskeindustrien, altså selve fisken og andre levende ressurser fra havet. Naturgrunnlaget var i ferd med å svikte grunnet en overbeskatning. En løsning på problemet ved et medlemskap, som ble fremmet fra Senterpartiet, var å sikre den norske fiskerigrensen på 12 nautisk mil. Slik kunne norske kystfiskere få fortrinnsrett til området innenfor fiskerigrensen. En slik løsning ville bidra til at norske fiskere kunne utnytte de utsatte ressursene i havet, og dermed bevare den bosetningen langs kysten som var avhengige av fiske.⁶⁴ Også fra Arbeiderpartiet og Høyre ble det i likhet med Senterpartiet fremmet at Norge måtte gjøre det klart overfor EF at det var uaktuelt at utenlandske fiskere skulle få fiske innenfor den norske fiskerigrensen.

---

⁶² St. tid. 1970: SP (Engan: 3795, Austrheim: 3805, Steenberg: 3859, Wold: 3926) AP (Gabrielsen: 3877) Høyre (Nybø: 3888, Grimsø: 3922), Venstre (Flem: 3920).

⁶³ St. tid. 1970: 3893.

⁶⁴ St. tid. 1970: 3926, 3859.

Samtidig ble det argumentert for at de markedsmessige fordelene ved et medlemskap ville styrke den norske fiskerinæringen. Representant for Høyre, Andreas Grimsø var også enig i at «... fiskerigrensespørsmålet [var] av fundamental betydning...» og at Norge måtte fremme en felles fiskeripolitikk som sikret Norge tilfredsstillende nasjonal kontroll over fisket innenfor fiskerigrensen.⁶⁵ Han vektla også at fiskerinæringen ville oppnå store fordeler ved et medlemskap i EF på en markedsmessig plan. Grimsø påpekte at 90 prosent av det oppfiskede kvantum ble eksportert, og at halvparten av dette gikk til EF. Ved et medlemskap ville norsk fiskeriekspert til EF bli åpnet for tollfri levering. Dette mente Grimsø ville bety ekspansjon i den industrielle utnyttelsen av fiskeråstoff, og økende lønnsomhet for næringen.⁶⁶

En annen positiv virkning ved et medlemskap var de mulighetene skipsfarten ville oppnå. Handels- og skipsfartsminister og skipsreder Grieg Tidemand trakk frem avhengigheten for skipsfarten av en fri konkurranse på havet. Ifølge Tidemand hadde tendensen den siste tiden vært en økt flaggdiskriminering og subsidiering av andre lands handelsflåter, som betydde en tøffere konkurranse for den norske skipsfarten. Tidemand pekte på at den norske skipsfarten var avhengig av å frakte andre lands varer, hele 90 prosent av handelsflåten arbeidet med dette. Derfor ville det være en fordel med medlemskap i fellesskapet som kunne bli «... innen noen år kanskje et marked på 300 millioner mennesker ...», som mest sannsynlig ville utforme sin egen skipsfartspolitik.⁶⁷ Denne utformingen av skipsfartspolitikken ville Tidemand at Norge skulle delta i. Bare innenfor fellesskapet kunne Norge påvirke denne politikken, utenfor ville Norge bare merke følgene av den.⁶⁸

De meningsutvekslingene og standpunktene som kom frem i Stortinget forteller oss ikke hele sannheten om konfliktene som slo rot i striden om den norske fiskerigrensen ved et medlemskap i EF. De gir derimot en god pekepinn på oppfatningen av fiskerigrensen, nemlig som en statisk grense, ikke dynamisk. Behandlingen av Utenriks- og konstitusjonskomiteens innstilling om Norges tilslutning til De Europeiske Fellesskap i Stortinget den 24. og 25. juni, var også den innledende behandlingen av EF-spørsmålet som helhet. Tilnærmingen til spørsmålet om en norsk tilslutning til EF var i Stortinget

---

⁶⁵ St. tid. 1970: 3922.

⁶⁶ St. tid. 1970: 3921-3922.

⁶⁷ St. tid. 1970: 3883.

⁶⁸ St. tid. 1970: 3883.

fremtidsrettet. Norge måtte tilslutte seg for å kunne ta del i det ekspanderende, og stadig tettere Europa. Ankepunktene til et EF-medlemskap var fra et fiskerigrense-perspektiv både av en deltakende og en ekskluderende art. Deltakende ved at det var mange på Stortinget som reagerte på at Norge ikke fikk delta i å utforme EFs fiskeripolitikk, selv om Norge var en stor fiskeriorganisasjon. Ekskluderende ved at mange på Stortinget ville at Norge skulle bli med i EF, men fortsatt opprettholde jurisdiksjon over den norske fiskerigrensen på 12 mil.

EFs fiskeripolitikk

Samme dag som de norske forhandlingene startet med EF, ble retningslinjene for den felles fiskeripolitikken til EF vedtatt. I boken som ble utgitt i anledning NFs 50 år jubileum i 1976, understreker Hallenstvedt og Dynna at dette ble gjort med nesten «... påfallende mangel på forståelse...» av hva fiskerigrensespørsmålet betydde for Norge.⁶⁹

EF-statene forventet på sin side at søkerlandene skulle akseptere traktatene og vedtakene (av alle arter), og at de problemene som eventuelt kunne oppstå måtte løses gjennom overgangsordninger. Norge kunne derfor ikke på sin side søke at EF-landene skulle gjøre endringer i regler som allerede var vedtatt. Det oppstod derfor tidlig i forhandlingene en grunnleggende uenighet mellom den norske og fellesskapets delegasjoner. Fra den norske siden handlet det i stor grad om å balansere mellom to handlingsalternativer «... som det var logisk umulig å forene- nemlig å akseptere bestemte vedtak og det å ikke gjøre det.»⁷⁰ Det må her nevnes at etableringen av en felles fiskeripolitikk for EF var en prosess som hadde pågått i årevis og ble sett på som en milepæl. Den felles politikken var, ifølge Pål Christensen, et fint avstemt kompromiss mellom de ulike interessene for medlemslandene. Et viktig punkt i politikken var nettopp det at tilgangen til fiskeressurser i søkerlandene var en viktig del av kompromissløsningen. Og at det var nettopp derfor politikken måtte komme på plass før forhandlingene tok til.⁷¹ Derfor kan det fra EFs side virke som at viktigheten av at søkerlandene måtte akseptere vedtak og traktater var at det i dette tilfelle ikke bare var en del av «pakka» med et medlemskap, men at de delvis var vedtatt med tanke på de nye land som potensielt skulle utgjøre en del av fellesskapet. Hvis dette så var tilfelle ville

---

⁶⁹ Hallenstvedt og Dynna 1976: 421-422.

⁷⁰ Hallenstvedt og Dynna 1976: 424.

⁷¹ Christensen m.fl. 2014: 36.

det naturlig nok være uaktuelt med noe annet enn aksept for vedtakene og traktatene, ikke bare på et prinsipielt, men også på et hensiktsmessig grunnlag. Det var også på dette grunnlaget at retningslinjene i fiskeripolitikken måtte ferdigstilles før forhandlingene med de nye medlemslandene startet. Selv om dette kunne, og ble, oppfattet som en provokasjon.

Forhandlingsresultatet

Da Borten-regjeringen veltet i 1971 var det hovedsakelig på grunn av indre stridigheter og samarbeidsvansker. Det endelige dyttet kom i form av en lekkasje til Dagbladet den 19. februar 1971. Koalisjonen hadde over lengre tid slitt, og ifølge historiker Rolf Tamnes hadde den blitt alvorlig svekket ved at flere viktige politikere hadde gått ut av regjeringen. Tamnes påpeker at lekkasjen som veltet lasset i seg selv var relativt uskyldig. Det hjalp heller ikke på at Senterpartiet lenge hadde drøftet om det var på tide å bryte ut av regjeringen. SP var heller ikke tilhengere av EF-medlemskap. Etter at utveiene hadde blitt overveiet var det opp til Arbeiderpartiet å danne regjering. Statsministeransvaret ble lagt på Trygve Brattelis skuldre, og det ble hans ansvar å ferdigstille forhandlingene med EF.⁷² Forhandlingene tok til i juni 1971, og mens forhandlingene med EF i stor grad var ferdigstilt i desember, tok det en ekstra måned før partene kom frem til en fiskeriløsning, og forhandlingene med EF ble slutført den 15. januar 1972. Både Arbeiderpartiet og Høyre var tilhengere av medlemskap, de eneste partiene som var imot var SV og SP. Venstre og Krf på sin side var delt i spørsmålet.⁷³

I løpet av 1971 skjedde det to hendelser som pekte på en utvikling mot utvidede fiskerigrenser, og som kunne føre til endringer i Norges forhold til EF. Den første endringen var nasjonal og omfattet reglene for fiske innenfor den norske fiskerigrensen på 12 mil. Et forslag om å forby norske trålere innenfor den norske fiskerigrensen ble nedstemt i Stortinget. Forslaget fikk senere flertall både i Odelstinget og Lagtinget, og da med mulighet for FD å gi norske trålere dispensasjon som ga dem mulighet til å fiske innenfor fiskerigrensen. Dette mente Knut Hoem ville svekke Norges forhandlingsposisjon overfor EF. Den andre begivenheten var Islands utvidelse til 50 nautiske mil. Island utvidet sin fiskerigrense i 1972, men varslet allerede høsten 1971 at de aktet å utvide. Noe som førte til et nytt kapittel i torskekrigen mellom Storbritannia

---

⁷² Tamnes 1997: 174.

⁷³ Benum 1998: 12.

og Island. Forhandlingene med EF skjedde derfor i en tid der havets folkerett var under endring, og både britene og de andre EF-landene fryktet at Norge skulle følge i islendernes fotspor. For Norges forhandlinger med EF fikk denne utviklingen konsekvenser i form av avtalte retningslinjer ved en eventuell utvidelse. Norge forbeholdt seg retten til å utvide sin fiskerigrense ut over 12 mil hvis denne muligheten åpnet seg i henhold til folkeretten. Den norske regjeringen måtte på sin side gi EF garantier om at deres fartøyer fortsatt fikk fiske i beltet mellom 12 og 50 nautiske mil.⁷⁴

Ingen varig særordning

Norge hadde av EF blitt tilbudt en særordning i nord, med den alminnelige fiskeripolitikken gjeldende i sør (opp til Trøndelag). I forhandlingene med Norge og de andre søkerlandene hadde EF gitt innrømmelser, og nasjonalt kystfiske ut til 6 mil, med resten av områdene innenfor fiskerigrensen som felles hav, noe søkerlandene hadde avvist. Dette var bakgrunnen for at EF deretter hadde tilbudt særordninger til søkerlandene, som ville utvide ordningen til 12 nautiske mil, for områder av de respektive lands kyst. Rolf Tamnes utdyper at en slik særordning for den nord-norske kysten, og den delte kysten som ville bli et resultat, var vanskelig for Norge «politisk-psykologisk».⁷⁵ På tross av at regjeringen ikke var overbegeistret over en delt kyst, bidro det faktum at Skagerrak-avtalen av 1966 allerede hadde gitt danske og svenske fiskere rett til å fiske inn til firemilsgrensen, i en periode på 35 år, til at regjeringen kom på glid.⁷⁶

Hallenstvedt og Dynna peker på at et ministermøte med EF knuste håpet om å kunne etablere en varig særordning for den norske fiskerigrensen. Ambisjonsnivået til regjeringen sank, og en delt ordning for kysten ble aktuelt. Partene ble deretter enige om at særordningen skulle starte ved Egersund, noe også den nye fiskeriministeren Knut Hoem måtte gå med på. Problemene oppstod med varigheten med særordningene, og hva som skulle skje etter at ordningene utløp. EF var imot varige unntak, og kunne bare tilby Norge en ordning frem til 1982. Knut Hoem avviste dette tilbudet fordi han mente at en fast ordning måtte komme på plass. Både fiskeriministeren og regjeringen mente at denne ordningen ikke sikret bevaringen av Norges nasjonale kontroll over

---

⁷⁴ Christensen m.fl 2014: 41-43; Tamnes 1997: 176.

⁷⁵ Tamnes 1997: 176.

⁷⁶ Tamnes 1997: 176. Se «Skagerrak-avtalen».

fiskeriressursene innen fiskerigrensen på 12 mil etter at særordningen gikk ut. Løsningen kom i form av hva Pål Christensen henviser til som «politisk formuleringskunst».⁷⁷ I det endelige forhandlingsresultatet datert 15. januar 1972 stod det at «... partene skulle ta særlig hensyn til de problemene Norge stod overfor på fiskerisektoren».⁷⁸ Og at Norge så på det som en garanti at det ble tatt særlig hensyn til det norske kystfisket etter 1982, og at «... Rådet ikke vil treffe disposisjoner i strid med Norges vitale interesser.»⁷⁹ Regjeringen hadde dermed oppnådd særordninger for fiskerigrensen, men med en datomerking. Fra utenriksminister Frydenlund ble det heller ikke vist mye forståelse for fiskerisektoren da han uttalte at «Det er disse næringer vi bygger vår velstand på. Det er ekspansjonen i disse næringer som vil gjøre det mulig for oss å løse de mange samfunnspolitiske oppgaver vi står overfor. Det er den greina vi sitter på.»⁸⁰ Han henviste da til norsk skipsfart og industri.

Handelsavtale

Den norske fiskerigrensen ble heller ikke åpnet med resultatet av folkeavstemningen, og store deler av nei-massen kunne puste lettet ut. En handelsavtale var det som kom på plass «... som et uttrykk på kontinuitet og moderasjon...» og som «en naturlig videreutvikling» av samarbeidet med EF.⁸¹ Forhandlingslederen som skulle få avtalen på plass var Jens Evensen, Norges fremste havrettsjurist, og senere handelsminister og havrettsminister. Han ble dessuten oppfattet som en mann som hadde hellet mer mot nei- enn ja-siden. Avtalen kom i stand på vårparten 1973, og trådte i kraft i juli samme år. Norge fikk innvilget et såkalt «fiskebrev» som fastslo redusert toll på noen produkter, men økt toll på eksport til Storbritannia og Danmark. Norge måtte også gi innrømmelser med tanke på fiskerigrensen, ved å binde seg til ikke å utvide fiskerigrensen på ensidig grunnlag.⁸² Men slik Hallenstvedt og Dynna påpekte så var det viktigste ved en handelsavtale at kontrollen over ressurspolitikken og muligheten for å utvide

---

⁷⁷ Avsnittet er basert på Tamnes 1997: 176-178; Christensen m.fl, 2014: 43-44; Hallenstvedt og Dynna 1976: 437.

⁷⁸ Hallenstvedt og Dynna 1976: 446-447.

⁷⁹ Hallenstvedt og Dynna 1976: 446-447.

⁸⁰ St. tid. 1972: 3180.

⁸¹ Tamnes 1997: 180.

⁸² Tamnes 1997: 180-182.

fiskerigrensen ble bevart. Ettersom det da var en klar tendens i utviklingen mot at kyststatene fikk utvidet sin råderett utenfor egne kystområder.⁸³

3.2 Norges Fiskarlags synspunkter på EF-medlemskap

Norges Fiskarlags tvil til EF-medlemskap

NF samarbeidet med regjeringen under EF-forhandlingene ved å ha flere av sine representanter i utvalg nedsatt av både Regjeringen og Stortinget. Hallenstvedt og Dynna påpeker at NF var representert i alle sentrale organer som fungerte som rådgivende for regjeringen og forhandlingsdelegasjonen, og hadde således muligheten til å fremme sine standpunkter. Regjeringen og forhandlingsdelegasjonen, samt de organisasjonene som også var representert i utvalgene, hadde på sin side mulighet til å bli kjent med fiskarlagets standpunkter.⁸⁴ Fiskernes interesseorganisasjon reagerte, i likhet med flere av stortingsrepresentantene, på at EF hadde planer om å fastlegge sine hovedprinsipper for fiskeripolitikken samtidig som de formelle søknadene ble lagt frem. Fiskeripolitikken ble da ikke et utgangspunkt for forhandlinger, men en politikk søkerlandene måtte akseptere. Formannen for NF, Johan J. Toft, uttrykte at den fiskeripolitiske situasjonen i et utvidet EF ville bli endret og at det dermed måtte til med en radikal omvurdering av EFs fiskeripolitikk, som søkerlandene måtte være med å utforme. Toft mente at søkerlandenes deltagelse i utformingen av fiskeripolitikken var en selvfølge, og at EFs fremgangsmåte med å fastlegge fiskeripolitikken før forhandlingene svekket tilliten til EF.⁸⁵

At EF så tydelig hadde tatt sikte på å beskytte sine medlemslands fiskeriinteresser gjennom avklaringen av den felles fiskeripolitikken, måtte derfor ifølge NF føre til at Norge presenterte et opplegg overfor EF som like tydelig presenterte de norske interessene. Fiskarlaget presiserte også at mellom 70-80 % av norsk fiske foregikk innenfor den norske fiskerigrensen, og mente at Norge måtte ta som forbehold at de enkelte medlemsland måtte kunne utøve en egen fiskeripolitikk. Medlemslandene måtte kunne lage egne regler som skulle gjelde innenfor fiskerigrensen, uten innblanding fra

---

⁸³ Hallenstvedt og Dynna 1976: 453.

⁸⁴ Hallenstvedt og Dynna 1976: 423-424.

⁸⁵ Hallenstvedt og Dynna 1976: 421.

felleskapet.⁸⁶ NF mente altså at Norge var best tjent med å beholde suverenitet over fiskerigrensen. Landsstyre i NF prøvde også å nedtone viktigheten et medlemskap ville ha for norsk eksport, slik Grimsø hadde påpekt under debatten i Stortinget et halvt år tidligere. Grimsø hadde uttalt at tollfri levering til EF ville føre til ekspansjon innen sektorer i bransjen og dermed økt lønnsomhet. At fiskeribransjen fikk tilgang til EFs marked var et viktig argument for medlemskap.⁸⁷ NF på sin side så ikke på dette som et avgjørende argument, da de tvilte på om det var tilgang til markeder fremfor tilgang til fiskeressurser som var det avgjørende for norsk fiske. Nettopp hvis Norge måtte åpne sin fiskerigrense for medlemslandenes fiskere, ville dette føre til at fangst som ble tatt av utenlandske fartøyer ville bli ført ut av området til utenlandske havner. Samtidig ville en «... deltagelse av utenlandske fartøyer innenfor vår fiskerigrense [...] ytterligere redusere fangstgrunnlaget for vår kystflåte...» og «... en generell mangel på fisk som vil få stor innflytelse på de fremtidige avsetningsmuligheter.»⁸⁸ Derfor ville ikke NF legge for stor vekt på fordelene ved et utvidet marked til rådighet.

NFs tvil til EF var dermed ikke bare et uttrykk for skepsis til de utfordringene norsk fiskerinæring sto overfor med tanke på konkurranse fra utenlandske fiskere og dermed en redusert lønnsomhet. Det var også et uttrykk for en større engstelse for hvordan et medlemskap ville påvirke ressursgrunnlaget langs den norske kysten, hvis den norske fiskerigrensen ble avviklet. En stor høsting av ressursene ville da også potensielt igjen redusere lønnsomheten, og samtidig utfordre de økologiske aspektene ved fisket langs kysten. Løsningen for NF var da, som tidligere nevnt, at Norge tydelig måtte presentere sitt opplegg og jobbe for å kunne drive sin egen fiskeripolitikk innenfor fiskerigrensen. Norges Fiskarlag påpekte også at det måtte revurdere sitt standpunkt om å avvente en fullføring av forhandlingene om medlemskap i EF.⁸⁹ For fiskeri-Norge måtte problemstillingen om fiskerigrensen ha vært ekstra sår. Norge hadde 31.oktober 1970 fått en fungerende fiskerigrense på 12 mil, som Pål Christensen påpeker må ha vært til udelt glede for kystfiskerne. Deretter frivillig å gi bort de norske fordelene og slippe inn fiskere i norske farvann, for å bli med i en vest-europeisk union ble dårlig mottatt blant de norske fiskerne. Fiskeribladet kalte dette på lederplass i juni 1970 for et «...

---

⁸⁶NF. Ab Landsstyreprotokoller L0006, 1970: 156-157.

⁸⁷ St. tid. 1970: 3921-3922.

⁸⁸ NF. Ab Landsstyreprotokoller L0006, 1970: 155-158.

⁸⁹ NF. Ab Landsstyreprotokoller L0006 ,1970: 157-158.

tilbakeskritt av dimensjoner [...] i en tid da kyst-Norge kjemper for ytterligere utvidelse av fiskerigrensen for dermed å kunne bevare iallfall endel av fiskebestanden.»⁹⁰

Konsekvensene av Islands utvidelse til 50 mil

NFs på sin side ga heller ikke uttrykk av å være særlig fornøyd med Islands planlagte utvidelse i september 1972. I et vedtak fra landsmøtet i oktober 1971 fattet NF et vedtak hvor det stod at «... spørsmålet om utvidelse av de enkelte lands fiskerigrenser [...] må søkes løst gjennom mellomfolkelige organer.»⁹¹ Vedtaket henviser her til den da forestående havrettskonferansen i regi av FN i 1973. Deres misnøye hang sammen med de konsekvensene dette ville påtrenge farvannene utenfor norskekysten. En utvidelse fra Islands side ville trolig medføre en større deltagelse fra utenlandske trålere, på en allerede presset fiskebestand. Landsmøtet oppfordret derfor norske myndigheter til å iverksette tiltak ved en islandsk ensidig utvidelse av fiskerigrensen for å sikre de norske fiskeriinteresser, samt å oppnå at Island «... følger det samme opplegg som andre nasjoner i saker av denne art.»⁹² Potensielt ville da kyst-Norge måtte tåle å åpne den norske fiskerigrensen til EF-landene, attpåtil med en delt kyst, samtidig med et økende press fra fiskere og trålere som ikke kom fra EF-land. Dette kan da ha bidratt til å øke skepsisen og frykten mot EF. Sannsynligvis ville presset fra Islands utvidelse alene være et hardt slag, og med et medlemskap var ikke frykten først og fremst økonomiske konsekvenser, men å miste innflytelsen over fiskeriene.⁹³ Den norske fiskerinæringen ville bli presset på to fronter, med en økende aktivitet i fiske utenfor norskekysten, samtidig som de ville ha mindre kontroll over utviklingen i fiskeripolitikken.

Misnøye med regjeringens forhandlingsopplegg

Det kan virke som om store deler av fiskeri-Norge ikke var særlig fornøyd med det opplegget regjeringen hadde for fiskerigrensen i forhandlingene med EF. Dette ga også Arnulv Midtgaard, generalsekretær i NF, uttrykk for i et intervju med NTB i forkant av de reelle forhandlingene våren 1971. I dette intervjuet uttalte Midtgaard at regjeringens opplegg med tanke på fiske innenfor fiskerigrensen avvirket fra det fiskerinæringen

---

⁹⁰ Christensen m.fl. 2014: 38.

⁹¹ NF. Aa Landsmøteprotokoller L0007, 1971: 267.

⁹² NF. Aa Landsmøteprotokoller L0007, 1971: 267; NTB. I Klipparkiv L0008, Mappe: «Norges Fiskarlags landsmøte 1971», NTB-melding 6.10.1971.

⁹³ NTB. I Klipparkiv L0008, Mappe: «Norges Fiskarlags landsmøte 1971», NTB-melding 7.10.1971.

hadde gitt uttrykk for i drøftingen om forhandlingsopplegget. Han trakk også frem at fiskerinæringens representanter ikke hadde fått mulighet til å uttale seg om det endelige opplegget.⁹⁴ NF hadde vært med i en arbeidsgruppe nedsatt av Fiskeridepartementet for å avgi innstillinger til forskjellige forhandlingsopplegg under Borten-regjeringen. Det endelige valget om hvilket opplegg Norge skulle velge ble opp til Bratteli-regjeringen, som valgte mindretallets alternativ. NF var ikke villige, men ga til slutt sitt bifall. Mer spesifikt ga de, motstrebende, sin tilslutning til forhandlingsopplegget for fiskerigrensespørsmålet, mens de mer fornøyd ga sin tilslutning til opplegget for markedssektoren. Hallenstvedt og Dynna uttrykker at NF til og med uttrykte tilfredshet over behandlingsmåten til markedsspørsmålene.⁹⁵ Fiskerisektoren i Norge må også ha blitt positivt stemt over at Knut Hoem ble valgt ut til å ta over posten som fiskeriminister ved regjeringsskiftet. Han hadde vært direktør i Norsk Råfisklag, hvor han hadde jobbet i nesten 20 år, og var attpåtil finnmarkværing. Ifølge Fiskarbladet var det en «glede langs kysten» over valget av Hoem, og avisa Nordlys så med like blide øyne på utnevnelsen.⁹⁶

Misnøye med forhandlingsresultatet til et EF-medlemskap

Etter at forhandlingene med EF ble sluttført i den 15.januar 1972, innkalte landsstyret i NF til et møte. Der ble det fattet et vedtak som beklaget forløpet i EF-forhandlingene, som NF hadde forutsett og advart mot. Det at fiskerispørsmålene ble tatt opp i de avsluttende forhandlingene hadde presset den norske regjeringen til å gå «... med på vesentlige innrømmelser i forhold til de standpunkter som det tidligere har vært bred og tverrpolitisk enighet om.»⁹⁷ Det var derfor ikke overraskende at NF ikke kunne støtte den da foreliggende løsningen. Begrunnelsen for dette lå i at løsningen i fiskerigrensespørsmålet hadde blitt en overgangsordning og ikke fast ordning, delingen av kysten, og at NF ut fra "... de vitale fiskeri- og bosettingsinteresser i kyststrøkene ikke kan anbefale den foreliggende løsning."⁹⁸ NF sitt standpunkt var at Norge måtte oppnå nasjonal rådighet over 12 mils grensen som et minimumskrav. Organisasjonen ville også arbeide for at norske myndigheter skulle løse fiskernes problemer gjennom

---

⁹⁴ NTB. I Klipparkiv L0009, Mappe: «Uttalelser og vedtak om EEC, EF, EØS», Nationen 12.5.1971.

⁹⁵ Hallenstvedt og Dynna 1976: 428-431.

⁹⁶ Christensen m.fl. 2014: 40.

⁹⁷ NF. Ab Landsstyreprotokoller L0006, 1972: 319.

⁹⁸ NF. Ab Landsstyreprotokoller L0006, 1972: 319.

mellomfolkelige organer. Her måtte myndighetene søke å ivareta fiskernes interesser med tanke på spørsmålet om utvidelse av fiskerigrensen, samt en utvidet jurisdiksjon over kontinentalsokkelen.⁹⁹ Et annet element landsstyret i NF var bekymret over var en løsning som innebar å dele opp kysten, som de allerede i 1971 hadde vedtatt «... under ingen omstendigheter [kunne] aksepteres...».¹⁰⁰

Bratteli-regjeringen hadde allerede forstått at håpet var ute for å få støtte av fiskerierorganisasjonen, selv før NF fattet vedtaket, og med organisasjonsfiskernes stemmer. Bratteli hadde et håp om at fiskeriminister Knut Hoem skulle gi sin støtte, og dermed få støtte fra en viktig stemme innen fiskeri-Norge. Hoem kunne ikke støtte løsningen, en vending Pål Christensen omtaler som «... et hardt slag for markedstilhengerne i Arbeiderpartiet og for statsministeren personlig.»¹⁰¹

For Hoem var den avgjørende faktoren ved forhandlingene premissene for den norske fiskerigrensen. Rolf Tamnes mener Hoem hadde vært kritisk til disse fra første dag, og at han motvillig hadde godtatt mer enn han selv fant ønskelig, men han hadde vært trofast mot Bratteli.¹⁰² Etter at forhandlingsløsningen lå klar kunne han ikke lenger være trofast og han valgte å trekke seg som fiskeriminister den 24.januar 1972. I et intervju en måned etter hans avgang uttalte han at Norge etter 1982 ville bli nødt til å gi utenlandske fiskere adgang til farvannene innenfor 12-milsgrensen. Og at det var «... umulig for ham å tro at Norge kunne oppnå forståelse for å opprettholde 12-milsgrensen etter at vi først har latt oss presse til å oppgi den rettslig beskyttede enerett norske fiskere har i dag».¹⁰³ I realiteten betydde da forhandlingsresultatet at Norge i juridisk bindende form ga avkall på sin enerett til fiske innenfor fiskerigrensen.¹⁰⁴ Hoems avgang vakte reaksjoner, og han mottok både ris og ros for sin innsats. Samtidig påpeker Pål Christensen at Knut Hoems vending hadde styrket nei-sidens sak, og samtidig overbevisst en del av tvilerne til medlemskap.¹⁰⁵ Hoem hadde i tillegg til å være fiskeriminister besittet stillingen som administrerende direktør i Norges Råfisklag, en

---

⁹⁹ NF. Aa Landsmøteprotokoller L0007, 1971: 254; NTB. I Klipparkiv L0009, Mappe: «Uttalelser og vedtak om fiskerigrense og økonomisk sone», Harstad Tidende 7.10.1971.

¹⁰⁰ NF. Ab Landsstyreprotokoller L0006, 1971: 254-258; NF. Aa Landsmøteprotokoller L0007, 1971: 266-270.

¹⁰¹ Christensen m.fl. 2014: 45; Tamnes 1997: 178.

¹⁰² Tamnes 1997: 175-176.

¹⁰³ NTB. I Klipparkiv L0009, Mappe: «Uttalelser og vedtak om EEC, EF, EØS», Nationen 26.2.1972; Tamnes 1997: 175.

¹⁰⁴ NTB. I Klipparkiv L0009, Mappe: «Uttalelser og vedtak om EEC, EF, EØS», Nationen 26.2.1972

¹⁰⁵ Christensen m.fl. 2014: 46.

stilling han hadde hatt siden 1964.¹⁰⁶ Det var gjennom denne posisjonen at han også var med på å gi den endelige tommelen ned til forhandlingsløsningen på vegne av NF og salgslagene.

Fiskarlagets endelige nei

Selv om NF og deres organisasjoner ikke hadde godtatt forhandlingsløsningen satte de ned et utvalg som skulle gjennomgå virkningene for de delene av markedsordningene som da var klarlagt, og forsøke å klarlegge det som fortsatt var uklart.¹⁰⁷ Innstillingen lå klar den 9.mai, og konklusjonen var at fiskerinæringen ville oppnå visse markedsmessige fordeler ved et medlemskap. Flertallet av utvalget mente at det å skaffe markeder for fiskeproduktene ikke ville være det store problemet i fremtiden. Problemet ville i første rekke være å skaffe tilstrekkelige råstofftilførsler for å kunne dekke etterspørselen, og det var derfor vitalt at den norske fiskerigrensens stilling ble opprettholdt. Samtidig mente et mindretall av utvalget at markedsordningen ga et brukbart grunnlag for den norske fiskerinæringen ved et fullt medlemskap, og at næringen ville være best tjent med å slutte seg til EF.¹⁰⁸ Innstillingen ble behandlet av landsstyret i NF den 18.august, litt over en måned før folkeavstemningen. Fylkeslagene, de fleste av salgslagene, samt gruppeorganisasjonene hadde også gjennomgått innstillingen. Landsstyret mente på grunnlag av dette at det eksisterte en overveldende oppslutning om «... landsstyrets innstilling i EF-saken og flertallets vurdering i NFs markedsutredning.» Og at landsstyret ikke hadde ”... funnet noe grunnlag for å avholde noe ekstraordinært landsmøte, og landsstyrets innstilling i saken av 17.januar og 26.april 1972 blir derfor NFs endelige standpunkt til fiskeriløsningen.”¹⁰⁹ Landsstyret gikk imot norsk medlemskap i EF. I retrospekt påpeker Hallenstvedt og Dynna, i sammenheng med handelsavtalen som kom i stand senere, at det viktigste ikke var tollbelastningen på fiskeeksporten, men «... kontrollen over ressurspolitikken og over den fiskeripolitikk som skal fastlegge strukturen i norsk fiskerinæring.»¹¹⁰

---

¹⁰⁶ Norges Råfisklag er en salgsorganisasjon eid av fylkeslagene i Norges Fiskarlag.

¹⁰⁷ Utvalget ble satt ned av NF, fylkeslagene og salgslagene og bestod av salgslagene og NF, dannet 10.2.1972.

¹⁰⁸ Hallenstvedt og Dynna 1976: 448-449.

¹⁰⁹ NF. Ab Landsstyreprotokoller L0006, 1972: 383.

¹¹⁰ Hallenstvedt og Dynna 1976: 453.

Dette står i samsvar med det som kom frem under landsstyrets behandling av innstillingen. NF hadde sluttet opp om innstillingen hvor flertallet av utvalget støttet synet om at det viktigste ikke var de markedsmessige fordelene, men å oppnå nok råstoff. Ved et eventuelt medlemskap ville ikke den norske fiskerinæringen nødvendigvis få god nok tilgang til dette, nettopp fordi Norge måtte delvis, og i lengden sannsynligvis helt, åpne sin fiskerigrense for fiske for medlemslandene. Dette ville trolig minke utbyttet til de norske fiskerne, fordi de måtte kvotere ut til medlemslandenes fiskere, noe som igjen ville minke de «norske» kvotene. Dette var et større problem enn det å finne markeder for råstoffet. Her bør det også nevnes at gjennomslagskraften i argumentet for ikke å slippe inn EF- fiskere og – trålere innenfor den norske fiskerigrensen hang sammen med fiskerinæringens oppbygging. Ifølge NF var oppbyggingen av EFs fiskerinæring i større grad basert på store selskaper. NF fryktet derfor at EF i større grad ville tilrettelegge for store havgående flåter fremfor de mindre kystfiskerne.¹¹¹ De store selskapene representerte kapitalinteressene som NF mente i betydeligere grad rådet i EF, enn i Norge. For NF var altså EF således et symbol på de kapitalistiske kreftene og interessene, og en trussel mot de mindre norske fiskeflåtene.¹¹² De små norske kystfiskerne kunne ikke vinne i kampen mot de store, sterke, internasjonale kapitalkreftene. Hvor mye sannhet det skal hentes ut av dette bildet kan diskuteres. En viss sannhet er det i det, med tanke på at et medlemskap mest sannsynlig ville skape endringer innen den norske fiskerinæring.

Tvilernes argumentasjon

Hallenstvedt og Dynna påpeker at kanskje et av de viktigste elementene ved å gå imot medlemskap var at Norge opprettholdt muligheten til å regulere fisket også utenfor norskekysten. Norge beholdt muligheten for å utvide, uten betingelser til EF, og dermed øke området for reguleringer og fangstområdet. Samtidig kunne de da ved en potensiell utvidelse av fiskerigrensen holde utenlandske trålere utenfor. Dette alternativet var utvilsomt mer fristende enn å måtte slippe trålerne innenfor 12 mils fiskerigrensen. Et medlemskap i EF kan ha blitt sett på som en trussel ikke bare mot etablerte rettigheter

---

¹¹¹ NF. Ab Landsstyreprotokoller L0006, 1970: 156. I Norge gikk salg av fisk gjennom salgslagene. Det største av disse var eid av fiskerne gjennom sine fylkeslag i Norges Fiskarlag. Salgsordningen er også bygget på «Fiskersamvirket, det organiserte samarbeidet mellom fiskerne for å nå felles økonomiske mål». Hallenstvedt 2009b.

¹¹² Olstad 2010: 184. Det er verdt å nevne her at det i Norge siden 2. verdenskrig hadde foregått en overgang fra små til større fiskeenheter. Og en profesjonalisering av fiskeryrket. Lange 1998: 190-191.

norske fiskere hadde oppnådd, men også de fremtidige som kunne komme til å bli aktuelle.¹¹³

Dette var noe også tidligere statsminister Per Borten tok opp i Stortinget under behandlingen av innstillingen Om Norges tilslutning til EF den 6.juni. Her uttalte han at «... vi minsker vår reelle interesse for å utvide fiskerigrensen innenfor et EF – kanskje det mest vidtrekkende aspekt for oss i en framtidig verden med råstoffgrunnlag som minimumsfaktor.»¹¹⁴ Borten så i likhet med NF viktigheten av tilgangen til råstoff fremfor tilgangen til marked som et av de viktigste momentene for å gå imot et norsk medlemskap fra fiskerinæringens perspektiv. En frihandelsavtale ville for tvilerne tjene Norge bedre enn et medlemskap i EF, alle forhold sett under ett.¹¹⁵ Det var nettopp mellom disse to synspunktene at tvilen og troen skilte seg. Mens de som stilte seg positive til et EF hadde tro på de markedsmessige fordelene fiskerinæringen ville få i felleskapet, bunnet tvilen til motstanderne hovedsakelig i fiskerigrensens stilling, og til tilgangen av råstoff, og til hvilke løsninger som ville komme i stand den dagen overgangsordningen gikk ut i 1982. Argumentasjonen fra tvilerne og de troende med tanke på fiskerinæringen stemmer også overens med den mer overordnede argumentasjonen i EF-debatten. Å kunne stake ut sin egen vei gjennom sjølråderetten var det de tvilende stilte seg bak. De ville at Norge selv skulle kunne utvide sine grenser, og råde over suvereniteten betingelsesløst. De troende skriftet til markedsargumentet. Utvidet marked og fri handel.¹¹⁶

Det var viktig for NF at Norge måtte opprettholde den norske fiskerigrensen, og en egen norsk fiskeripolitikk over denne. Hovedgrunnen til dette var at NF hevdet at det ikke var tilgang på et marked for fiskerisektoren, men tilgang og bevaring av ressurser. Derfor måtte en norsk fiskerigrense opprettholdes.

Fiskerne, ikke bare motstand

Ifølge Fiskeribladet var det for fiskerne mer en kamp enn forhandlinger. En kamp for å beholde de rettighetene de hadde krav på, og en kamp for å opprettholde det

---

¹¹³ Hallenstvedt og Dynna 1976: 453; NTB. I Klipparkiv L0008, Mappe: «Norges Fiskarlags landsmøte 1976», Nationen 1976.

¹¹⁴ St. tid. 1972: 3188.

¹¹⁵ St. tid. 1972: 3189.

¹¹⁶ Benum 1998: 15.

ressursgrunnlaget som gjorde kysten levedyktig. Spesielt siden fiskernes organisasjoner ikke følte at EF overhodet hadde tatt hensyn til Norges «... krav eller ønskemål.»¹¹⁷ Pål Christensen påpeker at det ikke var konsensus om motstanden mot norsk medlemskap i EF. Han påpeker at det fantes et «ikke ubetydelig antall tilhengere» fra Rogaland og Hordaland, og i noen kretser på Møre.¹¹⁸ Dette kan også ha en sammenheng med at disse fiskerne i større grad hentet fisken sin fra fjerne farvann, i motsetning til fiskerne fra nord som var mer avhengige av kystfiske. Det var derfor var mindre akutt for de vestlandske fiskerne å opprettholde suverenitet over den norske fiskerigrensen, når de heller kunne dra fordeler av et potensielt medlemskap i form av et større marked og tilgang til andre lands farvann.

Motstanden blant fiskerne var massiv, men ikke enerådende. Det var fraksjoner fra Rogaland, Hordaland, og i noen kretser på Møre som var tilhengere av medlemskap, trolig grunnet at fiskerne her hentet fisken fra fjerne farvann sammenlignet særlig med kystfiskerne nordover på kysten. Christensen utdyper at dette var miljøer særlig innenfor havfiskeflåten, som ville opprettholde sin tilgang til fangstområder i EF-farvann. Disse hadde da tradisjonelt drevet fiske ved blant annet kysten av andre nordsjøland, og fryktet nå å bli utestengt ved en eventuell utvidelse av de nasjonale fiskerigrensene. Hordaland Fiskarlag gikk også inn for medlemskap i EF.¹¹⁹ Det var derfor ikke alle norske fiskere som hadde like stor interesse av å opprettholde eller utvide nasjonale fiskerigrenser.¹²⁰

3.3 En internasjonal tendens mot utvidelse?

Frem til høsten 1974 hadde ikke de norske regjeringene inntatt et standpunkt til om den norske fiskerigrensen burde utvides ytterligere enn 12 nautiske mil. Det kan derimot være av interesse å se på om det under EF-kampen hadde ligget en mulighet i å utvide fiskerigrensen, som et alternativ til å avvikle den med et EF-medlemskap.

FN hadde allerede i 1970 bestemt seg for å arrangere en tredje havrettskonferanse. Havbunnskomiteen arrangerte dermed forberedende sesjoner, for å utarbeide

---

¹¹⁷ Christensen m.fl. 2014: 38.

¹¹⁸ Christensen m.fl. 2014: 39.

¹¹⁹ Christensen m.fl. 2014: 39, 47.

¹²⁰ I de tre nordligste fylkene var motstanden til medlemskap størst, men ett unntak, Møre og Romsdal, hvor valgoppslutningen på 70,8 prosent nei, gjorde fylke til motstandernes nest sterkeste fylke. Christensen m.fl. 2014: 49-50.

retningslinjer og oversikter over hva som skulle tas opp under den forestående havrettskonferansen. Norge deltok på disse innledende sesjonene, med Jens Evensen som delegasjonssjef. I Havbunnskomiteen var det et flertall av nasjoner som ønsket en utvidet jurisdiksjon utenfor kyststaten i form av en økonomisk sone, altså at kyststater skulle få utstrakte rettigheter sammenlignet med datidens havrett. Samtidig måtte innhold og utforming av traktater avventes med tanke på hvor store havfiskenasjoner posisjonerte seg. Dette gjaldt da spesielt Japan og Sovjetunionen, som var villige til å overveie fortrinnsrett til en viss grad for kyststaten utenfor territorialfarvannet, men bare for de statene som var «u-land». Det de ikke var villig til var å gi kyststaten noen slags form for fiskerijurisdiksjon utenfor territorialfarvannet.¹²¹ Denne holdningen utgjorde det ene ytterpunkter under forberedelsene i Havbunnskomiteen. På den ene siden Sovjet, Japan og andre østblokkland som ikke ønsket en utvidelse av fiskerigrensen og territorialfarvannet overhode, og på den annen side kravet om en 200 nautiske mils økonomisk sone for kyststaten. En løsning måtte derfor trolig bli en kompromissløsning mellom disse ytterpunktene, ellers ville det ikke bli en konvensjon som omfattet de store havfiskenasjonene. Et slikt utfall ville da ha store konsekvenser med tanke på gyldigheten av konvensjonen.¹²²

Det var altså knyttet stor usikkerhet til hva som faktisk ville bli utfallet av konferansen. Det fremgår at debatten under sesjonen bekreftet inntrykket delegasjonen hadde av at en stor blokk av kyststater, som utgjorde et flertall, ville ha som hovedoppgave å styrke «... kyststatsinteressenes folkerettslige stilling.»¹²³ Flertallet av deltakerlandene på sesjonen var altså innstilt på å styrke kyststatens rettigheter. Situasjonen forelå ganske likt under sesjonen juli/august samme år, men det foregikk noen mindre skiftninger. Sovjetunionen og Japan var i norske øyne like konservative som ved tidligere sesjoner, og den norske regjeringen «... fulgte denne utvikling med bekymring og en viss engstelse og kunne ikke godta det sovjetiske forslag i dets foreliggende form.»¹²⁴ Norge kunne ikke akseptere en løsning som ikke endret noe annet enn at noen u-land fikk

---

¹²¹ NAVF. Da Sakarkiv L0029, Mappe: «Havrettskonvensjoner», Notat fra delegasjonen ved FNs Havbunnskomiteen 25.4.1972: 8.

¹²² NAVF. Da Sakarkiv L0029, Mappe: «Havrettskonvensjoner», Notat fra delegasjonen ved FNs Havbunnskomiteen 25.4.1972: 10.

¹²³ NAVF. Da Sakarkiv L0029, Mappe: «Havrettskonvensjoner», Notat fra delegasjonen ved FNs Havbunnskomiteen 25.4.1972: 10.

¹²⁴ NAVF. Da Sakarkiv L0029, Mappe: «Havrettskonvensjoner», Notat fra Utenriksdepartementet 29.9.1972: 7.

fortrinnsrett til ressursene utenfor territorialfarvannet på 12 nautiske mil. Den norske regjeringen ønsket å støtte en utvidet kyststatsjurisdiksjon, men uten å gi uttrykk for hvilke løsninger den ønsket å støtte. Denne linjen ble lagt til grunn i arbeidet opp mot den tredje havrettskonferansen, og samsvarte både med de konklusjonene Sjøgrenseutvalget hadde kommet frem til og med de retningslinjene regjeringskonferansen hadde fattet.¹²⁵

Ingen formelle hindringer for en utvidelse

En internasjonal tendens mot utvidelser var i emning, men det var fortsatt slik at flere stater motsatte seg en utstrakt jurisdiksjon for kyststater. For at utvidelser av fiskerigrensen skulle bli en mulighet for alle kyststater, måtte det inngås et kompromiss mellom ulike synspunkter på den forestående havrettskonferansen, slik at en ny havrettskonvensjon ville bli overholdt. Det var ikke noe rent juridisk eller formelt som hindret Norge i å foreta en ensidig utvidelse av fiskerigrensen. Dette ble også diskutert i et møte mellom Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite og sjøfarts- og fiskerikomiteen. Som det kom frem tidligere hadde Norge sikret seg retten til å utvide fiskerigrensen ved et norsk medlemskap i EF noe utenriksminister Cappelen gjentok på møtet. Denne retten til å utvide ville gjelde så lenge Norge fulgte EFs likebehandlingsprinsipp innenfor den utvidede fiskerigrensen, altså å regulere på ikke-diskriminerende basis.¹²⁶ I praksis betydde dette at EF måtte ha lik tilgang til det utvidede området. Den norske regjeringen kunne altså utvide fiskerigrensen, hvorfor valgte de ikke å gjøre det? Det er to grunner til dette: For det første hadde ingen av regjeringene faktisk tatt stilling til en utvidelse av den norske fiskerigrensen i denne perioden, fordi behovet ikke hadde meldt seg.¹²⁷ For det andre kunne ikke den norske regjeringen ta stilling til dette, delvis fordi EF-problematikken hadde for tett tilknytning til fiskerispørsmålene for fiskeriorganisasjonene, og fordi regjeringen ville vente på utfallet av EF-avgjørelsen.¹²⁸

---

¹²⁵ UD. 26.11.42, bd. IV, Notat til regjeringens medlemmer 10.2.1973.

¹²⁶ SA. UUKK, Fellesmøte med sjøfarts- og fiskerikomiteen 4.9.1972: 8.

¹²⁷ UD. 26.11.42, bd. IV, Notat til statsminister fra Jens Evensen 6.9.1973; SMK. Da Notater til regjeringskonferansene L0176, Mappe: «Fiskeridepartementet 1976», Notat til regjeringens medlemmer fra fiskeriministeren 8.11.1973.

¹²⁸ NAVF. Da Sakarkiv L0029, Mappe: «Havrettskonvensjoner», Møte i Sjøgrenseutvalget 8.9.1972: 8; NAVF. Da Sakarkiv L0029, Mappe: «Havrettskonvensjoner», Møte i Sjøgrenseutvalget 22.6.1972: 3.

Norges linje under forberedelsene i Havbunnskomiteen og i tiden frem til EF-avstemningen var en avventende fiskerigrensepolitikk på grunn av at et mulig medlemskap i EF. Hvis regjeringens ønske ble oppfylt og Norge ble meldt inn i EF, ville Norge da inngå i EFs fiskeripolitikk. Det var derfor lite gunstig å utforme sin egen havrettspolitikk, som da fiskerigrensen var en del av. Dessuten kunne det slå tilbake på regjeringen selv. Å forfekte et syn under havrettskonferansen, å gi støtte til utvidet kyststatsjurisdiksjon, kunne fort komme i strid med det som ville bli resultatet av EF-medlemskapet. Dette kunne skape en to-frontet konflikt. En mot fiskeriorganisasjonene, som allerede var misfornøyde med et potensielt EF-medlemskap, og en potensiell mot EF. Regjeringen valgte derfor å vektlegge en integrert EF-politikk heller enn en integrert fiskeripolitikk. Dermed kan fiskerigrensepolitikken i tiden frem til EF-avstemningen sies å være en tilbakeholden politikk.

Oppsummering

I dette kapitlet har jeg gjort rede for hvordan fiskerigrensens stilling ble behandlet under opptakten til et eventuelt EF-medlemskap. Diskusjonen gikk hovedsakelig ut på om hvorvidt den norske fiskerigrensen kunne opprettholdes i sin daværende form, på 12 nautiske mil. I forhandlingsresultatet oppnådde den norske regjering en delt kyst, gjennom at den alminnelige fiskeripolitikk til EF ble gjeldene sør for Trøndelag, altså med nasjonalt kystfiske ut til 6 mil, og de neste 6 milene som felles hav innad i EF. En særordning ble gitt ut til 12 mils fiskerigrensen nord for Trøndelag.

I forhandlingsresultatet forbeholdt Norge seg å utvide fiskerigrensen hvis denne muligheten åpnet seg, men måtte da gi garantier til EF om at EF-fartøyer fikk fiske mellom 12 og 50 nautiske mil. Dette var også delvis tilfelle i handelsavtalen, hvor Norge måtte gi innrømmelser ved å gå med på ikke å utvide fiskerigrensen ensidig, altså uten samtykke fra EF.

Det var grunnet fiskerigrensens stilling at NF ikke kunne støtte et medlemskap i EF. Det var viktig for NF at Norge måtte opprettholde den norske fiskerigrensen. Hovedgrunnen til dette var at NF hevdet under behandlingen av et medlemskap, og i sitt endelige nei til et medlemskap, at det ikke var tilgang på et marked som var avgjørende for fiskerisektoren, men tilgang og bevaring av ressurser. Derfor hevdet NF at en norsk fiskerigrense måtte opprettholdes. NF kunne heller ikke akseptere en delt kyst, en

ordning som attpåtil ikke var varig, med stor usikkerhet knyttet til hva som ville skje etter at overgangsordningen gikk ut i 1982. Samtidig var ikke motstanden fra fiskerne i Norge enerådende, men massiv.

Mulighetene for å utvide den norske fiskerigrensen lå rent formelt åpne for Norge. En utvidelse var en linje den norske regjeringen ikke valgte fordi det var for tett knyttet opp mot EF-problematikken, men hovedsakelig bunnet det ut i at ingen av de norske regjeringene hadde tatt stilling til en utvidelse av fiskerigrensen, fordi behovet ikke hadde meldt seg.

4. Fiskerigrensepolitikk 1972-1974: Alternativer, krav og konsekvenser

I dette kapitlet tar jeg for meg fiskerigrensepolitikken fra høsten 1972 og frem til høsten 1974, altså perioden mellom EF-avstemningen 25.september 1972 og utstedelsen av regjeringens prinsipperklæring 26.september 1974. Dette vil jeg gjøre på følgende måte:

I første del av kapitlet vil jeg redegjøre for: Hva var Korvald-regjeringens målsettinger for den norske fiskerigrensen våren 1973? I tillegg vil jeg undersøke hva som var Bratteli-regjeringens målsettinger for den norske fiskerigrensen frem til prinsipperklæringen ble utstedt høsten 1974? Og var dette i samsvar med de globale tendensene?

I andre del av kapitlet vil jeg redegjøre for to ulike aktørers ønsker for den norske fiskerigrensen:

Norges Fiskarlag: Hva var NFs målsettinger for den norske fiskerigrensen i perioden 1972 til 1974 og hva var bakgrunnen for disse målsettingene? Hvorfor var det en forskjell mellom fiskerne fra Vestlandet og Nord-Norge i dette spørsmålet, og hvordan ga dette utslag?

Skipsfarten: Hva var skipsfartens målsettinger for den norske fiskerigrensen i perioden 1972-1974?

Til slutt vil jeg kort redegjøre for opinionens målsettinger om fiskerigrensen:

Opinionen: Hvilke målsettinger hadde den norske befolkning for den norske fiskerigrensen i perioden 1973-1974?

4.1 Utformingen av en fiskerigrensepolitikk

Korvald-regjeringen: utvidelse som opsjon

Da den tredje havrettskonferansen ble avviklet i 1973 hadde Norge ingen offisiell politikk stadfestet i offentligheten om tilnærmingen til de ulike spørsmålene som skulle tas opp på havrettskonferansen. Korvald-regjeringen understreket i sin

tiltredelseserklæring høsten 1972 at de ville gå inn for en styrking av kyststatens suverenitet over fiskeressursene i de tilgrensede havområdene.¹²⁹

Rettsavdelingen i Sjøfartsdirektoratet hadde også utviklet et notat om de norske holdningene på havrettskonferansen datert 22.mai 1973, som skulle drøftes i Arbeidsutvalget for fiskerispørsmål og Sjøgrenseutvalget, og deretter behandles av det sistnevnte utvalget.¹³⁰ I dette notatet blir ulike forslag og syn som var blitt fremmet i Havbunnskomiteen presentert. Det blir fremmet i notatet at en traktat om økonomiske soner sikret det folkerettslige grunnlaget, og at den dermed bare var en opsjon for kyststatene. Om opsjonen skulle benyttes, eller i hvilken utstrekning, var opp til den enkelte kyststat.

Av et annet notat kommer det frem at regjeringen Korvald var positive til at Norge skulle gå inn for 200 miles økonomiske soner på FN-konferansen, og at dette var i samsvar med tiltredelseserklæringen, og at den forestående Havrettskonferansen ville styrke kyststatens suverenitet over fisket i de tilgrensende havområdene.¹³¹

Både prinsipielt og taktisk ville en støtte for forslaget gagne norske interesser. Prinsipielt gjennom å støtte opp under tanken om at økonomiske soner var en god løsning på fiskerigrenseproblematikken, og taktisk gjennom at Norge kunne «... påvirke utviklingen av «økonomisk sone»-begrepet i samsvar med norske interesser og synspunkter.»¹³² Det var viktig at Norges støtte til forslaget om økonomiske soner ikke automatisk betydde at Norge skulle utvide sine fiskerigrenser. Regjeringen Korvald så på støtten til økonomisk sone som en mulighet hvis det skulle dukke opp et behov for å utvide fiskerigrensen. Våren 1973 så ikke regjeringen noen «... utvikling av det utenlandske fiske ved norskekysten som har gitt grunnlag for å ta opp til drøftelse en utvidelse av den norske fiskerigrense.»¹³³ En linje den fremsatte til sin avgang høsten 1973. Senest en måned før Korvald-regjeringens avgang blir det bekreftet i et notat fra Jens Evensen til statsminister Lars Korvald at spørsmålet om økonomisk sone ikke hadde blitt vurdert nærmere med tanke på opprettelse og utstrekning.¹³⁴ Korvald-

---

¹²⁹ UD. 26.11.42, bd. IV, Utkast til redegjørelse av utenriksminister 19.2.1973.

¹³⁰ NAVF. Da Sakarkiv L0029, Mappe: «Havrettskonvensjoner», Notat fra Sjøfartsdirektoratet 22.5.1973: 2.

¹³¹ FD. D Sakarkiv L0143, Mappe: «Henstillinger til Regjeringen», Oversikt over regjeringen Korvalds virksomhet 14.6.1973: 3.

¹³² FD. D Sakarkiv L0143, Mappe: «Henstillinger til Regjeringen», Notat 29.5.1973: 2.

¹³³ FD. D Sakarkiv L0143, Mappe: «Henstillinger til Regjeringen», Notat 29.5.1973: 2.

¹³⁴ UD. 26.11.42, bd. IV, Notat til statsminister fra Jens Evensen 6.9.1973.

regjeringen ønsket altså ikke en utvidelse av fiskerigrensen våren 1973, men ønsket en opsjon utarbeidet gjennom internasjonale forhandlinger hvis det skulle bli behov for en utvidelse.

Norge, en del av et globalt flertall

Utviklingen globalt hadde vist en økende tendens mot en mer utstrakt kyststatsjurisdiksjon, med unntak av Vest-Europa. Norges nabostater, med unntak av Island, ville ikke støtte en tendens om utvidede rettigheter for kyststatene til ressursene i havet. Dette kom fram under en fiskerikonferanse for de vest-europeiske landene høsten 1972. Fiskeribladet meldte at Norge og Island trolig måtte stå alene i kampen for å fremme sine interesser som kyststater. Samtidig hadde det, gjennom britiske representanter, kommet frem at mellom 70-80 av statene som kom til å delta ved en havrettskonferanse, mest sannsynlig kom til å gå inn for en utvidelse av fiskerigrensen. Altså mellom ca. 80-90 prosent av deltakerlandene.¹³⁵

Det er derfor ikke tvil om at det i Vest-Europa hersket en konservativ tilnærming til fiskerigrenser, sammenlignet med det som kunne bli tilfelle under en havrettskonferanse på et globalt nivå. I Vest-Europa hersket det en oppfatning om å begrense kyststaters jurisdiksjon og ha et mest mulig fritt hav, en oppfatning som ikke forandret seg drastisk det neste året. Høsten 1973 ble det igjen avholdt en fiskerikonferanse for de vest-europeiske landene. Også under denne konferansen ble Norge en ensom ulv, fordi Norge som eneste land stemte for en resolusjon om at det skulle åpnes for ytterligere utvidelse av fiskerigrensene.¹³⁶ I Vest-Europa var Island og Norge de eneste som gikk inn for å utvide fiskerigrensene, mens de globalt ikke var en liten fraksjon, men heller en del av flertallet.

Er det så farlig med en konferanse?

En knapp måned etter at Arbeiderpartiet trådte inn i regjering oktober 1973 og en måned før den innledende sesjonen til den tredje havrettskonferansen, ble det avholdt

---

¹³⁵ NTB. I Klipparkiv L0009, Mappe: «Uttalelser og vedtak om fiskerigrense og økonomisk sone», Fiskeribladet 3.10.1972.

¹³⁶ NTB. I Klipparkiv L0009, Mappe: «Uttalelser og vedtak om fiskerigrense og økonomisk sone», Bergens tidende 1.10.1973.

et møte om havrettskonferansen i FN-delegasjonen.¹³⁷ I dette notatet står det øverst «Dersom konf. ikke blir avholdt ikke så farlig;». Videre blir denne uttalelsen begrunnet med at skipsfarten var best tjent med at det ikke ble noen løsning og at kontinentalsokkelen allerede var godt ivaretatt. De gjenstående fiskerigrenseproblemene ble deretter tatt opp. En mulig løsning ble presentert ved at det kunne bli mulighet for å opprette 200 mils økonomiske soner. Deretter er det notert at det kunne oppstå problemer med en slik løsning. Norges nabostater gikk imot, og stater var bare bundet av de konvensjoner de selv ratifiserte.¹³⁸

Videre i notatet ble begrunnelsen på hvorfor det ikke var så «farlig» med en konferanse utdypet med at det var tvilsomt at havrettsproblemene ble løst ved en slik konferanse.¹³⁹ Et slikt resonnement kunne være basert på de magre resultatene fra de foregående havrettskonferansene. Dessuten var de nasjonale interessene som ville blitt berørt av en internasjonal havrettskonferanse ifølge disse notatene, delvis sikret gjennom tidligere konvensjoner, eller gjennom at de best var tjent med ikke å bli berørt i utgangspunktet slik som skipsfarten. Møtet om havrettskonferansen i FN-delegasjonen ble avholdt ni dager før en endelig beslutning om at en tredje havrettskonferanse i det hele tatt skulle bli avholdt. Med dette i bakhodet var spørsmålet om viktigheten av konferansen kanskje mer en bekreftelse på at Norges interesser i all hovedsak hadde mulighet for å bli beskyttet uavhengig av om den faktisk ville finne sted. Som nevnt over var Norge i takt med den globale tendensen om utvidede rettigheter, men kun i takt med Island i Vest-Europa. Det er mulig at dette gjorde at det under møtet i FN-delegasjonen ble luftet at det ikke nødvendigvis var akutt med en konferanse. Delegasjonen tenkte muligens av den oppfatning at utvidede rettigheter mest sannsynligvis ville komme med tiden.

50 mil eller 200 mil? Det er spørsmålet!

I møtenotatene kommer det frem at muligheten for å utvide til 50 nautiske mil var åpen, slik Island hadde gjort godt over et år tidligere. Derimot hadde Norge sammen med

---

¹³⁷ Det fremgår ikke av møtereferatet under hvilket organ møtet fant sted i. Øverst står det «Stangholm», så mest sannsynligvis er det enten fra et møte i Utenrikskomiteen i Stortinget hvor juristen Bernt Kristoffer Stangholm var sekretær, fra Stortingets utvidede utenrikskomite eller fra et møte i FN-delegasjonen hvor Stangholm også var sekretær. AT. B Grovordnet materiale L0010, Mappe: «Referater; notater 1974», Møtenotat 7.11.1973.

¹³⁸ AT. B Grovordnet materiale L0010, Mappe: «Referater; notater 1974», Møtenotat 7.11.1973.

¹³⁹ AT. B Grovordnet materiale L0010, Mappe: «Referater; notater 1974», Møtenotat 7.11.1973.

Australia lagt frem et forslag om økonomiske soner for Havbunnskomiteen i juli 1973, og to måneder senere hadde Norge gått inn for 200 miles soner i FNs generalforsamling.¹⁴⁰ Spørsmålet ble derfor, i tråd med drøftelsene i møtenotatet: hva var det som var det beste alternativet for å få sikret Norges kyststatsinteresser gjennom en utvidet fiskerigrense? Var det å kjøre på med en utvidelse til 50 mil slik som Island, eller skulle de kjøre på med 200 miles økonomiske soner?

Den norske regjeringen hadde ikke et fullgodt svar på dette fordi en behandling av en mulig norsk utvidelse av fiskerigrensen ikke hadde funnet sted. Dette var en av de første tingene fiskeriminister Bolle tok opp i regjeringskonferansen høsten 1973. Til regjeringens medlemmer oppfordret han til en utredning av spørsmålet med en utvidelse av fiskerigrensen, spesielt med tanke på den forestående havrettskonferansen.¹⁴¹

FN-delegasjonen hevdet under sitt møte at 200 mil var det beste alternativet. Dette ble begrunnet med at et av problemene med 50 milen var at en slik ordning sannsynligvis ville ha strengere krav til skipsfarten enn det en 200 miles ordning ville ha. I møtenotatet kommer det frem at de hadde krevd 200 mil for å få en ordning å leve med og «Vi [har] gjort dette for å unngå å lage vansker for skipsfart».¹⁴² Denne problemstillingen hadde også blitt fremmet i Nordlys allerede ti måneder tidligere. Avisen publiserte en artikkel hvor den mente at 50 miles fiskerigrense var lite aktuelt for Norge, og at det var lite som tydet på at Norge ville gå inn for dette i FN. Fordi dette ble sett på som lite hensiktsmessig, både fordi det ble antatt at en annen grense var det som ble aktuelt vedtatt i FN, men også fordi mange viktige fiskebanker ble liggende utenfor 50-mils grensen.¹⁴³

Et prinsipielt veiskille

Så hvorfor fortsette å diskutere om Norge skulle satse på 50 mil hvis det både offentlig og internt var skepsis til om dette ville holde? Ut fra notatet finnes det ikke et fullgodt svar på dette, men det er en del forklaringsmodeller som kan være fruktbare. Det er

---

¹⁴⁰ Nærø 1987: 43-44.

¹⁴¹ SMK. Da Notater til regjeringskonferansene L0176, Mappe: «Fiskeridepartementet 1976», Notat til regjeringens medlemmer fra fiskeriministeren 8.11.1973.

¹⁴² AT. B Grovordnet materiale L0010, Mappe: «Referater; notater 1974», Møtenotat 7.11.1973.

¹⁴³ NTB. I Klipparkiv L0009, Mappe: «Uttalelser og vedtak om fiskerigrense og økonomisk sone», Nordlys 2.1.1973.

mulig at delegasjonen ønsket å ha et høyt ambisjonsnivå med å gå inn for 200 miles økonomiske soner på en havrettskonferanse. Selv om Norge støttet økonomiske soner i FN var det knyttet en del usikkerhet og skepsis til den nye ordningen med økonomiske soner. Derfor kan delegasjonen ha tenkt i de baner at den ville ha noe å falle tilbake på hvis ordningen med økonomiske soner ikke ble akseptert, og at dette ble 50 miles fiskerigrense. Ut fra de reaksjonene som hadde kommet på Islands utvidelse, kunne ringvirkningene bli langt verre med utvidelser til 200 mil. Det var derfor et høyt spill å feie bort alternativet med 50 mil.

Det er mulig at 50 mil også var et anerkjennende nikk til fiskarlagene. Fra høsten 1972 hadde kravet om 50 mil gjort seg gjeldende, særlig fra nord-norske fiskarlag. Troms Fiskarfylking var tidligst ute og hadde allerede i september 1971 satt opp krav om en utvidet fiskerigrense til 50 nautiske mil.¹⁴⁴ Arbeiderpartiets aksjer innenfor fiskerisektoren hadde falt urovekkende mye med tanke på tillit. At Arbeiderpartiet av den grunn ville kjøre fiskernes linje for å øke tilliten, kan derfor ikke utelukkes. Samtidig var valget mellom 50 og 200 mil et mer prinsipielt veiskille. Tamnes trekker frem at valget mellom de to alternativene hang sammen Norges stilling i en utenrikspolitisk linje. Hvis Norge valgte 50 mil ville dette trolig resultere i en rask ensidig utvidelse, men uten å følge Norges egen utenrikspolitiske linje.¹⁴⁵ Utenriksminister Knut Frydenlund hadde i sin første redegjørelse som utenriksminister påpekt at det i regjeringserklæringen var nedfelt som en viktig oppgave å styrke FN som en verdensomspennende og fredsskapende organisasjon.¹⁴⁶ I et europeisk perspektiv ville ikke det å kapre havet utenfor Norges kyst bidra til en slik utvikling. Det ville da heller trolig bli sett på som en undergraving av det internasjonale planlagte samarbeidet. Med et regjeringsbytte og forhandlinger med EF tidligere på året kan valget ved dette veiskillet ha blitt vanskeliggjort. En 200 miles-linje ville ifølge Tamnes være en mer langvarig handlingsplan som vektla multilaterale løsninger, som samsvarte med regjeringens mål.¹⁴⁷

Bratteli-regjeringen hadde i samsvar Korvald-regjeringen frem til den innledende sesjonen i New York valgt en linje som så 200 miles økonomiske soner som den beste

---

¹⁴⁴ Christensen m.fl. 2014: 57; Tamnes 1997: 282.

¹⁴⁵ Tamnes 1997: 281.

¹⁴⁶ St. tid. 1973: 317.

¹⁴⁷ Tamnes 1997: 281.

løsningen. Derimot under tvil da de valgte ikke å se fullstendig bort fra en utvidelse til 50 nautiske mil. Samtidig hadde ikke den norske regjering tatt stilling til om den i det hele tatt ville utvide fiskerigrensen.

De norske holdningene under Caracas-sesjonen

Norges holdning under Caracas-sesjonen, som skulle avholdes fra slutten av juli og ut august i 1974, var basert på en stortingsmelding utstedt i midten av mars det samme året som sesjonen fant sted. Den norske regjering hadde med sin St.meld. nr. 40 for 1973-1974 gitt retningslinjer og instruksjer til den norske delegasjonens mål og virke under Caracas-sesjonen, og hva som skulle være den norske holdningen i forskjellige spørsmål som dukket opp. Underordnet det å finne en internasjonal løsning lå rammebetingelsene den norske regjeringen ønsket at løsningen skulle inneholde med tanke på fiskerigrensen. Disse rammebetingelsene tilsvarte de til en økonomisk sone, en løsning regjeringen anså som det beste alternativet.

Ifølge stortingsmeldingen skulle Norge støtte tanken om at 12 nautiske mil skulle være yttergrensen for sjøterritoriet så fremt det ble en del av en pakkeløsning¹⁴⁸ hvor kyststatens rettigheter i en tilstøtende sone utenfor 12 nautiske mil var regulert tilfredsstillende med tanke på naturressurser. Samtidig skulle den norske holdningen være å støtte tanken om gjennomfartsrett innenfor andre staters sjøterritorium og streder, og gå imot en restriktiv definisjon av begrepet «uskyldig gjennomfart».¹⁴⁹ Hovedsakelig for å ta vare på norsk skipsfart hvor en omfattende rett til gjennomfart var viktig.¹⁵⁰

Utenriksministeren hadde også sendt ut et notat med instruksjer til den norske delegasjonen til havrettskonferansen til regjeringens medlemmer i juni 1974. Instruksnotatet skulle sammen med Stortingsmeldingen dannet grunnlaget for de norske holdningene under konferansen, og reflekterte de holdningene som kom til uttrykk i stortingsmeldingen. Dette ble 20.juni 1974 godkjent i regjeringskonferanse.¹⁵¹

---

¹⁴⁸ Se «Pakkeløsninger».

¹⁴⁹ St.meld. nr.40 FN-konferansen om havets folkerett 1973-1974: 10-11; Steinar Andresen definerer «uskyldig gjennomfart» gir skip rett til gjennomfart uten forhåndsvarsel, så lenge det ikke forstyrrer fred, sikkerhet eller orden. Prinsippet om «uskyldig gjennomfart» eksisterte etter datidens gjeldende folkerett innenfor territorialgrensen. Andresen 1987: 95.

¹⁵⁰ St.meld. nr.40 FN-konferansen om havets folkerett 1973-1974: 10-11.

¹⁵¹ AT. B Grovordnet materiale L0015, Mappe: «Egne notater/utkast», Instruksjer til delegasjonen fra UD/Utenriksministeren 12.6.1974.

Den norske delegasjonen skulle, ifølge instruksene, følge de prinsippene som det australsk/norske forslaget om økonomiske soner, som ble fremlagt for Havbunnskomiteen i 1973, bygget på, fordi dette hadde tatt hensyn til de viktigste norske interesser. Kyststatene skulle ha adgang til å opprette en økonomisk sone med «... suverene rettigheter over naturressursene på og i havbunnen og i havet».¹⁵² Instruksene la også opp til at kyststaten skulle beholde sine rettigheter til kontinentalsokkelen i tråd med datidens folkerett. Samt at delegasjonen aktivt måtte arbeide for kravet om fri ferdsel for skipsfart innenfor den økonomiske sone, et viktig prinsipp for den norske skipsfarten.¹⁵³

Fra regjeringens side var det å ta vare på alle de norske interessene en forutsetning i utformingen av en avtale om økonomiske soner. Samtidig skulle den norske hovedmålsettingen være å jobbe for bredest mulig tilslutning for løsninger, noe regjeringen understreket at kunne føre til vanskelige avveiningsspørsmål i møte med andre norske målsettinger.¹⁵⁴ Det nasjonale avveiningsspørsmålet kom derfor ikke kun til å bli påvirket av de nasjonale interessene eller hva som var det beste utfallet for Norge.

Bratteli-regjeringen fulgte linjen med å støtte opp under 200 miles økonomiske soner under Caracas-sesjonen, men hadde som et overordnet mål å komme frem til en løsning som alle land kunne gå med på.

En vurdering av utvidelsen av fiskerigrensen

Regjeringen hadde også med arbeidet til St.meld. nr. 40 for 1973-1974 om havrettskonferansen erklært at spørsmålet om en utvidelse av den norske fiskerigrensen igjen ville bli tatt opp til vurdering etter Caracas-sesjonen. Denne holdningen presiserte også Jens Evensen i et innlegg i Arbeiderbladet før Caracas-sesjonen fant sted. I innlegget understreker Evensen at regjeringen ville avvende resultatene fra sesjonen før nye skritt ville bli tatt, og begrunnet dette med synet om at

---

¹⁵² AT. B Grovordnet materiale L0015, Mappe: «Egne notater/utkast», Instruksene til delegasjonen fra UD/Utenriksministeren 12.6.1974.

¹⁵³ AT. B Grovordnet materiale L0015, Mappe: «Egne notater/utkast», Instruksene til delegasjonen fra UD/Utenriksministeren 12.6.1974.

¹⁵⁴ St.meld. nr.40 FN-konferansen om havets folkerett 1973-1974: 21.

havrettskonferansen var et viktig skritt for å «... bygge opp en internasjonal rettsorden på et område som i tiden fremover vil få stadig større internasjonal betydning.»¹⁵⁵

Sjøgrenseutvalgets underutvalg hadde allerede før konferansen startet skrevet en «foreløpig rapport om spørsmål i forbindelse med en eventuell utvidelse av norsk fiskerijurisdiksjon», altså en utvidelse av fiskerigrensen eller en opprettelse av en sone.¹⁵⁶ Rapporten konkluderte med at det ut fra fiskeriforhold tydet på en snarlig utvidelse av fiskerigrensen. Rapporten hadde ikke da tatt med utenrikspolitiske, sikkerhetspolitiske eller handelspolitiske forhold, og var da heller ikke en helhetlig vurdering av fiskerigrensespørsmålet, altså viste rapporten betydningen av den tredje havrettskonferansen for fiskeriene. Rapporten kunne derimot ikke ta stilling til hverken når en opprettelse burde foretas, eller hvor stor utstrekning fiskerigrensen burde ha. For å ta stilling til utstrekningen og tidspunktet for en utvidelse måtte utvalget avvente resultatene av Caracas-sesjonen, og ta opp utvidelsen med de landene som hadde interesser i norsk farvann.¹⁵⁷

I forkant av Caracas-sesjonen begynte det å bli klart at en norsk fiskeriutvidelse var i emning, men at det måtte komme til en endelig vurdering etter at sesjonens resultater lå klare. Vurderingen av en norsk utvidelse ble tatt opp etter sesjonen, og resulterte i en regjeringserklæring høsten 1974, som la opp til en utvidelse av fiskerigrensen i tre steg. Dette skal utredes videre i neste kapittel.

4.2 Krav og konsekvenser

Krav om utvidelse av fiskerigrense: Krise, Troms og enighet

I takt med kravene internasjonalt, økte kravene i Norge fra fiskerne og deres organisasjoner. Ressursargumentet som hadde preget EF-kampen ble også brukt som

---

¹⁵⁵ AT. B Grovordnet materiale L0009, Mappe: «Egne art.; intervjuer; foredrag 1974-76», Kronikkutkast av Jens Evensen i Arbeiderbladet 12.6.1974.

¹⁵⁶ SMK. Da Notater til regjeringskonferansene L0169, Mappe: «Utenriksdepartementet 1973-74», Notat til regjeringens medlemmer fra Utenriksministeren 7.8.1974; Såkalte spesialsoner eller lommer ble akseptert under den første havrettskonferansen «... for visse særskilte formål (å hindre og straffe overtredelser av dens toll-, skatte-, immigrasjons- eller helselovgivning innenfor kyststatens land eller sjøterritorium).» Jurisdiksjonen i de tilstøtende sonene ble den samme som i territorialfarvannet da det kommer til bestemte formål som toll, i andre saker derimot ble det reglene til det frie hav som gjaldt. Fleischer 1977: 33.

¹⁵⁷ SMK. Da Notater til regjeringskonferansene L0169, Mappe: «Utenriksdepartementet 1973-74», Notat til regjeringens medlemmer fra Utenriksministeren 7.8.1974: 105-106,

argument for en utvidelse av den norske fiskerigrensen. Bakgrunnen for argumentet med å beskytte ressursene i havet hang sammen med en ny erindring om at ressursene ikke var utømmelige, og at dette kunne ha en sammenheng med den menneskelige beskatningen på fiskeressursene. Sildebestanden hadde kollapset på slutten av 1960-tallet, og også torskeressursene visste seg ikke å være ubegrensede. Ideen om å bevare ressursene og risikoen for overfiske var ikke nytt, men ble ved inngangen til 1970-tallet selve hovedtema innenfor fiskeriene. Dessuten viste regionale beskyttelsestiltak for ressursene i havet seg som lite effektive. Som svar på dette reiste fiskerne i nord et krav om en utvidelse av fiskerigrensen til 50 nautiske mil. Troms Fiskarfylking var først ute med å kreve en utvidet norsk fiskerigrense på sitt årsmøte i september 1971. Troms hadde også vært først ute med krav om utvidet fiskerigrense til 12 nautisk mil tilbake i 1957.¹⁵⁸

Det hadde skjedd en endring i Fiskarlagenes samlende organisasjon i de 14 årene som skilte de to kravene. På 1960-tallet hadde det, slik vi også så var tilfelle under EF-kampen, vært motsetninger mellom de såkalte fjernfiskeinteressene og kystfiskeinteressene innad i Norge Fiskarlag. Ifølge Christensen og Hallenstvedt var denne motsetningen mellom nord og vest også til stede i spørsmålet om en utvidelse av fiskerigrensen, men i mindre grad enn tidligere. Det var stor støtte om å utvide fiskerigrensen, men framgangsmåten var det større uenighet om.¹⁵⁹

Det var bred enighet i NF i forkant av den tredje havrettskonferansen om å avvende de resultatene som muligens ville foreligge før det skulle tas beslutninger om fiskerigrensen. Under NFs landsmøte i 1971 var det enighet om at fiskerigrensespørsmålet måtte søkes løst gjennom mellomfolkelige organisasjoner. Dette ble også vedtatt som en del av fiskarlagets arbeidsprogram. Og selv om det allerede i 1971 hadde blitt reist krav fra Troms Fiskarfylking om en utvidet norsk fiskerigrense på 50 nautisk mil, var 50 mils-spørsmålet ikke tatt opp i debatten i NF. Ifølge Aftenposten hadde kravet om 50-mil heller ikke fått «... positiv respons på noe ansvarlig hold.»¹⁶⁰ Samtidig oppstod det en større uenighet om veien videre dersom Island «... gjorde alvor og etablerte sin varslede utvidelse til 50 mil fra 1. september

---

¹⁵⁸ Avsnittet er bygget på Christensen m.fl. 2014: 15, 17-18; Christensen og Hallenstvedt 2005: 18; Hersoug 1982: 118.

¹⁵⁹ Christensen og Hallenstvedt 2005: 187.

¹⁶⁰ Aftenposten 1.12.1973: 15.

1972.»¹⁶¹ Flertallet gikk inn for at myndighetene måtte vurdere hvilke tiltak som måtte settes i verk, mens mindretallet støttet Trygve Nilsens, formannen i Troms Fiskarfylking, forslag om straks å ta opp spørsmålet med å utvide den norske fiskerigrensen. Kystfiskerne hadde blitt mindre enerådende innenfor organisasjonen, og det var muligens derfor at Nilsens mer radikale forslag ikke fikk større støtte fra organisasjonen, og at det i stedet ble gitt støtte til den mer pragmatiske tilnærmingen til utvidelse. Begge forslagene inneholdt et punkt hvor det ble poengtert at myndighetene måtte gjøre sine vurderinger i samråd med fiskernes organisasjoner.¹⁶²

Men som Aftenposten påpeker så kunne man «ikke se bort fra at fiskere i Syd- og Nord-Norge kan ha noe forskjellige interesser, når det til syvende og sist skal tas en endelig beslutning om vår fiskerigrense.»¹⁶³ De forskjellige interessene tilsvarte også forskjellige reaksjoner. I nord førte dette med seg mer aktivistiske krav, men også i større grad en mer aktivistisk linje.

Det var altså i likhet med EF-kampen, en ulik oppfatning mellom nordnorske- og vestlandske/sørlandske-fiskere. Aftenposten kunne rapportere at Hordaland Fiskarlag under sitt årsmøte i desember 1972 vedtok en protest mot utvidelse av den norske fiskerigrensen til 50 nautiske mil. Fiskarlaget mente at fiskerne på Vestlandet hadde liten interesse av en utvidelse av fiskerigrensen på grunnlag av havfiskeflåten som var avhengige av å fiske i fjerne farvann. Hordaland Fiskarlag ville derfor fraråde regjeringen fra å gå inn for en utvidelse av fiskerigrensen på havrettskonferansen, fordi dette ville fjerne eksistensgrunnlaget for fiskerne. I stedet anbefalte Fiskarlaget at regjeringen skulle gå inn for at kyststatene skulle få forrang til fisket utenfor sine kyster.¹⁶⁴ Sogn og Fjordane Fiskarlag gikk imot en eventuell utvidelse av fiskerigrensen på samme grunnlag som Hordaland. Fra redersiden var det også motstand mot en ensidig utvidelse. Aftenposten publiserte i desember 1972 en avisartikkel med tittelen «Vestlandet klart imot utvidet fiskerigrense», hvor de redegjorde for Sogn og Fjordane Fiskarlags syn, samt Fiskebåtredernes Forbund og Aalesunds Rederiforenings motstand. Begrunnelsen for redernes syn ble ikke utdypet videre i artikkelen, annet enn at

---

¹⁶¹ Christensen m.fl. 2014: 57; Avsnittet er også basert på Christensen og Hallenstvedt 2005: 187; NTB. I Klipparkiv L0008, Mappe: «Norges Fiskarlags landsmøte 1971», Ukjent 5.10.1971.

¹⁶² Christensen m.fl. 2014: 57.

¹⁶³ Aftenposten 1.12.1973: 15.

¹⁶⁴ Aftenposten 11.12.1972: 22; (uklart hva det menes med preferanse- fortrinn eller førsterett.)

Fiskebåtrederne Forbund mente at Norge måtte holde seg til internasjonale rettsavtaler, ikke utvide fiskerigrensen ensidig slik Island hadde gjort.¹⁶⁵

Et historisk motsetningsforhold

Professor Bjørn Sagdahl omtaler den norske fiskeripolitikken mellom 1945 og 1970 som tiden da planøkonomi og strukturendring stod i sentrum. Målsetningene for denne perioden var å redusere antall fiskere, men øke andelen som hadde fiske som hovednæringsvei, samt å endre flåtestrukturen for å øke lønnsomheten i næringen.¹⁶⁶ I Norge skjedde det samtidig en konkurranse mellom de tradisjonelle kystfiskerne og de norske trålerne. Som en del av den politiske målsetningen om å øke lønnsomheten i fiskerinæringa hadde regjeringen støttet utbyggelsen av fryse- og filetbedrifter. En utfordring med denne veien var å skaffe nok råstoff. Dette hadde Arbeiderpartiets regjeringer på 1940 og 1950-tallet løst ved å forsøke å flytte flere fiskere fra mindre farkoster over til større mer produktive enheter. Myndighetenes fokus på lønnsomheten i næringen, og fremgangsmåte, førte til at de kom i et motsetningsforhold til kystfiskerne i sentrale spørsmål. Disse spørsmålene var fiskarbankens utlånspolitikk, trålfisket, eiendomsretten til fiskefartøy og fiskerigrensespørsmålet, siden myndighetene la opp til en politikk som ikke var i fiskernes interesser.¹⁶⁷

Motsetningen mellom myndighetene og næringen kan også ha hatt en sammenheng med at kystfiskernes økonomiske situasjon stadig ble forverret utover 1950-årene, på tross av fokuset på lønnsomheten i næringen fra myndighetenes side. Samtidig bidro denne politikken til 1970-årenes ressurskrise.¹⁶⁸ Det tok tid før en forandring i politikken fant sted, da industrialiseringsmodellen var for godt forankret. Disse motstridende interessene dukket igjen opp da EF-kampen tok til. Det kan stilles spørsmål ved de politiske, og da spesielt regjeringens, argumentasjon for et medlemskap i EF. Hovedargumentet for medlemskap overfor fiskerinæringen var at EF ville skaffe et større marked for de norske produkter, i en tid hvor en måtte bekjenne ressursenes begrensede omfang. Det ble derfor hovedsakelig fra fiskernes side argumentert for at det ikke trengtes en større tilgang til markeder, men en mer bærekraftig beskatning av ressursene.

---

¹⁶⁵ Aftenposten 7.12.1972: 17.

¹⁶⁶ Hersoug 1982: 120.

¹⁶⁷ Hersoug 1982: 120; Sagdahl 1982a: 19-21.

¹⁶⁸ Sagdahl 1982a: 19.

Det var ikke et ensidig blikk på fiskeripolitikken frem mot og under 1970-årene innad i fiskerinæringen. I all hovedsak stod motsetningene mellom kystfiskerne i nord og havfiskeflåten sørover og vestover. Dette gjenspeilte seg i NF. Sagdahl påpeker at NF var en organisasjon som nærmest var «... en federasjon av interessegrupper [...] som ofte står i et innbyrdes motsetningsforhold.»¹⁶⁹ Interessene og utfordringene langs kysten var forskjellige, noe som også førte til at vedtak ble et resultat av skjøre kompromissløsninger. Det var ifølge Hallenstvedt dette og fiskarlagets begrensede evne til å utrede fiskeripolitiske spørsmål, som førte til at de vedtak som ble fattet bar preg av å være en minimumsløsning.¹⁷⁰

Konflikt med utenlandske trålere

En av grunnene til at de nordnorske fiskarlagene fremmet et mer ytterliggående standpunkt kan ha sammenheng med de faktiske vanskelighetene utenlandske trålere skapte for dem. Samtidig som deltakelsen i havfisket steg, fortsatte veksten som hadde startet på 1960-tallet av den moderne og spesialiserte norske trålerflåten inn i 1970-årene, i takt med den internasjonale trålerflåten. Dette førte til at den tiltakende ressurskrisen ble stadig mer merkbar, men for kystfiskerne hadde den også en annen konsekvens ved at den førte til såkalte redskaps- og brukskollisjoner.¹⁷¹ Ifølge Pål Christensen var det spesielt de utenlandske trålerne som forårsaket skade på nordnorske kystfiskeres garn- og linebruk. Det var også tilknyttet store tap til redskaps- og brukskollisjoner, samtidig som det var dårlige erstatningsordninger. Ofte var det lang ventetid på oppgjør og lav dekningsprosent, som for de mindre kystfiskerne gjorde slike hendelser til ikke bare et økonomisk tap, men også en følelse av avmakt slik Christensen beskriver det:

Når store utenlandske hekktrålere moste over garn- og linebruk tilhørende norske kystfiskefartøyer, og det ikke eksisterte regelverk eller tilstrekkelig bruksvakthold som kunne forsvare deres interesser, var det uansett rått parti. Slike hendelser kunne lett gi dem som ble rammet, en avmaktsfølelse, men manet også til handling.¹⁷²

Christensen mener at konfliktene med de utenlandske trålerne også førte til handling. Det ble aldri de samme tilstandene som utenfor Island under deres krig med

---

¹⁶⁹ Sagdahl 1982a: 27.

¹⁷⁰ Sagdahl 1982a: 27-29.

¹⁷¹ Sagdahl 1982b: 169; Christensen m.fl. 2014: 19.

¹⁷² Christensen m.fl. 2014: 57.

Storbritannia, men det kom trusler fra oppgitte fiskere om å ta saken i sine egne hender.¹⁷³ Dette kommer også frem av notater fra en diskusjon etter et innledningsforedrag Jens Evensen holdt for Aksjon Kyst-Norge, to dager etter stiftelsen den 13.mai 1973. Her uttalte fisker, og senere stortingsrepresentant for SF, Andreas Frivåg, hvordan fisken langs norskekysten ble sopt bort foran øynene til de norske fiskerne av de internasjonale trålerne som fikk det som de ville. Frivåg kritiserte også regjeringen for at de lot de internasjonale trålerne få det de ville samtidig som Norge ville avvente den internasjonale Havrettskonferansen. Frivåg påpekte deretter at «Dersom ikke fiskerigrenseutvidelsen [...] skjer nå - har fiskerne egne metoder til å gripe dette an.»¹⁷⁴

Stengt kyst, men åpent hav

En utvidet grense utenfor kysten til ett land betydde ikke nødvendigvis et stengt hav for internasjonale trålere. Stadig flere land, spesielt i Latin-Amerika og Vest-Afrika, stengte trålerne ute fra sin kyst, noe som betydde at de måtte bevege seg til områder med mindre restriksjoner. Europa, med unntak av Island som hadde utvidet sin grense til 50 mil, var derfor et «godt» valg. Konservatismen som preget den europeiske havrettstankegangen førte til få utvidelser og en liberal holdning overfor de internasjonale trålerne. Dette fikk da også de norske fiskerne oppleve som nevnt ovenfor. Daværende havrettsminister Jens Evensen uttalte i et møte i den utvidede utenrikskomite at «Barentshavet er snart det eneste området som er fritt, med den ytterligere konsentrasjon av fiskebåter som det fører til.»¹⁷⁵ Betydningen av denne uttalelsen må modereres, ettersom det eksisterte flere havområder hvor stater ikke hadde lagt belegg på store områder. Samtidig kan uttalelsen sees i lys av de fruktbare fangstmulighetene som eksisterte i Barentshavet, sammen med at Barentshavet også ifølge Evensen var et av de stedene det var lettest å drive fangst året rundt.¹⁷⁶ For de norske fiskerne var det ikke bare tilstedeværelsen av de internasjonale trålerne som var problematisk, men også den økonomiske strukturelle oppbyggingen av trålerflåten, og da spesielt oppbyggingen av den utenlandske trålerflåten. For mens mange norske

---

¹⁷³ Christensen m.fl. 2014: 57.

¹⁷⁴ AT. B Grovordnet materiale L0009, Mappe: «Egne art.; intervjuer; foredrag 1974-76», Notater til foredrag i Tromsø for Aksjon Kyst-Norge 12.5.1973.

¹⁷⁵ AT. B Grovordnet materiale L0009, Mappe: «Evensens taler/foredrag 1973-75», UUKK 5.12.1974: 24.

¹⁷⁶ AT. B Grovordnet materiale L0009, Mappe: «Evensens taler/foredrag 1973-75», UUKK 5.12.1974: 23.

kystfiskere hadde eierskap i en eller annen grad til sitt eget yrke, gjennom eierskap i båt eller gjennom salgslagene i NF, så de norske fiskerne ofte på utenlandske trålere som en kapitalistisk kraft. Dette mente også Eivind Bolle da han fremla kampen mellom trålere og norske fiskere, som en kamp mellom kystfiskere og en «internasjonal trålerkapital».¹⁷⁷

Enighet innad i NF

NF klarte i 1973 å samle seg rundt regjeringens linje, etter at regjeringen hadde gått inn for 200 nautiske mils økonomiske soner i Havbunnskomiteen. Landsstyret hadde utsatt behandlingen av fiskerispørsmål knyttet til havrettskonferansen til etter at et arbeidsutvalg under Sjøgrenseutvalget av 1954 hadde behandlet disse. En beslutning om «... den endelige organisasjonsmessige behandling av saken først bør finne sted etter at dette materiale foreligger fra det nevnte arbeidsutvalg.»¹⁷⁸ Sagdahl påpeker at dette var på tross av de motstridende interessene innad i NF, og fortsatt etter inngåelsen av kompromisset lå 50-mil og spøkte i bakgrunnen. For NF var det en seier å stå samlet om et standpunkt, men det var i all hovedsak bare en enighet om strategien frem til havrettskonferansen.¹⁷⁹ Det står også i vedtaket at problemstillingen måtte tas opp igjen dersom ingen tilfredsstillende resultater forekom. I et utdrag fra vedtaket inngått på landsstyremøtet heter det at

Dersom det ikke innen utgangen av 1974 oppnås enighet om de prinsipielle retningslinjer for en folkerett på fiskerienes område som tilfredsstillende våre interesser, må det tas opp til nærmere overveielse en ensidig utvidelse av vår fiskerigrense. De spørsmål og interesser som knytter seg til en slik ensidig utvidelse på det tidspunkt dette måtte bli aktuelt, må gjøres til gjenstand for en nærmere utredning parallelt med de pågående forhandlinger om en folkerett på dette område.¹⁸⁰

Resultatet var altså en enighet frem til havrettskonferansen. NF hadde dermed klart midlertidig å forene de ulike interessene langs kyst-Norge.

Innad i NF hadde man klart å komme frem til en enighet, på tross av splittelsen mellom kystfiskere og fiskere som drev fangst i fjerntliggende farvann. Kravet om å utvide den norske fiskerigrensen kom fra kystfiskerne. De fleste vestlandske fiskere hadde andre

---

¹⁷⁷ Christensen og Hallenstvedt 2014: 181.

¹⁷⁸ NF. Ab Landsstyreprotokoll L0006, 1972: 399.

¹⁷⁹ Sagdahl 1982c: 229-230.

¹⁸⁰ NF. Ab Landsstyreprotokoll L0007, 1973: 10-11.

prioriteringer, men var ikke prinsipielt imot en utvidelse av fiskerigrensen, men fremgangsmåten. En utvidelse måtte skje slik at de selv ikke ble utestengt fra de områdene der de selv hentet sin fangst. Det var derimot et «irritasjonsmoment» som NF fortsatt slet med: Aksjon Kyst-Norge.

Opprettelsen av Aksjon Kyst-Norge hadde også bidratt til ytterligere vanskeligheter med å inngå kompromisset. Da balansegangen mellom interessene innad i NF allerede var store, måtte NF ta avstand fra aksjonen for ikke å forverre situasjonen ytterligere. Slik Sagdahl beskriver det så kunne lina «Ved slike balanseproblemer [...] lett bli for slakk dersom også en ekstern pressgruppe bet seg fast.»¹⁸¹

Aksjon Kyst-Norge

Aksjon Kyst-Norge ble stiftet i mai 1973, med et mål om

... full norsk kontroll med fiskeressursene, over den norske kontinentalsokkelen, og en deling av Nordsjøen og Barentshavet etter midtlinjeprinsippet, eventuelt løsninger med like tilfredsstillende innhold. Dersom dette kravet ikke imøtekommes på konferansen om havets folkerett i Caracas i Venezuela 1974, krever vi umiddelbar ensidig norsk grenseutvidelse til minst 50 nautiske mil.¹⁸²

Aksjonen hadde opprinnelig startet som et lokalt initiativ for å arbeide for en utvidelse av den norske fiskerigrensen i kjølvannet av EF-avstemningen. Én måned etter folkeavstemningen møttes lærere og elever ved Statens Fiskarfagskole på Gravdal i Lofoten for å diskutere en utvidelse av den norske fiskerigrensen. I sin masteroppgave om Aksjon Kyst-Norge redegjør Kjetil Alsos om bakgrunnen for det lokale initiativet. Han påpeker at hensikten med møtevirksomheten, som fortsatte frem til gruppen ble «presentert» i media i januar 1973, var å starte opp en organisasjon som skulle jobbe for en utvidelse av den norske fiskerigrensen. I perioden da gruppen ennå bare var et lokalt initiativ fikk de kontakt med liknende grupper fra Island, Grønland og Færøyene. Samtidig fikk de opprettet et viktig bindeledd med Stortinget gjennom stortingsrepresentant Willy Wold fra Senterpartiet, som sympatiserte med gruppen. Alsos skriver at det i denne perioden ble jobbet aktivt i lokalmiljøet i Lofoten, og som etter oppslagene i Lofotposten å dømme ble godt mottatt av fiskerne.¹⁸³ Gruppen startet

---

¹⁸¹ Sagdahl 1982c: 229.

¹⁸² Målsetting for aksjonen hentet fra Aksjon Kyst-Norge 1974: 9.

¹⁸³ Avsnittet er bygget på Alsos 2003: 34-36.

også å få sympatisører i andre deler av landet, og Alsos påpeker at det i takt med denne utviklingen også «... vokste frem en tro på at aksjonen ville vokse seg så stor at den kunne være med å påvirke opinionen på en slik måte at kravet om en 50-milsgrense måtte slå igjennom.»¹⁸⁴ Aksjonen flyttet i mars 1973 hovedsete fra Lofoten til Tromsø. Flyttingen foregikk raskt, og det som opprinnelig skulle være et stiftelsesmøte for et lokallag av aksjonen i Tromsø, ble til stiftelsesmøte av en nasjonal aksjon som ble til Aksjon Kyst-Norge den 13.mai 1973.¹⁸⁵

Det kapitalistiske inntog

Alsos påpeker at det er viktig å se på fremveksten av aksjonen som en prosess som vokste frem i en bestemt historisk kontekst, og ikke som en aksjon som ble vedtatt. Det bakenforliggende var knapphet av ressurser, og det den økte graden av konflikt mellom trålere og kystfiskere. Samtidig påpeker Alsos på at trusselen med at ressursene i havet kunne forsvinne gjorde at fiskerigrensedebatten ikke lenger i hovedsak var et næringssspørsmål, men ble et spørsmål av mer allmennpolitisk karakter. Interessen og engasjementet omfavnet derfor bredere enn kun de i tett tilknytting til næringen.¹⁸⁶ Derfor kan Aksjonen sies å være en del av det historiker Edgeir Benum refererte til som, den nye samfunnskritikken, en samfunnskritikk som favnet over brede grupper.¹⁸⁷

For Aksjon Kyst-Norge hang rovdriften på havets ressurser direkte sammen med oppbyggingen av fiskeriene og fiskerinæringen som aksjonen mente i større og større grad favoriserte de store kapitalistiske båter og selskaper.¹⁸⁸ Argumentasjonen for Aksjon Kyst-Norge var dermed også basert på en «oss og dem» mentalitet. Det var de rike store kapitalistiske selskapene som støvsugde havet for fisk, ikke de små norske kystfiskerne. Dette ble brukt for å underbygge argumentet om at fiskerigrensedebatten var av allmennpolitisk karakter. Det var ikke fiskerne som var problemet, det var den kapitalistiske fiskeflåten, som var eid av store utenlandske konserner, som ikke tok hensyn til samfunn eller økologi. Som en del av den nye samfunnskritikken ville aksjonen bryte med vekst-tankegangen. Det ble derfor ikke en kamp bare om tilgang til ressursene med fisker mot fisker, men

---

¹⁸⁴ Alsos 2003: 36.

¹⁸⁵ Alsos 2003: 38.

¹⁸⁶ Alsos 2003: 39.

¹⁸⁷ Benum 1998: 13

¹⁸⁸ Aksjon Kyst-Norge 1974: 68-73.

Det er en kamp mellom de internasjonale kapitalgigantene som nekter å ta hensyn til bestandens bæreevne på den ene siden og på den andre trålermannskaper og fiskere som selv eier sine egne båter, som har langsiktige interesser i at fisket kan vedvare.¹⁸⁹

Med dette som bakgrunn mente Aksjon Kyst-Norge at det var mot fiskegigantene at kampen måtte rettes. De tok verken hensyn til de små norske fiskerne, eller til ressursene. For allmennheten ble virkningen av dette manglende hensynet ikke bare et spørsmål om norsk samfunnsøkonomi og økologi, men også et spørsmål om det overhode ble mulig å videreføre det eksisterende norske samfunnet, uten en levende kyst.¹⁹⁰

Samtidig hadde ikke aksjonen like stor oppslutning alle steder. Spesielt ikke på Vestlandet. En artikkel i VG kan fortelle at de vestlandske fiskerne ikke lenger bare kunne sitte stille å se på at Aksjon Kyst-Norge jobbet for en ensidig utvidelse, de mente kunne ta fra dem sitt eksistensgrunnlag. De vestlandske fiskerne var ikke imot en utvidelse, hvis den kom i stand etter at Norge hadde fått på plass avtaler med andre land. Dermed kunne fiskerne fra Vestlandet, som i stor grad var fjernfiskere, fortsette deres fiske i de fjerne farvann. Mens i Nord-Norge gikk «... stemningen klart i favør av «Aksjon Kyst-Norge»s synspunkter.»¹⁹¹

Virkningene av en aksjonsbasert organisasjon

Aksjon Kyst-Norge traff en nerve med sitt budskap, men klarte ikke å gjøre seg gjeldende i den norske fiskerigrensediskursen. Aksjonen hadde oppstått på grunnlag av det aksjonens medlemmer mente var manglende handling fra myndighetenes og NFs side. NF var i grunnleggerens øyne passive aktører. Dette forandret seg imidlertid da både myndighetene gikk inn for 200 nautiske mil soner, og NF støttet denne linjen. Dermed snudde vinden, og myndighetene og NF ble aktive aktører. For aksjonen ble dette problematisk. Alsos påpeker at dette standpunktet fra de tidligere passive aktørene satte Aksjon Kyst-Norge sin målsetning i skyggen, før aksjonen i det hele tatt hadde blitt en del av den offentlige debatten. Det ble vanskeligere for aksjonen å føre sin målsetning videre, og i september 1973 valgte de å støtte opp om regjeringens linje med 200 mils

---

¹⁸⁹ Aksjon Kyst-Norge 1974: 75-76.

¹⁹⁰ Alsos 2003: 80.

¹⁹¹ Verdens gang 17.4.1974: 6.

økonomiske soner.¹⁹² Aksjonen hadde dermed blitt spilt ut på sidelinjen av de passive aktørene myndighetene og NF, men fortsatte kampen om en rask ensidig utvidelse.

Skipsfarten

Hovedaktørene innenfor norsk skipsfart var Norges Rederforbund og Norsk Sjømannsforbund.¹⁹³ Ifølge Ragnvald Nærø var disse to organisasjonene samstemte i spørsmål knyttet opp mot havrett. De var redd for at utvidede rettigheter til kyststater skulle føre til at utvidelser, heriblant økonomiske soner, skulle bli til territorialfarvann, og dermed begrense skipsfartens frie stilling på havet.¹⁹⁴

Det oppstod høsten 1973 gnisninger mellom norske skipsfartaktørene og Miljøverndepartementet. Norges Rederforbund og Norsk Sjømannsforbund mente at Miljøverndepartementet inntok synspunkter som satte målsettingene om fri ferdsel og begrenset inngripen overfor norske skip i fare.¹⁹⁵ Problemet mellom skipsfartsaktørene og Miljødepartementet grunnet hovedsakelig i at sistnevnte ville utvide kyststatens rett til å gripe inn overfor fartøy i sitt farvann. Kyststaten burde, ifølge Miljøverndepartementet, ha rett til en begrenset adgang til inspeksjon og håndheve «... særlig viktige forurensningsbestemmelser utenfor sine kyster, slik at bestemmelser kan få større effekt enn tilfellet er idag.»¹⁹⁶ Dette ville sikre havets ressurser mot skadevirkninger, en holdning departementet ville at Norge skulle innta på havrettskonferansen. Denne motsetningen mellom standpunkter til kyststatens rettigheter til å gripe inn overfor fartøy i deres farvann var også en motsetning mellom ulike departementer. Handelsdepartementet støttet på sin side skipsfartaktørene.¹⁹⁷ Det var derimot Utenriksdepartementet som utstedte instruksene til havrettsdelegasjonen. De støttet ikke Miljøverndepartementets syn om at Norge skulle forfekte denne holdningen, men fremholdt at det

Antagelig [...] under forhandlingene [vil] vise seg mulig å godta flere av de synspunkter som er hevdet fra Miljøverndepartementets side. Dette bør imidlertid av

---

¹⁹² Alsos 2003: 115-117.

¹⁹³ Det vil det i denne oppgaven bli referert til som Norges Rederforbund, da det i denne tidsepoken var den korrekte betegnelsen. Norges Rederforbund skiftet navn til Norges Rederiforbund i 1984, etter at det ble etablert en felles ledelse mellom Norges Rederforbund og NOF (Norsk Offshoreforening) i januar 1978. Norges Rederiforbund 2015.

¹⁹⁴ Nærø 1987: 60.

¹⁹⁵ UD. 26.11.42, bd. XIV, Brev fra Norsk sjømannsforbund til Statsråd Hallvard Eika 21.8.1973.

¹⁹⁶ UD. 26.11.42, bd. XVI, Notat fra Miljøvernministeren til regjeringens medlemmer 4.3.1974.

¹⁹⁷ UD. 26.11.42, bd. XIV, Brev fra Hallvard Eika til Norsk sjømannsforbund 18.9.1973.

forhandlingstekniske grunner i tilfelle fremtre som norske innrømmelser ikke som målsettinger...198

Norge kunne altså ikke forfekte dette synet, men kunne ved en utvidelse bruke det som et «forhandlingsvirkemiddel». På denne måten ville det fra norsk side fremstå som et tap fremfor et ønske.

Skipsfarten var ikke prinsipielt imot en utvidelse, men var redd for at kyststatsjurisdiksjonen skulle få utvidede rettigheter som kunne påvirke deres aktivitet i internasjonalt farvann negativt. UD ga da skipsfarten medhold fremfor MD.

Opinionen

Aksjon Kyst-Norge hadde som en hovedmålsetning å jobbe for en bred opinion i folket og på den måten slå gjennom i politiske organer.¹⁹⁹ Opinionen i folket begynte allerede i 1973 å helle i 50-milens favør. De som støttet en utvidelse til 50 mil hadde innen mars 1973 ikke nådd 50 prosent, men var allerede en betydelig gruppe i befolkningen med 40 prosent. Hvis «vet ikke»-alternativet tas ut av beregningen var oppslutningen om en utvidelse til 50 nautiske mil hele 49 prosent, med 51 prosent imot. Det ble også stilt ytterligere to spørsmål til de som svarte at de var for en utvidelse til 50 mil. Dette nyanserer bildet av en potensiell utvidelse av fiskerigrensen. Bare 24 prosent av de som ønsket en utvidelse mente at Norge burde utvide selv om det ville føre til at Norge mistet tollfriheten på EF-markedet. Mens 37 prosent av de som ville utvide mente at Norge fortsatt burde utvide på tross av at en norsk utvidelse ville føre til en reduksjon i norsk fiske utenfor andre lands kyster.²⁰⁰ Dermed ville altså mindre enn 10 prosent av alle de spurte i undersøkelsen støtte en utvidelse til 50 mil hvis Norge mistet tollfriheten i EF-markedet, og mindre enn 15 prosent hvis det reduserte norsk fiske utenfor andre lands kyster.²⁰¹ Aksjon Kyst-Norge hadde med andre ord grunnlag for sitt krav om en utvidelse til 50 mil, men ikke ubetinget. Deres krav om en ensidig utvidelse i fotsprene av Island hadde ingen forankring i befolkningen, ikke med de konsekvensene det ville medføre.

---

¹⁹⁸ UD. 26.11.42, bd. XVI, Notat fra Utenriksdepartementet til regjeringens medlemmer 27.2.1974

¹⁹⁹ Alsos 2003: 116.

²⁰⁰ Norsk utenrikspolitisk Årbok 1973: 390-391. Opinionene ble offentliggjort i Aftenposten 24.3.1973.

²⁰¹ Undersøkelsen har utelatt «Vet ikke» svarene i de to oppfølgingsspørsmålene, så 10 og 15 prosent er et maksimum av de som fortsatt ville ha støttet en utvidelse på tross av konsekvensene.

Partimessig og prosentmessig var det Høyre som var mest imot en utvidelse. I Høyre var 34 prosent av de spurte enige i å utvide fiskerigrensen til 50 nautiske mil. Deretter kom Krf med 39 prosent, Det Nye Folkeparti med 46 prosent, og Arbeiderpartiet med 48 prosent. Ifølge undersøkelsen var de tre partiene hvor over halvparten av velgerne var for en fiskerigrenseutvidelse, ifølge undersøkelsen, var Venstre med 56 prosent, Senterpartiet med 62 prosent og Sosialistisk Folkeparti med hele 81 prosent. Undersøkelsen gir en indikasjon på hvor de forskjellige partiene og befolkningen sett under ett stod i fiskerigrensespørsmålet.²⁰²

Oppsummering

I første del av dette kapittelet har jeg redegjort for hvordan Korvald-regjeringen ikke tok et endelig standpunkt til en fiskerigrenseutvidelse. Den hadde ikke som målsetting å utvide fiskerigrensen, men ville ha en mulighet hvis det skulle være behov for å utvide den norske fiskerigrensen. Denne muligheten skulle da være forhandlet frem gjennom internasjonale forhandlinger. Dette var også grunnen til at Norge under Korvald-regjeringen gikk inn for 200 mils soner i FN.

Deretter har jeg redegjort for hvordan Bratteli-regjeringen, frem til prinsipperklæringen ble utstedt, heller ikke tok et endelig standpunkt om en utvidelse av den norske fiskerigrensen. Denne regjeringen fortsatte samme linje som Korvald-regjeringen med å jobbe for 200 mils soner i FN, og ved å jobbe for en internasjonal løsning gjennom forhandlinger. Bratteli-regjeringen hadde heller ikke tatt stilling til om den faktisk ønsket å utvide fiskerigrensen, men med en gang de kom inn i regjeringen, begynte den å utrede spørsmålet om en utvidelse av fiskerigrensen. Norges målsetning om aksept for 200 mils soner var i henhold til de globale tendensene, men ikke de vest-europeiske, med unntak av Island.

I andre del av kapittelet har jeg redegjort for to ulike aktører i Norge fra høsten 1972 og frem til prinsipperklæringen 1974. De to aktørene er Fiskerinæringen, hovedsakelig representert gjennom NF og Skipsfarten. NF ønsket ikke å ta noen beslutninger om fiskerigrensen før den tredje havrettskonferansen var over. Det begynte derimot å gjøre seg gjeldende krav om en utvidelse av fiskerigrensen hovedsakelig grunnet i at

---

²⁰² Norsk utenrikspolitisk Årbok 1973: 392.

ressursene i havet var presset, og at de regionale beskyttelsestiltakene ikke fungerte. Videre fordi konfliktnivået mellom kystfiskere og trålere stadig ble mer presset. I likhet med spørsmålet til et EF-medlemskap var det en splittelse mellom fiskere i nord og vest, hovedsakelig grunnet forskjellige interesser. Dette førte med seg en mer aktivistisk linje i nord, noe som ga utslag i opprettelsen av Aksjon Kyst-Norge.

Jeg har også redegjort for hvordan skipsfarten, som en annen aktør, ikke var imot en utvidelse av fiskerigrensen, men hadde som målsetning at den ikke skulle være en del av en politikk som begrenset skipsfartens frie stilling på havet.

Til slutt har jeg redegjort for hvordan deler av det norske folk våren 1973 ønsket å utvide den norske fiskerigrensen, men ikke betingelsesløst. 40 prosent av befolkningen ønsket en utvidelse av fiskerigrensen hvis det ikke fantes noen konsekvenser, men flertallet ønsket fortsatt ikke en utvidelse av den norske fiskerigrensen.

5. Fiskerigrensepolitikk 1974-1977: Et endelig valg: tretrinnsraketten og utførelsen

Dette kapittelet tar for seg perioden mellom utstedelsen av regjeringens prinsipperklæring 26. september 1974 og opprettelsen av den økonomiske sone to og et halvt år senere, nærmere bestemt 1. januar 1977.

I dette kapittelet skal jeg ta for meg målsettingene for fiskerigrensen i perioden 1974-1977, og til hvilken grad disse ønskene ble oppfylt, med de følgende delkapitler og underliggende problemstillinger:

I første del av dette kapittelet vil jeg se på forberedelsene til regjeringens prinsipperklæring. Hadde regjeringen som målsetning å utvide fiskerigrensen? Hvordan så utsiktene ut høsten 1974 med tanke på en fiskerigrenseutvidelse, og hvordan påvirket utsiktene den norske regjeringens alternativer? Hva var bakgrunnen for regjeringserklæringen som ble utstedt 1974? Hvorfor ble det opprettet et eget havrettssekretariat?

I andre del av dette kapittelet vil jeg se på fiskernes krav til en utvidelse av fiskerigrensen. Hva var NFs målsetting for fiskerigrensen? Deretter vil jeg se på opinionen og skipsfartens stilling til fiskerigrensen, men samme utgangspunkt: Var deres interesser i samsvar med regjeringens linje? Til slutt i denne delen vil jeg se på hvordan de politiske partiene stilte seg til en utvidelse.

I tredje og siste del av kapittelet vil jeg se: Hvordan løste regjeringen oppgaven med å utføre tretrinnsraketten? Var det samsvar mellom målene og resultatet? Og hva var de ulike reaksjoner på regjeringens utførelse av målene?

5.1 Regjeringens fiskerigrense: Tretrinnsraketten

Dårlige utsikter høsten 74

Framtidsutsiktene høsten 1974 var ikke spesielt lyse. I 1978 holdt Treholt et innledningsforedrag, under landsmøtet til NF i Trondheim, hvor han redegjorde for aktuelle havretts- og fiskerigrensespørsmål. Treholt ser i foredraget tilbake på situasjonen Norge stod overfor høsten 1974 med tanke på en fiskerigrenseutvidelse.

Han gjengir at situasjonen ikke ga grunnlag for «overdreven optimisme», og trekker spesielt frem den folkerettslige holdningen som kom frem etter Islands utvidelse til 50 nautiske mil.

12 mils fiskerigrenseutvidelse var nå blitt akseptert, men ut fra disse landenes oppfatning var enhver fiskerigrenseutvidelse ut over 12 mil i strid med folkeretten. De hadde alle betydelige fiskeriinteresser i norske farvann. Det gjorde ikke saken lettere for Regjeringen at det var det syn disse land representerte som med Islandsdommen i juli 1974 fikk medhold av Haag-domstolen.²⁰³

Da Island utvidet sin fiskerigrense til 50 mil i 1972, stevnet Storbritannia Island for den internasjonale folkerettsdomstolen. I dommen mot Island var det derfor den konservative tolkningen av havretten som hadde fått medhold i sitt syn, og dermed var det dette synet som internasjonalt ble anerkjent.²⁰⁴

Samtidig var ikke dommen bare av negativ karakter for Island. I et telegram til Jens Evensen og Treholt skrev Carl August Fleischer at dommen delvis var en seier for Island. Dette begrunnet Fleischer gjennom at dommerne unnlot å begrunne dommen med at fiskerigrenseutvidelsen var i strid med folkeretten, som var et av hovedankepunktene til Storbritannia.²⁰⁵

De norske standpunktene tilknyttet en utvidelse av fiskerigrensen måtte derfor ta hensyn til situasjonen slik den forelå høsten 1974. Fra fiskeriminister Eivind Bolle ble det høsten 1974 tatt opp i regjeringsskonferanse at det var nødvendig med et øyeblikkelig tiltak fra regjeringens side. Bolle begrunner dette med at det fra befolkningen, spesielt i kystdistriktene, fra andre organisasjoner, og gjennom massemedia hadde kommet et krav om en tiltak fra regjeringen. Samt en uttalelse som gjorde det klart at regjeringen; fortsatt ønsket en løsning basert på 200 mils økonomiske soner; måtte gjennomføre kortsiktige tiltak som medvirket til å beskytte de norske fiskeriinteresser; og at det måtte en utvidelse til gjennom en opprettelse av en økonomisk sone innen 1.januar 1976.²⁰⁶

---

²⁰³ AT. B Grovordnet materiale L0014, Mappe «Foredrag Norges Fiskarlag 1978», Innledningsforedrag på landsmøtet til Norges Fiskarlag i Trondheim 8.9.1978: 3.

²⁰⁴ Se «Torskekrigen».

²⁰⁵ AT. C Materiale ordnet av A. Treholt L0001, Mappe: «Div. personlige notater 1972-74.», Telegram til Arne Treholt og Jens Evensen fra Carl August Fleischer 9.8.1974.

²⁰⁶ SMK. Da Notater til regjeringsskonferansene L0176, Mappe: «Fiskeridepartementet 1976», Notat til regjeringens medlemmer fra fiskeriministeren 8.11.1973.

Under en hilsningstale ved åpningen av fiskerimessen i Trondheim i september 1974, forsikret statsminister Trygve Bratteli, i samsvar med regjeringens St.meld. nr. 40, at en drøftelse om de spørsmål som Caracas-sesjonen reiste ville forekomme før de endelige norske standpunkter ble tatt. I samspill med fiskerinæringens organisasjoner skulle spørsmålene drøftes, før regjeringen tok noen endelige standpunkter.²⁰⁷ Nærø påpeker at regjeringene siden 1971 hadde drøftet ulike løsninger på fiskerigrensespørsmålet sammen med berørte instanser og organisasjoner og gitt de og tid til å utrede sine standpunkter. Nærø mener at det å samordne utredelsen på denne måten tok «lufta ut» av standpunkter som kunne gjøre det vanskelig å komme frem til en overordnet fiskerigrensepolitikk og at det i ettertid ville være vanskelig å komme frem til standpunkter som kom med avvikende synspunkter.²⁰⁸

Norske avveininger

Drøftelser rundt spørsmålene Caracas-konferansen reiste startet etter at Caracas-sesjonen avsluttet sitt arbeid i slutten av august. I et notat fra Arne Treholt til Jens Evensen og fiskeriminister Eivind Bolle, datert 6.september 1974, redegjør Treholt for en norsk fiskerigrenseutvidelse. I notatet trekker Treholt frem fem momenter som måtte sees i sammenheng med hverandre i vurderingen av en norsk fiskerigrenseutvidelse. Det første momentet var at Caracas-sesjonen ikke bunnet i noe konkret som kunne brukes til å støtte en eventuell ensidig utvidelse av fiskerigrensen, på tross av de bevegelser som hadde forekommet i synspunktet på økonomiske soner under sesjonen. Treholt pekte også på at en havrettskonvensjon tidligst ville bli ratifisert i 1978.²⁰⁹

Norske myndigheter må her ha stått overfor en vanskelig avveining mellom potensielt å vente i fire år før de tidligst kunne foreta seg noe, hvis de ville følge folkeretten, eller gå rundt folkeretten med en ensidig utvidelse. Premisset ved å vente på en ferdig ratifisert havrettskonvensjon måtte da også ha vært at innholdet i konvensjonen stod i samsvar med hva den norske regjeringen ønsket. Ved en ensidig utvidelse ville de ikke hatt noen resultater fra havrettskonvensjonen som støttet utvidelsen. For øvrig ville en norsk

---

²⁰⁷ AT. C Materiale ordnet av A. Treholt L0001, Mappe: «Div. personlige notater 1972-74.», Telegram, UD Oslo 13.8.1974.

²⁰⁸ Nærø 1987: 75.

²⁰⁹ AT. C Materiale ordnet av A. Treholt L0017, Mappe: «Notater/div. pers. dok. 1973-74; 1974-76.», Notat til Statsrådene Evensen og Bolle fra Arne Treholt 6.9.1974.

utvidelse sannsynligvis ikke få støtte fra Haag-domstolen, i likhet med hva som var tilfelle med Island-dommen. Treholt påpeker dette i notatet, og som et andre moment understreker han at domstolen anså 12 nautiske mil som yttergrensen for fiskerigrensens utstrekning.²¹⁰

Dessuten var det nødvendig for Norge å følge domstolen, i motsetning til Island.²¹¹ Treholt understreker at Norge måtte respektere domstolens myndighet med mindre Norge var villige til å si opp domstolens tvungne juridiske kompetanse, noe som tidligst ville ha virkning før 1976. En oppsigelse av domstolen ville dermed ikke ha virkning før tidligst to år senere, og frem til da var Norge bundet av Haag domstolens jurisdiksjon. En fare ved en slik utvikling ville ifølge Treholt være en aktivistisk fiskerigrensepolitikk som ville «... kunne slå tilbake og vanskeliggjøre mulighetene for effektive beskyttelsestiltak av kystbefolkningens interesser de nærmeste årene.»²¹² En ensidig utvidelse av fiskerigrensen ville derfor bidra til å gjøre ting vanskeligere for de norske interessene i lengden. En norsk utvidelse ville også mest sannsynlig føre til en torskekrig mellom Norge og naboene. I en artikkel i *The Observer* høsten 1973, med den passende tittelen «Cod war, Norway?», redegjør forfatteren for presset på Norge for å utvide sine grenser. Artikkelen henter til at en torskekrig med Norge i sentrum ville bli av en større skala enn den islandske/britiske: «Since its coastline is 1,000 miles long, it could make Iceland look about as significant as the Isle of Wight.»²¹³ En norsk utvidelse ville ikke bare gå imot Norges forpliktelser overfor domstolen i Haag, men ville potensielt utløse en torskekrig av et uant omfang.

De neste to momenter Treholt nevner i vurderingen av en norsk fiskerigrenseutvidelse, er hvor lite tilfredsstillende de regionale beskyttelsestiltakene hadde fungert, og de sikkerhetspolitiske aspektene ved en utvidelse i nord. Som et siste moment trekker Treholt frem den innenrikspolitiske situasjonen. Blant fiskeriorganisasjonene hersket det en utålmodighet som da økte presset for en ensidig norsk utvidelse. Forventningene

---

²¹⁰ AT. C Materiale ordnet av A. Treholt L0017, Mappe: «Notater/div. pers. dok. 1973-74; 1974-76.», Notat til Statsrådene Evensen og Bolle fra Arne Treholt 6.9.1974.

²¹¹ Island anerkjente ikke kompetansen til Haag-domstolen i denne saken. På dette grunnlaget nektet Island å møte for domstolen, og legges frem prosess-innlegg, en linje de fulgte gjennom hele saken. *Nærø* 1987: 40.

²¹² AT. C Materiale ordnet av A. Treholt L0017, Mappe: «Notater/div. pers. dok. 1973-74; 1974-76.», Notat til Statsrådene Evensen og Bolle fra Arne Treholt 6.9.1974.

²¹³ AT. B Grovordnet materiale L0009, Mappe: «Egne art.; intervjuer; foredrag 1974-76», *Observer*: «Cod war, Norway?» 4.11.1973.

til Caracas-sesjonen hadde bidratt til å øke dette presset. Flere av partiene på Stortinget, SV støttet av mellompartiene, ville derfor ifølge Treholt kreve snarlige grenseutvidelsestiltak.²¹⁴

Opprettelse av lommer

Det var disse fem momenter regjeringen og den norske fiskerigrensepolitikken måtte ta utgangspunkt i høsten 1974. Treholt legger også klart frem at regjeringen snarlig måtte foreta tiltak som var konkrete og som gjenspeilte en aktiv vilje for å komme interessene til fiskerne og kystbefolkningen i møte. Tiltakene måtte heller ikke komme i konflikt med domstolen i Haag, med mindre en oppsigelse var et alternativ. En retning som ville bli vanskelig ikke bare fordi den ville ta tid, men også fordi Stortinget neppe ville gi sin tilslutning til dette alternativet. Regjeringen måtte derfor finne frem til en linje hvor de ivaretok fiskeriinteressene, og beskyttelse av både redskaper og ressurser, men uten å bli innstevnet for domstolen i Haag.²¹⁵

Treholt foreslår også i notatet at en proklamering av såkalte lommer i tilknytning til de viktigste fiskebankene fra Lofoten og nordover var det mest aktuelle alternativet.²¹⁶ Dette ville være en utvidelse som måtte foregå i forståelse med Storbritannia og Sovjetunionen. Samtidig ville en slik utvidelse innebære en viss risiko for innstevning for domstolen i Haag. Treholt mente at risikoen sannsynligvis ville være mindre i og med at Haag-domstolen hadde gitt uttrykk for at kyststaten kunne reservere og utvide et område for egne fiskere. Derfor ville Norge også hatt en større sjanse for å vinne en potensiell slik sak for domstolen. Poenget med lommen var nettopp at den skulle tjenestegjøre som et beskyttelsestiltak, og måtte derfor begrunnes ut fra at den skulle beskytte faststående redskaper og med hensyn til ressursbevaring. Altså skulle lommen da iverksettes med øyeblikkelig virkning og utfra nasjonal nødrett. Treholt utdyper ikke mer konkret akkurat hva lommene skal beskytte mot, men sannsynligvis er det en trålfri

---

²¹⁴ AT. C Materiale ordnet av A. Treholt L0017, Mappe: «Notater/div. pers. dok. 1973-74; 1974-76.», Notat til Statsrådene Evensen og Bolle fra Arne Treholt 6.9.1974.

²¹⁵ AT. C Materiale ordnet av A. Treholt L0017, Mappe: «Notater/div. pers. dok. 1973-74; 1974-76.», Notat til Statsrådene Evensen og Bolle fra Arne Treholt 6.9.1974.

²¹⁶ Såkalte spesialsoner eller lommer ble akseptert under den første havrettskonferansen («... for visse særskilte formål (å hindre og straffe overtredelser av dens toll-, skatte-, immigrasjons- eller helselovgivning innenfor kyststatens land eller sjøterritorium).» Jurisdiksjonen i de tilstøtende sonene ble den samme som i territorialfarvannet da det kommer til bestemte formål som toll, i andre saker derimot ble det reglene til det frie hav som gjaldt. Fleischer, 1977: 33.

sone han skisserer i og med at han tar opp at norske tråleres status innenfor sonene kan bli et problem. Disse mener han for øvrig burde likestilles med de utenlandske.²¹⁷

Fremdriftsplan og prinsipperklæring

Treholt understreket også viktigheten av å få avklart en framdriftsplan som måtte beholde «... det politiske initiativ og unngå en mer følelsesladet debatt ført på de mest aktivistiske premisser.»²¹⁸ En slik framdriftsplan måtte ifølge Treholt avklares så raskt som mulig, og han understreket viktigheten av at regjeringen måtte avklare sin linje i fiskerigrensesaken. Regjeringens holdninger måtte også avklares med NF og måtte være klar innen 17.september. Det skulle da avholdes et lukket fellesmøte med Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen og sjøfarts- og fiskerikomiteen.²¹⁹

Under dette møtet ble fiskerigrensen diskutert blant komiteenes representanter. I praksis var det prinsipperklæringen som regjeringen hadde planlagt å gå ut med høsten 1974 som skulle være hovedsaken. Trålfrie soner, eller lommer som Treholt hadde kalt det i sitt notat, ble grundig diskutert. Innholdet i prinsipperklæringen, som trålfrie soner ble en del av, ble ikke redegjort for i detalj. Det ble da vanskelig for komiteenes medlemmer å ha en formening om denne saken. Vararepresentant i sjøfarts- og fiskerikomiteen, Bjarne Flem, uttrykte dette i møtet: «Og så lenge ein ikkje veit noko meir om kva dette [erklæringen] egentleg går ut på – vi har fått visse antydingar her, men ikkje noko konkret – så er det vanskeleg å ha noka meining om det.»²²⁰ Det ble derfor vanskelig å mene noe spesifikt om prinsipperklæringen, og de meninger som kom frem under møtet ble derfor av en mer generell grad.²²¹ Det ble stilt spørsmål ved tidspunktet for erklæringen, Utenriksminister Frydenlund kunne ikke gi noe klart svar på dette annet enn «... så snart som mulig.»²²²

Diskusjonen tok hovedsakelig for seg en fiskerigrenseutvidelse generelt og trålfrie soner spesielt. Frydenlund redegjorde for at en norsk fiskerigrenseutvidelse hadde blitt

---

²¹⁷ AT. C Materiale ordnet av A. Treholt L0017, Mappe: «Notater/div. pers. dok. 1973-74; 1974-76.», Notat til Statsrådene Evensen og Bolle fra Arne Treholt 6.9.1974.

²¹⁸ AT. C Materiale ordnet av A. Treholt L0017, Mappe: «Notater/div. pers. dok. 1973-74; 1974-76.», Notat til Statsrådene Evensen og Bolle fra Arne Treholt 6.9.1974.

²¹⁹ AT. C Materiale ordnet av A. Treholt L0017, Mappe: «Notater/div. pers. dok. 1973-74; 1974-76.», Notat til Statsrådene Evensen og Bolle fra Arne Treholt 6.9.1974.

²²⁰ SA. UUKK, Fellesmøte med Sjøfarts- og Fiskerikomiteen 17.9.1974: 14-15.

²²¹ SA. UUKK, Fellesmøte med Sjøfarts- og Fiskerikomiteen 17.9.1974: 9.

²²² SA. UUKK, Fellesmøte med Sjøfarts- og Fiskerikomiteen 17.9.1974: 18.

vanskeliggjort av utfallet av Caracas-sesjonen og Islandsdommen, men at dette ikke nødvendigvis betydde at utfordringene ikke kunne løses eller at det endelige resultatet ville bli dårligere enn en umiddelbar ensidig norsk utvidelse. Frydenlund påpekte at det i dommen mot Island ikke ble gitt direkte støtte til britenes syn om at 12 nautiske mil ifølge folkeretten var maksimum for fiskerigrensen. Det var derfor ikke utstrekningen på 50 nautisk mil som var folkerettsstridig, men det manglende hensynet til de «etablerte rettigheter» som andre stater hadde innenfor det området utvidelsen omfattet.²²³

Handelsminister Jens Evensen støttet synet til Frydenlund, men la til at han mente dommen var for ortodoks ved at den ikke tok hensyn til den statspraksis som hadde utviklet seg. Land som ikke hadde godtatt Haagdomstolen tvungne juridiske kompetanse kunne derfor stå fritt til å utvide uten at noen kunne stevne dem, som førte til at de som hadde vedtatt domsmyndigheten derfor stod i en vanskeligere stilling ved en utvidelse.²²⁴ Evensen hadde lite til overs for dommerne i Haag og hadde tidligere på året omtalt dommerne i lite flatterende ordelag ved å referere til dem som «De gamle knarkene i Haag».²²⁵ Både Evensens offentlige bedømmelse av dommen mot Island, og uttalelsen om at Norge ville oppnå en liknende dom hadde møtt kritikk som hevdet at Handelsministeren var for pessimistisk. Evensen begrunnet disse uttalelsene i møtet ved at han kjente et ansvar overfor fiskerne. Dommerne ville ikke snu og stemme motsatt av hva de hadde gjort i Island-dommen, i hvert fall ikke innen noen måneder eller et år. Derfor tok han utgangspunkt i at tiltak, som en ensidig utvidelse, som førte til at Norge måtte møte i Haag måtte unngås siden det «... ville lure fiskerne mer enn å hjelpe dem.»²²⁶

Regjeringens tre muligheter for fiskerigrensen

På fellesmøtet mellom Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen og Sjøfarts- og Fiskerikomiteen redegjorde Frydenlund for tre forskjellige muligheter for en utvidelse av den norske fiskerigrensen. Den første muligheten, en ensidig utvidelse innen 1.januar 1975, ville føre til at Norge mest sannsynlig ville bli stevnet inn for domstolen i Haag. En

---

²²³ SA. UUKK, Fellesmøte med Sjøfarts- og Fiskerikomiteen 17.9.1974: 3.

²²⁴ SA. UUKK, Fellesmøte med Sjøfarts- og Fiskerikomiteen 17.9.1974: 10, 17-18.

²²⁵ Christensen og Hallenstvedt 2005: 185.

²²⁶ SA. UUKK, Fellesmøte med Sjøfarts- og Fiskerikomiteen 17.9.1974: 11.

følge av en innstevning ville bli at utvidelsen ikke kunne iverksettes før en dom i saken bla avsagt. En løsning som ikke ville gagne norsk fiskerinæring.²²⁷

Frydenlund nevner altså ikke noe om utfallet av en potensiell dom, i motsetning til Evensen, men mener at utvidelsen uansett ikke ville blitt umiddelbar og derfor ikke ville tjene de norske fiskeriinteresser. Overordnet var de imidlertid enige om at en ensidig utvidelse ikke var rett vei å gå i første omgang.

Det var ikke alle under møtet som stilte seg like skeptiske til Islanddommen, eller var like overbeviste om at Norge i det hele tatt ville bli stevnet for domstolen.

Storingsrepresentant for Senterpartiet, Erland Steenberg, uttrykte at han la mindre vekt på dommen enn hva Evensen gjorde, og at det ikke var mulig for noen av dem å si hvilken virkning den ville på den norske situasjonen. Senterpartiets Per Borten reagerte likeledes på Utenriksminister Knut Frydenlunds kategoriske deklarasjon av at Norge automatisk ville bli stevnet for domstolen ved en norsk ensidig utvidelse.²²⁸

En annen mulighet Frydenlund trakk frem i spørsmålet om å utvide fiskerigrensen var å avvente hele spørsmålet i seg selv, og vente til havrettskonferansens avslutning. Denne muligheten ble kjøpt avfeiet fra Frydenlunds side. Regjeringen kunne vanskelig velge denne retningen da behovene for å utvide var for akutte. Denne muligheten var det da heller ingen av deltakerne på møtet som tok opp til videre drøfting. Som en siste mulighet la Frydenlund frem, og som regjeringen mente var den riktige, kontaktlinjen eller forhandlingslinjen.²²⁹

Forhandlingslinjen

Denne tredje muligheten for regjeringen avviste de to første mulighetene Frydenlund hadde redegjort for: utsettelse av spørsmålet om utvidelse av den norske fiskerigrensen, og en ensidig utvidelse fra 1.januar 1975. Prinsippklæringen, som Frydenlund henviser til som prinsipputtalelsen, var en del av denne linjen. Av hensynet til ressursbevaring og kystbefolkningens interesser ville regjeringen gjennom prinsippklæringen kommunisere med andre land at de hadde til hensikt å utvide norsk fiskerijurisdiksjon i Nord-Norge. Videre måtte Norge ta kontakt med berørte land

---

²²⁷ SA. UUKK, Fellesmøte med Sjøfarts- og Fiskerikomiteen 17.9.1974: 5.

²²⁸ SA. UUKK, Fellesmøte med Sjøfarts- og Fiskerikomiteen 17.9.1974: 11, 14.

²²⁹ SA. UUKK, Fellesmøte med Sjøfarts- og Fiskerikomiteen 17.9.1974: 4-5.

og ta opp de utfordringer en utvidelse ville medføre, også utvidelsens utstrekning og omfanget av andre lands fiskeres rettigheter innenfor området.²³⁰ Her oppstod det en uenighet mellom Kåre Willoch og Frydenlund under møtet. Mens Frydenlund mente at disse spørsmålene måtte tas med de berørte land, et standpunkt som for øvrig overrasket Willoch, ønsket Willoch at utstrekningen skulle stadfestes i erklæringen. Selv om 50 mil ikke var en varig løsning for Norge, mente Willoch at fra norsk side måtte kommunisere at det var uaktuelt for Norge å innføre en grense på mindre en 50 mil. De forhandlingstekniske konsekvenser av ikke å nevne utvidelsens utstrekning måtte overveies i den grad at de måtte sette opp et ønsket krav i prinsipperklæringen for å oppnå det de ønsket med tanke på utvidelsens utstrekning enten det var 50 mil eller et annet tall.²³¹ Willoch reiste et viktig spørsmål tilknyttet den prinsipperklæring som skulle komme fra regjeringens side, Willoch hevdet at kravet om utstrekningen og intensjonen på de utvidelser Norge ønsket måtte komme klart og tydelig frem i erklæringen.

Utstrekning av en utvidelse

I tillegg til prinsipperklæringen skulle det tas opp kontakt med berørte land om opprettelse av trålfrie soner og andre beskyttelsestiltak utenfor den daværende fiskerigrensen. Heller ikke utstrekningen av de trålfrie soner kunne noen av regjeringens medlemmer uttale seg om. Fiskeriminister Eivind Bolle kunne bare fastslå at det fra Fiskeridepartementets side var satt i gang en utredning slik at de kunne få en oversikt over områdene som kunne bli aktuelle, og at disse områdene kunne ligge utenfor en grense på 50 nautiske mil. Han understreket også at det ville bli konsulert med fiskernes organisasjoner.²³² Evensen oppfatning av det folkerettslige perspektivet tilknyttet trålfrie soner var annerledes enn en sammenhengende 50 nautiske mils sone, siden de var begrensede og ikke bidro til prinsipielle konsekvenser. Videre utdypet Evensen sitt syn med at det eksisterte en reell konfliktsituasjon, og et det dermed eksisterte en nødrettssituasjon. Avtaler om trålfrie soner eksisterte allerede og var derfor kjent begrep i internasjonal politikk, noe som ville lette en opprettelse. Evensen la også sin lit på drøftelsene med andre land, og at disse landene forsto nødvendigheten av at Norge måtte opprette trålfrie soner. Også gjennom Genève-konvensjonen eksisterte

---

²³⁰ SA. UUKK, Fellesmøte med Sjøfarts- og Fiskerikomiteen 17.9.1974: 4-5.

²³¹ SA. UUKK, Fellesmøte med Sjøfarts- og Fiskerikomiteen 17.9.1974: 7-8.

²³² SA. UUKK, Fellesmøte med Sjøfarts- og Fiskerikomiteen 17.9.1974: 8.

det gjeldende traktater som Evensen mente tydet på at kyststater kunne tilta seg visse rettigheter slik at en sak i Haag kunne unngås. Visse rettigheter som Evensen påpekte, var lommer for å beskytte faststående redskaper, slik som for eksempel trålfrie soner.²³³

Enighet om regjeringens linje

Situasjonen folkerettslig kan derfor høsten 1974 ha fortonet seg slik at det ikke var hjemmel for at kyststaten kunne utvide fiskerigrensen, i hvert fall ikke uten å ta hensyn til de stater som hadde etablerte rettigheter i et kystområde. Trålfrie soner var det større usikkerhet rundt, slike soner eksisterte allerede slik Evensen påpekte i fellesmøtet og det var derfor en større sjanse for at disse ville bli godtatt av de berørte stater. Hvis de ble godtatt ville ikke Norge bli innstevnet for domstolen i Haag, og de måtte heller ikke innstille sine utvidelser innen dommen fra domstolen ble vedtatt. Ut fra et slikt synspunkt kan det se ut til at trålfrie soner var en raskere måte å beskytte de mest akutte områdene i påvente av en folkerett som tillot regjeringens endelige mål om 200 mils soner. Det vil si: Hvis folkeretten utviklet seg slik regjeringen ønsket. De fleste representanter var positive til Regjeringens linje om ikke å utvide straks men å føre en forhandlingslinje. De aller fleste, både innenfor den politiske sirkel og blant det norske folk, var i hvert fall enige om målet med en snarlig utvidelse av fiskerigrensen.²³⁴

Det var ingen andre enn historiker og SV-representant Berge Furre som uttrykte et ønske om en ensidig utvidelse av fiskerigrensen fra 1.januar 1975 under møtet. Furre mente, på vegne av SV, at det var negativt at Norge ikke utvidet før havrettskonferansen, fordi han hevdet en slik utvidelse ville stilt Norge i en sterkere posisjon.²³⁵ De ulike partiene hadde forskjellige syn på hva som burde være fremgangsmåten. De aller fleste var positive til det regjeringens medlemmer, med Frydenlund i spissen, redegjorde for under møtet 17.september 1974.²³⁶

Noe av det regjeringens representanter hadde redegjort for under møtet kan ha kommet som en overraskelse på noen av møtorepresentantene. Kåre Kristiansen uttaler at noen av møtets deltagere hadde trodd at det

---

²³³ SA. UUKK, Fellesmøte med Sjøfarts- og Fiskerikomiteen 17.9.1974: 19.

²³⁴ SA. UUKK, Fellesmøte med Sjøfarts- og Fiskerikomiteen 17.9.1974: 15.

²³⁵ SA. UUKK, Fellesmøte med Sjøfarts- og Fiskerikomiteen 17.9.1974: 6.

²³⁶ Mer om de ulike partienes holdninger under «De politiske partiene»: 26-27.

... i denne forbindelse ikke bare hadde blitt spørsmål om forbud mot bruk av trål i bestemte områder, men at en straks ville ta opp spørsmålet om en foreløpig utvidelse av grensene etter avtale med de berørte land.²³⁷

Forhandlingslinjen hadde som mål om å drøfte med andre stater om muligheten for en utvidelse, og straks drøfte om opprettelse av trålfrie soner. Kristiansen uttrykket forståelse for at trålfrie soner kunne innebære noen av de samme hensiktene som med en fiskerigrenseutvidelse, men ønsket å få kjennskap til om regjeringen hadde drøftet en foreløpig fiskerigrenseutvidelse i bestemte områder. Regjeringens representanter ga ikke et klart svar til Kristiansen, men Evensen understreket at folkeretten ikke ga et selvstendig grunnlag for utvidelse. Den daværende forhandlingssituasjon med tanke på havrettskonferansen gjorde også at Norge måtte være forsiktige «... med utspill som kan sette vårt endelige mål i fare.», altså 200 mils økonomiske soner.²³⁸

Dynamisk fortolkning av folkeretten

Det kan virke som om Evensen tenkte at ensidige tiltak som kunne sette dette målet måtte vike av hensyn til Norges stilling i forhandlingene. Evensens oppfattelse av folkeretten kan ha hatt en innvirkning her. Han uttalte under møtet at det «... i virkeligheten...» eksisterte en folkerettslig statspraksis.²³⁹ Dette var årsaken til at Evensen mente at dommen mot Island var feil. Dommerne hadde ikke tatt hensyn til den statspraksisen som eksisterte i virkeligheten. Evensen hadde en dynamisk fortolkning av havretten slik Arne Treholt beskriver det i sin selvbiografi, hvor han hevder at denne tolkningen ikke falt i god jord, verken i UD eller i andre lands hovedsteder. Evensens dynamiske tolkning av folkeretten forklarer kanskje også hans misnøye med kravet om 50 mils fiskerigrense, som han for øvrig ikke ønsket som en del av prinsipperklæringen.²⁴⁰ Evensen kan ha oppfattet det slik at en løsning i takt med folkeretten ville komme tidligere en ved en avslutning på havrettskonferansen, 50 mils kravet kan da tolkes som et utspill som kunne sette det endelige kravet om 200 mil i fare. Evensens tolkning folkeretten som folkerettslige statspraksis kommer klart frem i hvis man sammenligner den med den Frydenlund ga uttrykk for under fellesmøtet. Frydenlund uttrykker at «Først ved den nye konvensjons ikrafttreden, som ventelig ikke

---

²³⁷ SA. UUKK, Fellesmøte med Sjøfarts- og Fiskerikomiteen 17.9.1974: 9.

²³⁸ SA. UUKK, Fellesmøte med Sjøfarts- og Fiskerikomiteen 17.9.1974: 9.

²³⁹ SA. UUKK, Fellesmøte med Sjøfarts- og Fiskerikomiteen 17.9.1974: 17.

²⁴⁰ Treholt 2004: 107, 114.

vil finne sted før flere år etter Havrettskonferansens avslutning, vil en virkelig ny folkerettslig situasjon foreligge.»²⁴¹

Ifølge Frydenlund ville en ny folkerettslig virkelighet eksistere, først etter fullbyrdelsen av havrettskonferansen. I motsetning til Evensens syn om at folkeretten var en dynamisk utvikling som utviklet seg i takt med folkerett som ble praktisert av stater. Samtidig skal ikke Evensens tiltro til det internasjonale samarbeidet undervurderes. Hans ønske om å få til løsninger internasjonalt, og viktigheten av at disse ble løst internasjonalt, er i aller høyeste grad til stede i han resonnement. Evensen uttrykker dette under fellesmøte.

... hvis konferansen her skulle komme til at man ikke vil gå til dette skritt, tror jeg Norge står uhyre vanskelig stilt når det gjelder hele spørsmålet om utvidelse. Det er den tanke som ligger bak det standpunktet som Regjeringen har tatt.²⁴²

Folkeretten var derfor i Evensens øyne mer dynamisk, altså mer bevegelig, og ikke like teoretisk slik Frydenlund så den. Den levde derfor i større grad et eget liv, enn bare ved et møterom med delegater som flikket på de ulike betydninger. Samtidig så Evensen viktigheten at nettopp delegatene, og dermed landene de representerte, samarbeidet om å utvikle den sammen, slik at folkeretten og havretten i praksis kunne bli akseptert.

Tretrinnsraketten

I samsvar med regjeringens St.meld. nr. 40 for 1973-1974, drøftet regjeringen spørsmålet om en norsk fiskerigrenseutvidelse etter Caracas-sesjonen. Resultatet av drøftelsen om en utvidelse av fiskerigrensa resulterte regjeringens prinsipperklæring en knapp måned etter den andre sesjonen i Caracas. Prinsipperklæringen var hovedsakelig basert på Sjøgrenseutvalgets underutvalg som hadde konkludert med at fiskerigrensen snarlig burde utvides.²⁴³

Regjeringens prinsipperklæring, eller tretrinnsraketten som den ofte ble referert til, ble lagt frem den 26.september 1974. Tretrinnsraketten hadde to delmålsetninger, som skulle kulminere i den tredje endelige målsetningen: 200 nautiske mils økonomiske soner- det endelige politiske mål. Første målsetning skulle være å få etablert såkalte

---

²⁴¹ SA. UUKK, Fellesmøte med Sjøfarts- og Fiskerikomiteen 17.9.1974: 3.

²⁴² SA. UUKK, Fellesmøte med Sjøfarts- og Fiskerikomiteen 17.9.1974: 9-10.

²⁴³ SMK. Da Notater til regjeringskonferansene L0169, Mappe: «Utenriksdepartementet 1973-74», Notat til regjeringens medlemmer fra Utenriksministeren 7.8.1974; Nærø 1987: 50.

trålfrie soner langs kysten av Nord-Norge «snarest mulig».²⁴⁴ Neste og andre målsetting tok sikte på å utvide fiskerigrensen til 50 nautiske mil i løpet av 1975. Tredje målsetting var at Norge aktivt skulle jobbe for å få godkjent 200 nautiske mils økonomiske soner på havrettskonferansen. Prinsippklæringen inneholdt de holdepunkter Norge skulle forholde seg til som en internasjonal aktør ved havrettskonferansen. Det var også en prinsippklæring som var formet av norske synspunkter fra norske aktører, og bidro til at disse holdningene igjen til en viss grad ble forsterket gjennom en viss forventning til å få gjennomført målene.²⁴⁵

Tretrinnsraketten ble dermed en tre-tiltaksplan som kan sies å være en sammensmeltning mellom de tre mulighetene Frydenlund mente regjeringen hadde, og som han redegjorde for under møtet i UUKK 17.september, en uke tidligere. Her hadde Frydenlund gitt uttrykt overfor de andre møtedeltagerne at forhandlingslinjen var den rette veien å gå, altså å signalisere overfor land med interesser i norsk farvann om en potensiell utvidelse, men samarbeide med disse landene om utvidelse. Dette ble da også den overordnede linjen i tretrinnsraketten. I alle de tre trinnene var det lagt vekt på å ta hensyn til andre land. Mens deler av de to andre mulighetene Frydenlund nevnte i møtet mellom UUKK og sjøfarts- og fiskerikomiteen, som han da avfeide, ble inkorporert i tretrinnsraketten. En utvidelse av fiskerigrensen innen 1.januar 1975, og å avvente hele spørsmålet i seg selv. At regjeringen skulle vente til havrettskonferansens avslutning.²⁴⁶

Det lå ikke til rette for å utvide fiskerigrensen på andre måter enn gjennom en ensidig utvidelse høsten 1974, en situasjon som ikke så ut til å endre seg i løpet av 1975. Islanddommen hadde gjort dette klart. Men en ensidig utvidelse var ikke et alternativ for den norske regjeringen. Fordi konsekvensene ville bli for store, men også fordi de ønsket å styrke det internasjonale samarbeidet gjennom FN. Det kan være at regjeringen håpet på innstillingen til å utvide fiskerigrensen til 50 mil internasjonalt, ville endre seg. Altså å avvente hva de internasjonale tendenser tilsa, altså å inneha en avventende holdning. En holdning Frydenlund ikke hadde så mye til overs for.

Forhandlingslinjen

---

²⁴⁴ Norsk utenrikspolitisk årbok 1974: 231.

²⁴⁵ Avsnittet er bygget på Norsk utenrikspolitisk årbok 1974: 231-232; Nærø 1987: 50.

²⁴⁶ SA. UUKK, Fellesmøte med Sjøfarts- og Fiskerikomiteen 17.9.1974: 4-5.

I prinsipperklæringen hadde regjeringen også nedfelt et overordnet mål om at tiltakene og målene som skulle bli gjennomført måtte stå i samsvar med de norske folkerettstradisjoner. Norges linje skulle være at de tiltak som ble iverksatt bare skulle bli så i samsvar med internasjonal rett og etter kontakt, drøftelser og forhandlinger med berørte nasjoner. Samtidig skulle de parallelt ha kontakt med fiskernes hovedorganisasjoner og andre berørte organisasjoner.²⁴⁷Jens Evensen pekte på i sin redegjørelse i Stortinget den 29.januar 1975 at «Helt siden oppløsningen av unionen med Sverige i 1905 har Norge konsekvent gått inn for at tvister mellom land skal avgjøres ved fredelige midler.»²⁴⁸ Forhandlingslinjen skulle dermed føre videre den tradisjon Norge hadde ført med forhandlinger og drøftelser ved tvistesporsmål. Jens Evensen fastslo da også i sin redegjørelse til Stortinget at «En ansvarlig Regjering må derfor velge forhandlingslinjen.»²⁴⁹

Noe av grunnlaget for en slik linje var ikke bare det at man skulle videreføre en forhandlingstradisjon som Norge hadde, det var også to andre grunner for å fortsette forhandlingslinjen. For det første ønsket den norske regjeringen og store deler av det politiske miljøet å støtte opp under FN som et internasjonalt forum som kunne være et konstruktivt sted å løse problemstillinger som det internasjonale samfunn stod overfor. Jens Evensen ga uttrykk for dette da han hevdet at ensidige tiltak ville bidra til motsetninger og konflikter og dermed en mindre balansert utvikling på havene, og at et vellykket utfall av havrettskonferansene derfor ville være av stor verdi for FN. Arbeidet med havrettskonferansene hadde allerede styrket FNs prestisje og et heldig utfall ville ytterligere styrke FN og bidra til at andre vanskelige internasjonale problemer kunne løses i regi av organisasjonen.²⁵⁰ Derfor måtte Norge søke å løse problemene gjennom internasjonal deltagelse og forhandlinger. Gjennom samarbeid måtte man komme frem til resultater, for et lite land som Norge var det viktig at ikke ensidig maktmisbruk og stormakter fikk forme folkeretten.²⁵¹ For det andre måtte eventuelle norske fiskerigrenseutvidelser bli respektert, og for å få til dette måtte man finne frem til løsninger som ville bli respektert av de berørte land, ikke bare de norske interesser. «Norge tålte ingen torskekrig i Barentshavet.»- skriver Arne Treholt, Jens Evensens

---

²⁴⁷ Norsk utenrikspolitisk årbok 1974: 231.

²⁴⁸ St. tid. 1975: 2722.

²⁴⁹ St. tid. 1975: 2722.

²⁵⁰ Evensen 1976: 16.

²⁵¹ St. tid. 1975: 2722.

statssekretær og politiske sekretær, i sin selvbiografi om hvordan Norge var avhengige av Sovjetunionens støtte for en norsk utvidelse. Treholt mener at hvis Sovjetunionen motsatte seg en norsk utvidelse «... var løpet kjørt.»²⁵²

Bakgrunnen for regjeringserklæringen

Bakgrunnen for kravene i regjeringserklæringen hang hovedsakelig sammen fire årsaker: den teknologiske utviklingen som hadde økt presset på ressursene i havet, utilstrekkeligheten ved regionale reguleringsordninger. Et behov for å opprette befolkningen ved kysten, ved å gjøre havet til et levedyktig inntektsgrunnlag for kystbefolkningen. Og ikke minst var bakgrunnen for utviklingen av tretrinnsraketten den innenrikspolitiske situasjon.²⁵³

Jens Evensen utdypet om fastleggelsen av regjeringens politikk i fiskerigrensesaken i Stortinget i forbindelse med opprettelsen av de trålfrie sonene i januar 1975. Her begrunnet han regjeringens politikk ved å henvise til fem faktorer regjeringen måtte ta hensyn til og som måtte sees i sammenheng med hverandre. For det første førte ikke Caracas-konferansen frem til noe konkret. Evensen mente derimot at det hadde forekommet en bevegelse i holdningene til økonomiske soner, som da var viktig for Norge med tanke på at dette var det endelige målet i henhold til fiskerierklæringen. For det andre mente Evensen at de ressursmessige sidene ved problematikken hadde blitt aktualisert ytterligere. Her henviser Evensen til presset på de levende ressurser i havet som stadig økte. Den tredje faktoren regjeringen hadde lagt vekt på i utformingen av fiskerigrensepolitikken var de eventuelle folkerettslige problemene som kunne oppstå ved Haag- domstolens dom mot Island. Videre mente Evensen at den fjerde faktor de måtte ta hensyn til var de sikkerhetspolitiske og strategiske begrensninger som lå i Norges geografiske plassering. Spesielt knyttet til Barentshavet og sikkerhets- og fiskeriproblematikken som var til stede.²⁵⁴ Det kan spekuleres i om en konflikt om utvidelse av fiskerigrensen i Barentshavet kunne akkumulere til å omhandle de større linjene mellom øst mot vest.

---

²⁵² Treholt 2004: 115.

²⁵³ AT. B Grovordnet materiale L0015, Mappe: «Egne notater/utkast», Briefing for ambassaden i Washington 3.5.1976: 1.

²⁵⁴ St. tid. 1975: 2715.

Den siste faktoren som regjeringen hadde lagt vekt på i utformingen av regjeringserklæringen var den innenrikspolitiske situasjonen med tanke på redskapskollisjoner og frykt for fremtiden for den arktiske torskestammen.²⁵⁵ Den norsk-arktiske torskestammen var den aller viktigste bestanden for det norske fisket verdimesig på 1970-tallet. Torskestammen var knyttet opp mot Barentshavet og ble beskattet hele året igjennom med trål.²⁵⁶ Disse faktorene var i samsvar med det Arne Treholt redegjorde for var situasjonen høsten 1974.²⁵⁷

Den innenrikspolitiske situasjonen var også slik at det høsten 1974 var et behov for å gjenreise tilliten til Arbeiderpartiet i fiskeribefolkningen.²⁵⁸ Det kan se ut til at regjeringen gjorde dette ved å presentere sin egen pakkelsesløsning gjennom erklæringen. Den omfavnet bredt og tok hensyn til alle interesser og motsetninger. Dette var sannsynligvis det som var intensjonen bak tretrinnsraketten også. Arne Treholt redegjorde under et innledningsforedrag for Sunnmøre Fylkesfiskarlag i Ålesund høsten 1974 at ved en utvidelse av fiskerigrensen var en nasjonal enighet av stor verdi, slik at Norge kunne unngå en ny opprivende strid.²⁵⁹ En slik konflikt EF-avstemningen hadde kulminert i. Treholt mente også at den politikken regjeringen la opp til gjennom tretrinnsraketten la et konstruktivt grunnlag for at en slik konflikt ikke skulle oppstå. Altså skulle den favne bredt, i likhet med det ønskelige utfallet av havrettskonferansen-pakkelsesløsninger.²⁶⁰ Den første raketten var de trålfrie sonene som regjeringen så på som en viktig innledende og integrerende del av forhandlingene til de to andre målene i tretrinnsraketten; 50-mil og 200 mils økonomiske soner.²⁶¹ Forhandlingene om de trålfrie sonene representerte likeså innledningen til deres egen forhandlingslinje som i like stor(om enn ikke større)grad var et av de viktigste punkter i regjeringserklæringen av 26.september 1974. Tretrinnsraketten ble utformet fordi det trengtes et initiativ om fiskerigrensen. Ulike faktorer bidro til at kravene begynte å gjøre seg gjeldende, men samtidig måtte regjeringen ta hensyn til de utenrikspolitiske faktorene. Resultatet ble

---

²⁵⁵ St. tid. 1975: 2716.

²⁵⁶ Larsen 1976: 95-96.

²⁵⁷ AT. B Grovordnet materiale L0014, Mappe «Foredrag Norges Fiskarlag 1978», Innledningsforedrag på landsmøtet til Norges Fiskarlag i Trondheim 8.9.1978.

²⁵⁸ AT. B Grovordnet materiale L0015, Mappe: «Egne notater/utkast», Briefing for ambassaden i Washington 3.5.1976: 1.

²⁵⁹ AT. B Grovordnet materiale L0009, Mappe: «Evensens taler/foredrag 1973-75», Innledningsforedrag på årsmøte i Sunnmøres Fylkesfiskarlag i Ålesund 21.11.1974: 17.

²⁶⁰ AT. B Grovordnet materiale L0009, Mappe: «Evensens taler/foredrag 1973-75», Innledningsforedrag på årsmøte i Sunnmøres Fylkesfiskarlag i Ålesund 21.11.1974: 17.

²⁶¹ St. tid. 1975: 2717.

dermed en erklæring som viste overfor utlandet at Norge hadde som hensikt å utvide fiskerigrensen, samtidig som den ikke skulle utvide på tross av hindringer, men med forhandlinger. De ulike målene i erklæringen var også et resultat av en avveining av ulike krav. Opprettelsen av havrettssekretariatet representerte likeledes en viktig del av tretrinnsraketten, og skulle vise en vilje og handlekraft fra regjeringen om å utføre tretrinnsrakettenens mål.

Opprettelsen av havrettssekretariatet- hvem fører utenrikspolitikken?

27. september 1974, dagen etter at tretrinnsraketten ble forløst opprettet Brattelis andre regjering *Sekretariatet for havretts- og fiskerigrensesaker*, også kjent som havrettssekretariatet, et sekretariat som skulle gå under Utenriksdepartementet. Jens Evensen ble utnevnt til havrettsminister samme dag og fratrådte da samtidig stillingen som handelsminister.²⁶² En hendelse Arne Treholt beskriver i sin selvbiografi *Gråsoner*.

Nyheten kom som en overraskelse. Statsminister Bratteli kunne stolt forkynne at han kunne presentere en nyhet som pressen ikke på forhånd hadde fått snusen i. [...] Evensen hadde ved opprettelsen av Havrettssekretariatet igjen vist evne til å gå egne veier: «Jeg skal bare bort til statsministeren en tur,» sa han på forhånd. Da han kom tilbake, smilte han fra øre til øre. «Jeg holdt ikke lenger ut denne jævlige karbonadeløklukten fra restaurant Telle,» var hans mer personlige begrunnelse for å forlate Handelsdepartementet. Flåseriet var en del av krigsmalingen.²⁶³

Havrettsminister Evensen var dermed klar for å vinne kampen om havretten, eller rettere sagt, vinne kampen om de norske målsettingene for havretten. At Jens Evensen var Norges fremste folkerettsjurist gjorde ham muligens til et naturlig valg for regjeringen da de skulle velge ut en representant til å bli havrettsminister. Samtidig virker stillingen like skreddersydd til Evensen som han var for den. Det passet som hånd i hanske. Han var godt likt blant fiskere. Han hadde også vært mellommannen som fikk handelsavtalen med EF i havn. Av den grunn av at han verken var en ivrig Ja eller Nei mann. Dermed hadde han erfaring med å bygge bro mellom de sentrale og desentrale strøk. Evensen var også en mann som hadde lang fartstid med havrett og den norske fiskerigrensen. Allerede tjue år tidligere hadde Evensen bistått i saken hvor Storbritannia hadde stevnet Norge inn for den internasjonale domstolen i Haag. En sak

---

²⁶² Regjeringen 2015c.

²⁶³ Treholt 2004: 107.

Norge vant. Men Evensen var også en løs kanon og bygde opp et sterkt sekretariat, noe som resulterte i strid med utenriksminister Knut Frydenlund. Hovedsakelig fordi Havrettssekretariatet ble oppfattet som et «konkurrerende» sentrum for utformingen av utenrikspolitikken.²⁶⁴ Dette tar også Frydenlund opp i sin bok *Lille land, hva nå?*, hvor han reflekterer over sin tid som utenriksminister.²⁶⁵ Noe som også ble diskutert i regjeringsskonferanse høsten 1976.²⁶⁶ I pressen dukket det også opp saker om hvem som egentlig førte de utenrikspolitiske linjene i Norge. En sak fra Aftenposten på mot slutten av 1976, fastslo at det var Frydenlund sin oppgave å føre alle andre utenrikspolitiske saker enn fiskeri- og havrettsspørsmål. Dette kom da etter det Aftenposten kalte et «AP-oppgjør» bak kulissene.²⁶⁷

Samtidig peker opprettelsen av havrettssekretariatet på at regjeringen ønsket et klart og tydelig «løsningsorgan» for fiskeri- og havrettsspørsmålene. Opprettelsen viste også politisk initiativ og at fiskeri- og havrettsspørsmålene skulle løses på alvor. Også et politisk viktig trekk for å nærme seg velgerne fra kystdistriktene som hadde mistet tilliten etter EF-avstemningen.

Ensidige utvidelser

På tross av skepsisen til 200 nautisk mils økonomiske soner valgte de maritime stormaktene å godta prinsippet om økonomiske soner, hovedsakelig som en forhandlingsstrategi. Flertallet på konferansen var også innstilt på å godta prinsippet allerede i 1974, selv om flere var nølende til begrepet. Det var knyttet stor usikkerhet til hva begrepet ville inneholde, og som Andresen påpeker- å godta prinsippet var der enigheten sluttet.²⁶⁸

Selv om forhandlingene gikk fremover ved den tredje havrettskonferansen var det fortsatt flere ubesvarte spørsmål og det så ikke ut til at det skulle bli enighet om en ny havrettskonvensjon innen nærstående fremtid. Spørsmålet om 200 nautiske mils økonomisk sone hadde fått et gjennombrudd ved Genève-sesjonen i 1975, men også ved dette spørsmålet trakk det ut og de forskjellige stater ville «Trolig [...] avvente

---

²⁶⁴ Østreng 2015.

²⁶⁵ Frydenlund 1982: 15, 22.

²⁶⁶ SMK. Da Notater til regjeringsskonferansene L0177, Mappe: «Havrettssekretariatet 1976», Brev fra ekspedisjonssjef Berggrav fra statsministeren 2.9.1976.

²⁶⁷ Aftenposten 1.12.1976: 2.

²⁶⁸ Andresen 1987: 38.

havrettskonferansens fjerde sesjon i New York våren 1976.»²⁶⁹ Ved New York-sesjonen ble prinsippet om økonomisk soner styrket ytterligere. Derfor var det mange land som gikk til ensidige utvidelser og innen 1977 hadde de fleste kyststater utvidet sine fiskerigrenser. Andresen peker på at denne utviklingen bidro til å gjøre det nye kyststatsregimet til et faktum, samtidig som kyststatene fikk vist muskler. Det undergravde også deler av de forhandlinger som foregikk på havrettskonferansen. På tross av at forhandlingene fortsatt var vesentlige ble de mindre betydningsfulle ved at kyststatene selv vedtok nye lover som bestemte innholdet og omfanget av kyststatsjurisdiksjonen utenfor forhandlingene som fant sted på havrettskonferansen. Det var ikke alle stater som nødvendigvis ønsket å gå til ensidige utvidelser, men følte at de ble presset til det gjennom andre staters handlinger. Ved selv ikke å utvide sin fiskerigrense i en situasjon der de fleste andre kyststater utvidet, risikerte man at utenlandske fisketråler søkte til de kystområdene der kyststaten ikke hadde utvidet. Dette ville igjen legge et enda større press på de levende ressursene i havet.²⁷⁰ For Norge sin del var det uaktuelt å foreta en ensidig utvidelse uten først å ha uttømt andre muligheter. Derimot var ikke forhandlingslinjen regjeringen førte en sovepute. Arne Treholt uttrykte dette klart da han under Nord-norsk Fiskerikonferanse holdt innledningsforedrag høsten 1975. Her uttrykte han at tidsfristene slik de var oppgitt i regjeringserklæringen var ment å uttrykke klart overfor utlandet at det hastet med fiskerigrensesaken. Og at på tross av de betydelige utfordringer en ensidig utvidelse ville by på «... skal en norsk regjering på den annen side ikke avskjære seg mulighetene for ensidige tiltak. [...] Forhandlingslinjen er ingen sovepute.»²⁷¹

Regjeringens fiskerigrensepolitikk forelå høsten slik at det var tatt en avgjørelse om å utvide fiskerigrensen, ved å gå skrittvis til verks gjennom tre utvidelser. Fremdriftsplanen var å opprette trålfrie soner, utvide fiskerigrensen til 50 mil, for deretter å opprette en økonomisk sone. Bakgrunnen for disse tiltakene var den teknologiske utviklingen, utilstrekkeligheten ved regionale reguleringsordninger, hensynet til kystbefolkningen og den innenrikspolitiske situasjon. Samt de hensyn regjeringen trengte å ta ut fra den folkerettslige stilling og domstolen i Haag, manglende

---

²⁶⁹ Sagdahl 1982c: 232.

²⁷⁰ Andresen 1987: 41.

²⁷¹ AT. B Grovordnet materiale L0009, Mappe: «Egne art.; intervjuer; foredrag 1974-76», Innledningsforedrag på Nord-norsk fiskerikonferanse i Bodø 22.10.1975: 4-5.

resultater fra Caracas-konferansen, at ressursituasjonen hadde blitt aktualisert, de sikkerhetspolitiske og strategiske forhold, og den innenrikspolitiske situasjon.

5.2 Det innenrikspolitiske aktører

Fiskarlagets krav

Det hadde også eksistert en viss uvisshet om hvorvidt et prinsippvedtak i det hele tatt ville komme, noe Trygve Bratteli hadde formidlet på Nor-Fishing konferansen i Trondheim i august 1974, bare en måned før regjeringserklæringen ble offentliggjort. Her hadde Bratteli uttrykt at regjeringen ikke hadde drøftet om et prinsippvedtak om den norske fiskerigrensen ville bli tatt i løpet av 1974.²⁷² Utålmodigheten hadde ifølge Pål Christensen og Hallenstvedt vokst seg sterkere i laget, spesielt etter Island-dommen, og ved manglende resultater av havrettskonferansen. At reguleringsordninger i Barentshavet som omfattet torskestammen hadde betydelige samarbeidsproblemer, hjalp heller ikke på tålmodigheten.²⁷³ Tretrinnsraketten gjorde derfor fiskerigrensesaken noe enklere for NF. Den var også et nødvendig trekk fra regjeringens side. SV og Venstre hadde krevd en utvidelse av fiskerigrensen til 50 nautiske mil, mens NF hadde krevd en utvidelse fra Lofoten og oppover innen 1.mars 1975.²⁷⁴ Troms Fiskarfylking hadde også vedtatt i april 1974 et vedtak om at Norge straks måtte utvide fiskerigrensen til 50 nautiske mil, hvis havrettskonferansen ikke kom til et tilfredsstillende resultat innen 1974.²⁷⁵ Dette vedtaket var likt det Landsmøtet i NF hadde vedtatt ett år før tretrinnsraketten:

Dersom det ikke innen utgangen av 1974 oppnåes enighet om de prinsipielle retningslinjer for en folkerett på fiskerienes område som tilfredstiller våre interesser, må det tas opp til nærmere overveielse en ensidig utvidelse av vår fiskerigrense. De spørsmål og interesser som knytter seg til en slik ensidig utvidelse på det tidspunkt

---

²⁷² NTB. I Klipparkiv L0009, Mappe: «Uttalelser og vedtak om fiskerigrense og økonomisk sone», Ukjent avisartikkel 13.8.1974.

²⁷³ Christensen og Hallenstvedt 2005: 193; Land som hadde betydelig torskefiske i Barentshavet inngikk for 1974, innenfor North-East Atlantic Fisheries Commission (NEAFC), en avtale om å begrense torskefisket. Avtalen ble sagt opp etter at land hadde fisket opp kvotene for hele 1974 allerede 1.juli samme år. AT. B Grovordnet materiale L0009, Mappe: «Egne art.; intervjuer; foredrag 1974-76», Innledningsforedrag på årsmøte i Sunnmøres Fylkesfiskarlag i Ålesund 21.11.1974: 18.

²⁷⁴ Sagdahl 1982c: 231.

²⁷⁵ NF. Ab Landsstyreprotokoller L0007, 1974: 138.

dette måtte bli aktuelt, må gjøres til gjenstand for en nærmere utredning parallelt med de pågående forhandlinger om en folkerett på dette område.[sic]276

NF sitt landsmøte høsten 1973 gikk dermed inn for at en ensidig utvidelse måtte være et alternativ hvis ikke andre resultater forelå innen utgangen av 1974, men landsmøtet krevde ikke en betingelsesløs utvidelse. En ensidig utvidelse måtte overveies. Litt over et år senere opprettholdt NF sitt vedtak. Under landsstyremøtet i oktober 1974 gikk de fortsatt inn for at Norge «... om nødvendig må ta den belastning en ensidig utvidelse måtte medføre.»²⁷⁷ Spesielt hvis utfallet av et møte i NEAFC en måned senere ikke var tilfredsstillende måtte en utvidelse av fiskerigrensen fra Skomvær til Grense Jacobselv innen 1.mars 1975 forberedes. Samtidig hadde viste landsstyret tilfredshet overfor regjeringens tretrinnsraket, og den vektlegging regjeringen hadde viet fiskerigrensespørsmålene.²⁷⁸

Forventningene til møtet i NEAFC kan ikke ha vært spesielt store med tanke på at avtalen for 1974 hadde blitt sagt opp bare halvveis inn i året etter at kvoten som var blitt satt allerede innen juli hadde blitt fisket opp. Resultatet var heller ikke tilfredsstillende. Og dermed ble kravet om en utvidelse av fiskerigrensen fra Skomvær til Grense Jacobselv innen 1.mars 1975 endelig. Da dette «... synes å være den eneste mulighet for å fremtvinge løsninger som innebærer en effektiv beskyttelse av torskebestanden.»²⁷⁹

NF ønsket dermed at regjeringen skulle utvide fiskerigrensen i nord langs kysten innen 1.mars 1975. Det kan virke som om tålmodigheten forsterket seg ikke bare med tretrinnsraketten, men også med resultatene den bar. Da regjeringen klarte å opprette trålfrie soner 31.januar 1975, var det dog forsinket, men samtidig innenfor den måned de hadde satt som mål i regjeringserklæringen. Tretrinnsraketten kan derfor ha hatt den innvirkning at den overfor de som fulgte utviklingen syntes å høste frukter. Regjeringens plan kan ha sett ut til å fungere. Hvorvidt de trålfrie soner faktisk var en suksess skal jeg komme tilbake til senere. En konsekvens av dette ble en større tiltro til regjeringserklæringen. Dette vises spesielt gjennom at de mer utålmodige kreftene ikke lenger fikk like stor oppslutning. Aksjon-Kyst Norge ble lagt ned, dog også grunnet

---

²⁷⁶ NF. Aa, Landsmøteprotokoller L0007, 1973: 310.

²⁷⁷ NF, Ab Landsstyreprotokoller, L0007, 1974: 174.

²⁷⁸ NF. Ab Landsstyreprotokoller, L0007, 1974: 174.

²⁷⁹ NF. Ab Landsstyreprotokoller, L0007, 1974: 228.

intern strid. Det samme gjaldt også SV som hadde stått hardt på kravet om å utvide fiskerigrensen, og som gjorde det dårlig i kommunevalget i 1975. Dette kan være tegn på at de mest utålmodige standpunkter til fiskerigrenseutvidelsen mistet grep og ble erstattet av en mer nøysom og moderat tilnærming, og dermed at tretrinnsraketten fungerte.

Skipsfartens krise

Skipsfarten gikk på 1970-tallet inn i en krise, hovedsakelig på grunn av en internasjonal overinvestering og en rekke «uheldige» internasjonale faktorer. Dette førte til en krisestemning i skipsfarten, og førte til det største opplaget av båter siden 1930-tallet, flåtens størrelse tatt i betraktning. Dette kan ha forsterket vektleggingen av kyststatsinteressene for Norge, samtidig kan det ha bidratt til at rederiene selv skiftet sin vektlegging av interesser. Den norske skipsfartens løsninger bestod i store nedskjæringer, utflagging av skip, og utskiftning av norsk mannskap med utenlandsk mannskap for å kunne drive bærekraftig skipsfart.

Samtidig skjedde det et skifte i Norge som også påvirket skipsfarten i stor grad. Oljen ble en større del av den norske økonomi, og skipsfarten fikk da også ta en større del i det nasjonale gullfunnet. Norsk rederier bygget gjennom 1970-årene opp en offshoreflåte som ble en av verdens største. Norges rederiforening uttrykker det slik i et hefte publisert av organisasjonen: «Norsk og britisk sokkel i Nordsjøen var imidlertid bare et utgangspunkt for rederienes offshorevirksomhet. Målet for rederiene var å skape en virkelig verdensomspennende offshorevirksomhet.»²⁸⁰ Den norske skipsfarten ble altså bygget ned, omstrukturert og deler gikk inn i offshorevirksomheten. Denne endringen som gikk gjennom 1970-tallet kan også ha bidratt til at et skifte av interesser foregikk i skipsfarten. Ikke lenger var bare den internasjonale frakt en viktig faktor, men også den nasjonale aktivitet på kontinentalsokkelen.²⁸¹

Det er viktig ikke å undervurdere de utfordringer den norske skipsfarten stod overfor. Utviklingen i skipsfarten må ha hatt en påvirkning på regjeringens alternativer på en løsning på fiskerigrenseproblematikken. For skipsfarten holdt ikke lenger den eksisterende havretten. Fri ferdsel i den form den hadde eksistert så ut til å forsvinne

---

²⁸⁰ Norges rederiforbund 1986: 7.

²⁸¹ Avsnitt bygget på Norges rederiforbund 1986: 3, 7; Norges Rederiforbund 2015; St. meld. 23, 1975-76: 5-8.

med årene. Dette hadde ikke bare med ensidige utvidelser av fiskerigrenser å gjøre, men også med den flaggdiskriminering som i økende grad fant sted. Altså at stater i større grad begunstiget sin egen skipsfart til fordel for utenlandsk.²⁸²

Skipsfarten

Skipsfarten hadde tradisjonelt vært en av de dominerende interessene for Norge å ta hensyn til med tanke på havrett. Det er klart at det skjedde et skifte fra Norge som skipsfartsnasjon til Norge som kyststat. Kyststatsinteressene ble stadig mer dominerende, altså ble hensyn til Norges fiskeriinteresser og oljeforekomster stadig viktigere for Norge. Den tradisjonelt viktige skipsfarten kom da mer i bakgrunnen i den norske offentlighet og som en del av Norges ansikt utad. Det var ikke slik at skipsfarten som en norsk interesse ble undertrykket. Å sikre fri ferdsel var fremdeles viktig for Norge på havrettskonferansen og i samtaler med andre land. Tiden var forbi hvor skipsfarten var den dominerende norske interessen.²⁸³ Dette gjenspeiler seg i regjeringens ønske etter å utvide fiskerigrensen- kyststatsinteressene kommer i forgrunnen og dermed også et ønske om å utvide fiskerigrensen.

Fiskerigrensepolitikken kunne ikke holdes tilbake på grunnlag av prinsippet om fri ferdsel, men måtte inkorporeres i utarbeidelsen av en økonomisk sone, slik at skipsfarten kunne sikres fri ferdsel, samtidig som ressursene i havet ble sikret norsk suverenitet. De ulike interessene stod ikke nødvendigvis i opposisjon til hverandre. Norsk Trållerrederiets Forening var prinsipielt enige i en løsning av fiskerigrenseproblemene gjennom 200 miles økonomiske soner. Hvis dette ikke kom på plass innen utgangen av 1975 anbefalte trållerrederiets å overveie en ensidig norsk utvidelse av fiskerigrensen. Om trålfrie soner kunne de ikke ha noen formening om, da de ikke var kjent med hva som lå i begrepet.²⁸⁴

Opinionen

Også opinionen var positive til regjeringens tretrinnsraketten. I en undersøkelse utført av Gallup i november 1974 svarte hele 75 prosent av de spurte at de var for regjeringens plan. Bare 10 prosent var mot, mens 15 prosent ikke visste.²⁸⁵ Dette indikerer at det i

---

²⁸² Dobrowen m.fl. 1981: 195

²⁸³ Avsnitt bygget på Andresen 1987: 110; Norsk utenrikspolitisk årbok 1974: 5-6.

²⁸⁴ Gallupen ble publisert i Aftenposten 7.12.1974: 7; Norsk utenrikspolitisk årbok 1974: 234.

²⁸⁵ Norsk utenrikspolitisk årbok 1974: 474-475.

det hele var stor oppslutning blant Norges befolkning for regjeringens linje, og at det dermed var konsensus om en fiskerigrenseutvidelse. Til sammenligning var det 40 prosent som hadde svart at de ønsket en utvidelse av fiskerigrensen til 50 nautiske mil til fordel for den eksisterende fiskerigrensen ett og et halvt år tidligere i en Gallup-undersøkelse.²⁸⁶ Pendelen hadde altså svingt kraftig i utvidelsens favør. Grunnen til denne endringen er ikke klar, men det kan være en kombinasjon av at regjeringen hadde kommet opp med et klart og tydelig alternativ og en plan til hvordan fiskerigrenseproblematikken skulle løses, sammen med de tydelige kravene og klagene fra fiskerne både over deres egne situasjon, men også over ressurs-situasjonen. Spesielt sistnevnte blir tydeliggjort i et av oppfølgingsspørsmålene. Her spør undersøkelsen om hva de spurte begrunnet sine synspunkter med. 26 prosent svarte at det var for å bevare ressursene i havet, og ytterligere 26 prosent svarte at det var på grunnlag av å beskytte fiskernes interesser.²⁸⁷ Dette var de to begrunnelsene med klart størst oppslutning. Det er interessant å se på svarene på samme spørsmål stilt til de som var mot regjeringens tretrinnsraket. Her svarer 5 prosent at de var mot regjeringens plan fordi den ikke utvidet fort nok, de ville ha 200 mil med en gang. Dette utgjør 0,5 prosent av de svarte på undersøkelsen som helhet.²⁸⁸ De utålmodige kreftene var dermed ikke lenger gyldige på lik linje som tidligere. Dette er også kanskje en av grunnene til at Aksjon Kyst-Norge ikke lenger kunne forsvare sin livs rett. Den moderate linje var for regjerende og hadde for stor gjennomslagskraft til at de kunne være et gyldig alternativ.

De politiske partiene

I sin masteroppgave skilte Ragnvald Nærø de politiske partiene i to grupper med tanke på de tiltak de mente var fornuftige for fiskerigrensepolitikken: De utvidelsesvillige og de forhandlingsvillige. Derimot ikke med et sterkt skille, med unntak av ett parti- SV. SV sto hardt på ensidig å utvide fiskerigrensen til 50 mil. De andre utvidelsesvillige var Venstre og Senterpartiet. De resterende, Anders Langes Parti, Det liberale Folkeparti, Kristelig Folkeparti, Høyre og Arbeiderpartiet var de forhandlingsvillige. Det alle

---

²⁸⁶ Norsk utenrikspolitisk Årbok 1973: 390-391.

²⁸⁷ 26 prosent av de som var for en utvidelse, ikke av alle medvirkende i undersøkelsen.

²⁸⁸ Norsk utenrikspolitisk årbok 1974: 474-475.

partiene, unntatt SV, hadde til felles var at alle muligheter måtte uttømmes før Norge kunne gå til en ensidig utvidelse.²⁸⁹

I Norsk utenrikspolitisk årbok fra 1975 ble representanter fra de ulike partiene bedt om å skrive en tekst om hva de respektive partiene mente om fiskerigrensespørsmålet. Her kommer også skillet som Nærø nevner frem. Senterpartiets representant Erland Steenberg slår i denne teksten fast at det begynte å haste, og hans skeptiske holdning til havrettskonferansen som skulle holdes i 1976 kom frem. Han mente at regjeringen bare hadde ett år igjen ved utgangen av 1975 til å komme frem til en løsning på fiskerigrenseproblemet. Hvis det da ikke kom en løsning om 200 mils økonomiske soner, var Norge nødt til å bruke nødrettsprinsippet, og dermed utvide.²⁹⁰ Også Venstre mente det hastet med en løsning. Deres representant Hans Rossbach, mente at det hadde vært en omvei med å opprette trålfrie soner, og at Norge heller burde utvide fiskerigrensen til 50 mil, gjennom forhandlinger, og i henhold til internasjonal rett. Venstre var også skeptiske til hvilke resultater havrettskonferansen i 1976 ville føre til, og krevde i likhet med SV og Sp at Norge måtte gå til en ensidig utvidelse, hvis det ikke kom resultater etter sesjonen.²⁹¹

5.3 Utførelsen av tretrinnsraketten

Opprettelsen av trålfrie soner

Trålfrie soner var en nyskapning i havretten og var det første tiltaket i tretrinnsraketten regjeringen tok for å beskytte norske fiskere og ressursene utenfor Norges kyst.²⁹²

Trålfrie soner var ikke en helhetlig utvidelse av fiskerigrensen som sådan, og det skal derfor ikke utredes mye om opprettelsen. Hensikten var at det skulle være en beskyttelsessone hvor trålere ikke hadde adgang, eller bare hadde adgang i visse perioder i året. Den var derfor en utvidelse av norsk myndighet som kunne sette reguleringer, og også en viktig del av tretrinnsraketten.²⁹³ Som nevnt tidligere var trålfrie soner kanskje en av grunnene til at tretrinnsraketten store oppslutning, og de de mindre utålmodige standpunktene fikk mindre oppslutning.

---

²⁸⁹ Nærø 1987: 62.

²⁹⁰ Norsk utenrikspolitisk årbok 1975: 129.

²⁹¹ Norsk utenrikspolitisk årbok 1975: 135-136.

²⁹² St. tid. 1975: 2716.

²⁹³ Norsk utenrikspolitisk årbok 1974: 231.

Hensikten med de trålfrie soner var derfor å beskytte både fiskebestanden, ressursene i havet, og fiskerne, ved å hindre redskapskollisjoner. Resultatet ble ikke tatt imot med utelukkende positiv respons. Fiskerne ble skuffet over de «beskjæringer» som måtte gjøres for å få med andre land på opprettelsen. Utgangspunktet var at Jennegga til Malangsgrunnen, Nysleppen, Hjelmsøybanken, og Nordbanken til Østbanken skulle bli trålfrie soner, men regjeringen måtte fort redusere disse områdene. Nysleppen skulle ikke bli trålfri sone, mens grensen på Hjelmsøybanken ble forandret, og Jennegga til Malangsgrunnen ble innskrenket. En overgangsperiode måtte også gis som innrømmelse. Altså ville det ikke bli anledning for å arrestere og bøtelegge de trålere som overskred grensen til den trålfrie sone. Disse kunne bare vises bort.²⁹⁴

Resultatet ble dermed en skuffelse for flere parter, både de for og imot en utvidelse av fiskerigrensen. I den ene enden var Aksjon Kyst-Norge som mente at regjeringen hadde strukket seg alt for langt i forhandlingene, og dermed opprettelsen av de trålfrie soner dermed var et feilskjær. Fordi det truet med å kjøre fast hele fiskerigrensesaken. Aksjonen mente at en etablering av en 50 mils sone ville bli illusorisk fordi regjeringen hadde kommet med så mange innrømmelser under forhandlingene om opprettelse av de trålfrie soner.²⁹⁵ Altså var ikke bare opprettelsen av trålfrie soner verdiløst for aksjonen, men også et potensielt tilbaketog for en fremtidig utvidelse av fiskerigrensen. Dette var også et standpunkt SV og SP tok. Historiker og SV-medlem Berge Furre mente at reglene for jurisdiksjon hadde blitt så utvannet at det ble umulig å si hvordan sonene kom til å fungere. Furre omtalte opprettelsen av de trålfrie soner som en blindvei fordi han mente at det ville bli vanskeligere for Norge å kreve en 50 mils fiskerigrense i 1975.²⁹⁶ Dette synet delte også Senterpartileder Erland Steenberg. Han uttalte at å gå til nye forhandlinger om en 50 mils fiskerigrense like etter en avtale om trålfrie soner ville gjøre forhandlingene «... mer komplisert enn om man hadde unnlatt å gå veien om trålfrie soner.»²⁹⁷

Et skritt mot en utvidelse av fiskerigrensen

Regjeringen på sin side så det annerledes. De mente at trålfrie soner var en viktig og integrerende del av forhandlingene om en potensiell utvidelse av fiskerigrensen til 50

---

²⁹⁴ Hallenstvedt og Dynna 1976: 472-473.

²⁹⁵ Aftenposten 16.1.1975: 3.

²⁹⁶ Aftenposten 22.1.1975: 1, 20.

²⁹⁷ Aftenposten 22.1.1975: 1, 20.

nautiske mil, og som en viktig del av opprettelsen av en 200 mils økonomisk sone.²⁹⁸ Trålfrie soner var dermed et viktig skritt mot en utvidelse av fiskerigrensen. Det var ikke en overdreven sikkerhet på de trålfrie soner fra regjeringens side, dette hadde også da havrettsminister Evensen drøftet i et møte med den Utvidede Utenrikskomite bare en måned før opprettelsen. Her hadde han stilt spørsmål ved om det var «umaken» verdt å ta kampen om trålfrie soner da de kunne ha en begrenset levetid før en fiskerigrenseutvidelse. Etter avveining fra hans ekspertvelde hadde havrettsministeren og hans eksperter kommet frem til at regjeringen ikke kunne la ting drive av hensyn til kystbefolkningen. Og at trålfrie soner også ville være av betydning i en 50 mils sone.²⁹⁹ Dessuten var det etter Evensens mening det beste av de tre alternativer de hadde. De to andre var enten å opprette trålfrie soner ensidig, eller å fremskynde arbeidet med 50 mils soner. Disse alternativene ville da by på betydelige andre problemer og utfordringer enn den valgte, opprettelse av trålfrie soner gjennom kontakt med de berørte nasjoner. Da var en foreløpig og kontaktsøkende løsning en bedre løsning i Evensens øyne.³⁰⁰ Det var større motstand og risiko ved å velge en utvidelse av fiskerigrensen til 50 nautisk mil fremfor å gå skrittvis til verks. En foreløpig løsning gjennom opprettelsen av trålfrie soner var bedre enn noen løsning. Dette var risikoen ved å forsøke å utvide fiskerigrensen først. Forhandlinger med de berørte land om trålfrie soner var omfattende og vanskelig i seg selv, og forhandlinger om en 50 mils sone ville nødvendigvis blitt enda mer omfattende og vanskelige. Om de berørte land i det hele tatt ville forhandle. Og en ensidig utvidelse kunne ikke regjeringen risikere.

50-mil- ikke en ubetinget prioritering

At første trinn i regjeringens prinsipperklæring hadde blitt fullført, betydde ikke nødvendigvis at neste trinn ville bli like «enkelt» innfridd. Havrettsminister Evensen ga også uttrykk for dette under et møte i den utvidede utenrikskomite i midten av januar 1975, da han mente at aksept for trålfrie soner ikke hadde noe å si for om forhandlingspartnere aksepterte 50 mils soner. Trålfrie soner oppnådde dermed ikke

---

²⁹⁸ St. tid. 1975: 2717.

²⁹⁹ AT. B Grovordnet materiale L0009, Mappe: «Evensens taler/foredrag 1973-75», Møte i UUKK 5.12.1974.

³⁰⁰ AT. B Grovordnet materiale L0009, Mappe: «Evensens taler/foredrag 1973-75», Møte i UUKK 5.12.1974.

annet en det som var dens hovedmål, å beskytte utsatte områder fra trålvirksomhet.³⁰¹

Dessuten var ikke utvidelse av fiskerigrensen til 50 nautiske mil en veldig høy prioritering for regjeringen, eller rettere sagt, gjennom regjeringens havrettsminister Evensen, som da også utøvde betydelig kraft i den norske fiskerigrensepolitikken. Det skal ha foregått en tautrekking innad i regjeringen under planleggingen av tretrinnsraketten hvor Evensen ikke skulle ha vært spesielt begeistret for å ta med en utvidelse av fiskerigrensen til 50 nautiske mil. Dette hevder både historiker Ragnvald Nærø og statsviter Steinar Andresen.³⁰² Også Evensens statssekretær Arne Treholt hevder dette i sin selvbiografi Gråsoner.

Evensen var aldri entusiastisk for å ta en 50 mils fiskerigrenseutvidelse inn i regjeringserklæringen. Han bøyde imidlertid av for argumentet om at en 50 mils fiskerigrense måtte til av politiske grunner. Mine samtaler med ledelsen i NF og fylkesfiskarlagene overbeviste meg om at noe annet ville ha blitt oppfattet som politisk lurei.³⁰³

Å gå inn for 50 mils soner var derfor av innenrikspolitiske grunner, ved at fiskerigrensepolitikken måtte ta hensyn til fiskernes krav. Dette stemmer også med hva historiker Rolf Tamnes skriver om utredningen av tretrinnsraketten, den var et resultat av kompromisser mellom de forskjellige politiske standpunkter innad i regjeringen.³⁰⁴ Dermed kan det være naturlig at regjeringen ikke ville ta konsekvensene ved å utvide fiskerigrensen til 50 nautiske mil, ettersom det ikke var høyt nok prioritert, og at det heller ikke var «fremtidens løsning». Det var derimot 200 nautiske mils økonomiske soner. I en ettertid er det derfor ikke overraskende at Norge fullstendig valgte bort en utvidelse av fiskerigrensen til 50 nautiske mil til fordel for å satse alt på 200 nautiske mils økonomiske soner. I 1975 kan det ha virket som et fremsynt, men dristig valg.

Umulig med ensidige utvidelser

At tretrinnsraketten ble til en totrinnsraket, mener Pål Christensen og Abraham Hallenstvedt hovedsakelig var på grunn av utviklingen på havrettskonferansen våren

---

³⁰¹ SA. UUKK, Fellesmøte med Sjøfarts- og Fiskerikomiteen, 17.1.1975: 6.

³⁰² Andresen m.fl. 1985: 22; Nærø 1987: 166.

³⁰³ Treholt 2004: 114.

³⁰⁴ Tamnes 1997: 286-287.

1975, samt at de «utålmodige kreftene ble svekket».³⁰⁵ Det at 50-mil fra starten av, gjennom prinsipperklæringen, ikke hadde vært av en høy prioritering for regjeringen kan også ha bidratt til denne utviklingen. Det kommer også frem gjennom en orientering Jens Evensen ga for Arbeiderpartiets fiskeriutvalg i mars 1975. Her stiller han spørsmål ved om «... vi [skal] satse maks på 50- eller gå direkte på 200 øk. Sone...».³⁰⁶ Svaret på hans eget retorisk spørsmål ble at de måtte avvente havrettskonferansen. Evensen plantet med dette idéen om å droppe en utvidelse av fiskerigrensen til 50 nautiske mil allerede åtte dager før havretts sesjonen begynte, og heller satse helt og fullt på en 200 nautiske mils sone. Halvveis inn i havrettskonferansens andre sesjon ville ikke havrettsministeren ta stilling til om utviklingen på sesjonen påvirket regjeringens plan i henhold til tretrinnsraketten, men innrømmet at det ville påvirke regjeringens forhandlingsopplegg. Evensen opprettholdt at målsetningene i henhold til regjeringserklæringen ville bli opprettholdt, enn så lenge. Tendensene på sesjonen hadde gått mot et klart flertall for økonomiske soner, basert på Evensens erfaringer og bakgrunnskunnskaper. Det var ikke sannsynlig at forslaget om økonomiske soner ville komme opp for avstemning da det ennå var hensyn, spesielt til kystløse og vanskeligstilte land som måtte utredes.³⁰⁷ En endring av regjeringens plan ville dermed ikke bli foretatt, men det kunne hende at kontakten overfor andre land ville bli endret med tanke på regjeringserklæringen.

Ved neste UUKK-møte luftet Evensen tanken om heller å utvide fiskerigrensen til 200 mil ved en økonomisk sone fremfor en utvidelse av fiskerigrensen til 50 mil. Det som måtte komme før en kunne slå fast hvilket alternativ som var det beste var en sonderingsrunde med andre berørte land, slik at en kunne få en oppfatning av hvordan disse stilte seg til de ulike alternativene.³⁰⁸ Dette var også en problemstilling som var oppe til diskusjon i Arbeiderpartiets fiskeriutvalg to dager tidligere, 21.mai. Under møtet orienterte Evensen fiskeriutvalget, og drøftet hvilken respons forslaget om en utvidelse av fiskerigrensen til 50 mil ville få. Havrettsministeren konkluderte med at tendensen i responsene trolig ville være at landene var uinteresserte. Dette var også en tendens han mente også gikk igjen innenfor havrettskonferansen, det var liten interesse for

---

³⁰⁵ Christensen og Hallenstvedt 2005: 185.

³⁰⁶ AT. C Materiale ordnet av A. Treholt L0017, Mappe: «Notater/div. pers. dok. 1973-74; 1974-76», Orientering for DNAs fiskeriutvalg 9.3.1975.

³⁰⁷ SA. UUKK 18.4.1975: 6-7.

³⁰⁸ SA. UUKK, Fellesmøte med sjøfarts- og fiskerikomiteen 23.5.1975: 8.

utvidelser av fiskerigrensene til 50 mil, men heller 200 mils økonomiske soner.³⁰⁹ Steinar Andresen hevdet at en ensidig utvidelse ville være utelukket, fordi Norge hadde engasjert seg sterkt på havrettskonferansen for å få godkjent 200 mils økonomiske soner, og at det da var umulig å drive med ensidige tiltak. Dessuten var prinsippet om en folkerettslig utvidelse og en vellykket havrettskonferanse for viktig for Norge til å utvide ensidig.³¹⁰

Fra tre- til totrinnsraket

På tross av at regjeringen ikke kunne utvide ensidig stod de fast på at prinsipperklæringen av 1974 skulle danne utgangspunktet for den videre fiskerigrensepolitikk- og forhandlinger.³¹¹ Altså skulle fiskerigrensen utvides til 50 mil innen 1975. Evensen selv henviste i et notat til regjeringens medlemmer høsten 1975 at «... Regjeringen [vil] bli stilt overfor et stadig tiltakende innenrikspolitisk press etter hvert som forhandlingene skrider frem og det viser seg vanskelig å overholde den tempoplan som er forutsatt i regjeringserklæringen.»³¹² Tretrinnsraketten viste seg som en umulig tempoplan. Den dro i to forskjellige retninger samtidig. På en side skulle Norge innen 1975 utvide fiskerigrensen til 50 nautiske mil, på den annen skulle den følge forhandlingslinjen. Skulle de velge å prioritere forhandlingslinjen kunne Norge umulig utvide fiskerigrensen til 50 mil uten aksept fra de berørte land. Noe de heller ikke fikk. Skulle de utvide fiskerigrensen til 50 mil, kunne de ikke lenger følge forhandlingslinjen. Som nevnt overfor kunne Norge umulig drive med ensidig utvidelser. Havrettsministeren orienterte derfor regjeringens medlemmer i et notat om regjeringen politikk burde «... baseres på forhandlinger om etablering av en 200 mils økonomisk sone, samtidig som [...] utvidelse av fiskerigrensen til 50 nautiske mil holdes som en opsjon...»³¹³ Evensen foreslo også at det offisielt ikke ville bli en formell endring av prinsipperklæringen, men at den faktiske endringen kunne gjøres ved å gi en muntlig

---

³⁰⁹ AT. B Grovordnet materiale L0009, Mappe: «Evensens taler/foredrag 1973-75», Evensens orientering til DNAs fiskeriutvalg 21.5.1975.

³¹⁰ Andresen m.fl. 1985: 22.

³¹¹ AT. B Grovordnet materiale L0011, Mappe: «Havretts-spørsmål 1975», Utkast til Arbeiderpartiets fiskeriutvalgs møte på Sørmarka den 11-12.8.1975.

³¹² AT. B Grovordnet materiale L0011, Mappe: «Havretts-spørsmål 1975», Notat til regjeringens medlemmer fra Jens Evensen 21.8.1975.

³¹³ AT. B Grovordnet materiale L0011, Mappe: «Havretts-spørsmål 1975», Notat til Regjeringens medlemmer fra Jens i forbindelse med Nordisk utenriksministermøte 21. -22.1975.

uttalelse av endring av «prioriteringene» i prinsipperklæringen.³¹⁴ Altså ville det ikke bli en endring av selve prinsipperklæringen, men en endring av forhandlingsopplegget. Dagen før det nye forhandlingsopplegget ble offentliggjort redegjorde Jens Evensen om «omprioriteringen» for den utvidede utenrikskomite. Havrettsministeren beskrev det endrede forhandlingsopplegget slik:

Regjeringen [vil] for så vidt [...] konsentrere seg om 200 mils økonomiske soner under forhandlingsopplegget, men samtidig parallelt forhandle om 50-milssoner som undersoner under 200-milssoner. Det er nemlig meget realistisk å anta at man kanskje kommer til å oppnå forskjellige regimer i en 50-milssone og en 200-milssone, da forhåpentlig slik at det skal gjelde betydelig strengere regler i en overgangsperiode for fremmed fiske i 50-milssonen enn 200-milssonen.³¹⁵

Evensen mente at det nye forhandlingsopplegget ikke endret prinsipperklæringen, men at målet om utvidelse av fiskerigrensen skulle forhandles om samtidig som forhandlingene om økonomiske soner. Dermed ble tretrinnsraketten til en totrinnsrakett, ved å prioritere 200 mils økonomiske soner, og heller reservere 50 mil til et forhandlingskort hvor overgangsordningene ville være strengere. Med et håp om å få opprettet 200 mils økonomiske soner, som fungerte effektivt, innen stortingsvalget i 1977.³¹⁶ Økonomiske soner ble dermed det viktigste.³¹⁷

Ensidig utvidelse eller ikke?

På tross av skepsisen til å utvide ensidig fra regjeringens side, ble det i januar 1976 sendt ut et notat fra UD om spørsmålet om oppsigelse av domstolen i Haag. Notatet ble utstedt på grunnlag av spørsmålet om oppsigelse av domstolen i Haag, og om de utenrikspolitiske konsekvenser som ville følge av en slik handling. I notatet kommer det frem at konsekvensene ved å ignorere internasjonal myndighet og av en ensidig utvidelse for Norge ville være katastrofale. Dette på grunnlag av den omfattende utenriksvirksomheten Norge utøvet.³¹⁸ Dette kan oppfattes som en advarsel til regjeringen og dens medlemmer om at de negative konsekvenser som en ensidig

---

³¹⁴ AT. B Grovordnet materiale L0011, Mappe: «Havretts-spørsmål 1975», Notat til Regjeringens medlemmer fra Jens i forbindelse med Nordisk utenriksministermøte 21. -22.1975.

³¹⁵ SA. UUKK, Fellesmøte med sjøfarts- og fiskerikomiteen 20.10.1975: 3.

³¹⁶ AT. B Grovordnet materiale L0011, Mappe: «Forberedelser havrett/fiskeri-debatt / Stortinget 1975», Disposisjon for innledning i DNAs Stortingsgruppe 20.10.1975.

³¹⁷ Aftenposten 14.8.1975: 3.

³¹⁸ ID. D, Da L1677, Mappe: «FN. Havrettskonferanse 1976», Notat til Industridepartementet fra UD 21.1.1976.

utvidelse ville føre til, ikke var akseptable for Norges utenrikspolitiske situasjon. Heller ikke hvis Norge foretok en slik utvidelse ”... etter at det ikke var mulig å nå en tilfredsstillende avtaleløsning i forhold til andre stater...”³¹⁹ Hva annet UD skal ha ment med notatet annet enn en advarsel om de konsekvenser en ensidig utvidelse ville føre til, er uvisst.

Notatet kan ha hatt en sammenheng med de synspunkter som ble forfektet av Carl August Fleischer, jurist og medlem av havrettsdelegasjonen. I overkant av en måned etter at notatet fra UD ble utstedt kom det frem i Aftenposten at Fleischer mente at Norge ikke automatisk burde fornye godkjenningen av Haag-domstolens rett til å dømme i tvistesaker som gjaldt ressursbevarelse og fiskerigrenser. Dette synet hadde han presentert overfor Jens Evensen og UD gjennom en såkalt «betenkning».³²⁰ Det Fleischer mente med dette utspillet var at Norge burde gå inn for å overføre kompetansen fra Haag-domstolen til det nye tvistemaskineriet som var foreslått som en del av havrettskonvensjonen. Og da ikke automatisk å fornye Haag-domstolens domsmyndighet på alle områder for de neste fem år.³²¹ Fleischer mente at domutøvelsen av Haag-domstolen var for konservativ, og at Norge derfor burde stille spørsmål til hvorvidt den skulle fornye sin godkjenning av dens myndighet til å dømme i alle saker. Uttalelsen til Fleischer vakte oppsikt, formannen i Det nye Folkepartiet, Magnar Lerheim, mente at Fleischer burde gå av etter denne uttalelsen.³²² Den linje Fleischer hadde presentert ble ikke fulgt videre, og selv beholdt han jobben som Jens Evensen rådgiver. Norge godkjente også Haag-domstolens myndighet i statsråd 26.mars 1976.³²³ Utenriksministeren var heller ikke begeistret over modifikasjon som endret Norges anerkjennelse av domstolen betydelig, men foreslo til regjeringens medlemmer at Norge burde endre varigheten på anerkjennelsen.³²⁴ Det interessante med denne saken er at det var en mulighet, et alternativ, for å utvide fiskerigrensen uten å havne i klammeri med Haag-domstolen- Norge behøvde «bare» ikke å fornye godkjenningen av domstolen. Dette ble ikke gjort, og med det styrkes målet i prinsipperklæringen av 1974

---

³¹⁹ ID. D, Da L1677, Mappe: «FN. Havrettskonferanse 1976», Notat til Industridepartementet fra UD 21.1.1976.

³²⁰ Aftenposten 26.2.1976: 2.

³²¹ Aftenposten 26.2.1976: 2.

³²² Aftenposten 8.3.1976: 10.

³²³ Nærø 1987: 113.

³²⁴ SMK. Da Notater til regjeringskonferansene L0179, Mappe: «Utenriksdepartementet 1976», Notat til regjeringens medlemmer fra utenriksministeren 17.3.1976.

om å utvide gjennom forhandlingslinjen, den linje Norge førte gjennom å arbeide for en sterk internasjonal rettsorden. Og på den måten få en effektiv fiskerigrense som andre land aksepterte og ikke havne i Islands situasjon.

Eventyrpolitikk

Den nye arbeidsplanen gikk ut på ikke å foreta seg noe i løpet av 1975, og heller begynne med nye forhandlingsrunder og underhåndssamtaler med berørte land. For fiskerne var ikke det å prioritere 200 mil en positiv nyhet. Men havrettsministeren mente at et stemningsskifte var i ferd med å skje.³²⁵ Hans statssekretær Arne Treholt uttrykte også en bekymring for hva fiskernes reaksjon ville bli og mente at for å få gjennomført det nye forhandlingsopplegget så måtte Evensen vise seg i «... i Nord-Norge minst én gang i måneden...»³²⁶ Evensen oppfordret fiskerne til å utvise tålmodighet med forhandlingsresultatet. Under et foredrag i Henningsvær ga han uttrykk for at han trengte fiskernes støtte i fiskerigrensespørsmålet, på samme måte som under forhandlingene med EF om en handelsavtale. Og hvis fiskerne ikke ble fornøyd med resultatet, kunne de kaste ham på sjøen. Evensen ga også sitt lovord til fiskerne om at regjeringen skulle finne konstruktive løsninger.³²⁷ Havrettsministeren hadde aldri vært spesielt begeistret over jaget på tidsfrister. Hans oppfordring til fiskerne i Henningsvær ga uttrykk for at de skulle "stole" på ham, og ikke jage etter de frister som hadde blitt satt i tretrinnsraketten. Et slikt jag var det han refererte til som Eventyrpolitikk.³²⁸ Dette begrepet hadde også Trygve Bratteli tatt i bruk i sin nyttårstale til folket 1.januar 1975. Bratteli understreket at Norge måtte jobbe for å få anerkjent 200 miles økonomiske soner, og ikke "... la oss friste til en eventyrpolitikk som ikke trygger noen fremtid...".³²⁹ Fiskerne i Henningsvær hadde fortsatt tillitt til sin havrettsminister "Ævensen", som de kalte ham. Ifølge Aftenposten svingte stemningen mellom "... nyanser av grått...".³³⁰ Stemningen var altså ikke i taket da Evensen kom på besøk i Nord-Norge, men tillitten eksisterte fortsatt.

---

³²⁵ AT. B Grovordnet materiale L0011, Mappe: «Div. stoff/art. fiskerigrensen 1975», Møte i UD 27.11.1975.

³²⁶ Treholt 2004: 114.

³²⁷ AT. B Grovordnet materiale L0009, Mappe: «Evensens taler/foredrag 1973-75», Utkast til foredrag av Jens Evensen i Henningsvær 27.3.1976.

³²⁸ Aftenposten 1.11.1975: 16.

³²⁹ Aftenposten 2.1.1975: 3.

³³⁰ Aftenposten 28.3.1976: 20.

Regjeringens nye forhandlingsopplegg hadde ikke ført til noen offisiell reaksjon fra Landsstyret i NF. De fant ikke at det forelå noe nytt i regjeringens opplegg, og kom frem til at det derfor ikke var grunnlag til at NF skulle innta et annet standpunkt enn det de tidligere hadde inntatt.³³¹ Ifølge Ragnvald Nærø økte NFs og fiskernes utålmodighet både i løpet av 1974 og 1975. NF hadde også ifølge Nærø sendt brev til UD for å klage på den sene fremdriften i fiskerigrensesaken.³³² Dette hadde derimot ikke ført til at fiskerne hadde gått vekk fra å støtte forhandlingslinjen, noe fylkesfiskarlagsårsmøtene hadde vist.³³³

En større ro rundt en utvidelse

Det hastet altså for regjeringen og deres Havrettsministeren Evensen med å få opprettet en økonomisk sone eller utvide fiskerigrensen til 50 mil. De håpet å få opprettet en 200 mils økonomiske sone innen stortingsvalget i 1977.³³⁴ Altså hadde de i overkant av ett og et halvt år igjen på arbeidet. Med to år allerede gått fra den første havrettssesjonen startet uten at noen vedtak eller løsninger for fiskerigrensen hadde blitt oppnådd, var ikke framtidsutsiktene lyse. Men økonomiske soner hadde fått et gjennomslag etter havrettssesjonen våren 1975, og flere land hadde allerede begynte å opprette slike soner utenfor sine egne kyster. Island hadde utvidet sin fiskerigrense til 200 mil i juli 1975, noe som førte til et tredje kapittel i torskemkrigen. Norges standpunkt til Islands ensidige utvidelser var derimot endret sammenlignet med tre år tidligere, da Island utvidet til 50 mil. Den norske regjeringen var villig til å forlenge en fiskeriavtale de hadde inngått med Island i 1973, og dermed i praksis anerkjenne den nye islandske fiskerigrensen.³³⁵ Det hadde dermed skjedd et skifte i regjeringens holdninger til ensidige utvidelser, i takt med at det hadde skjedd et skifte i de internasjonale holdninger til en utvidet kyststatsjurisdiksjon. Regjeringen hadde også en egen interesse

---

³³¹ NF. Ab Landsstyremøteprotokoller L0007, 1975: 365.

³³² Nærø 1987: 59-60.

³³³ AT. B Grovordnet materiale L0011, Mappe: «Forberedelser havrett/fiskeri-debatt / Stortinget 1975», Disposisjon for innledning i DNAs Stortingsgruppe 20.10.1975.

³³⁴ AT. B Grovordnet materiale L0011, Mappe: «Forberedelser havrett/fiskeri-debatt / Stortinget 1975», Disposisjon for innledning i DNAs Stortingsgruppe 20.10.1975.

³³⁵ SMK. Da Notater til regjeringskonferansene L0173C, Mappe: «Utenriksdepartementet 1975», Notat til regjeringens medlemmer fra utenriksministeren 30.6.1975.

av at det ble dannet ro om den islandske utvidelsen, med tanke på Norges egen fiskerigrensepolitikk.³³⁶

En slik ro om Islands utvidelse ville også skape et større rom for en norsk utvidelse av fiskerigrensen. Da Nordli tok over arbeidet med å lede regjeringen i januar 1976, ble det slått fast i tiltredelseserklæringen at Bratteli-regjeringens linje ble videreført. Evensen hevdet at fiskerigrensepolitikken fortsatt skulle løses gjennom forhandlingslinjen.³³⁷ Samme måned som Nordli-regjeringen trådte til orienterte Jens Evensen regjeringens medlemmer om at Norges forhandlingspartnere neppe før etter den fjerde havrettssesjonen, altså mai samme år, ville inngå i endelige realitetsforhandlinger. Han orienterte også for regjeringens medlemmer at Norge forhåpentligvis innen utgangen av 1976 skulle få opprette 200 mils økonomiske soner.³³⁸ Knappt en uke senere uttalte han til NTB at regjeringen etter hvert måtte nøye vurdere ensidige utvidelser, men at han fortsatt håpet å komme frem til forhandlingsløsninger.³³⁹ På tross av de ulike uttalelser til media og til regjeringens medlemmer startet «realitetsforhandlingene» med de berørte stater etter havrettskonferansens sesjon i mai 1976.³⁴⁰

Endelig en utvidelse

Det var en fornøyd havrettsminister som kunne proklamere til Arbeiderpartiets fiskeriutvalg at det hadde skjedd et krafttak som man aldri hadde sett maken til i FNs historie under den fjerde havrettssesjonen i New York, og at «Det styrkede 200-mils prinsipp nå viser at [...] 200 mils soner fremfor 50 [er] riktig.»³⁴¹ Tiden var nå inne for å opprette 200 mils økonomiske soner. 3.september ble lovproposisjonen om Norges økonomiske sone lagt frem, og det kom frem at regjeringen ikke ville avvente flere havrettssesjoner før en grenseutvidelse.³⁴² Utviklingen må ha gledet selv de politikere

---

³³⁶ SMK. Da Notater til regjeringskonferansene L0173C, Mappe: «Utenriksdepartementet 1975», Notat til regjeringens medlemmer fra utenriksministeren 14.10.1975.

³³⁷ AT. B Grovordnet materiale L0011, Mappe: «Forberedelser havrett/fiskeri-debatt / Stortinget 1975», NTB-intervju med havrettsminister Jens Evensen 23.1.1976.

³³⁸ AT. B Grovordnet materiale L0011, Mappe: «Forberedelser havrett/fiskeri-debatt / Stortinget 1975», Orienteringsnotat til regjeringens medlemmer av Jens Evensen 15.1.1976.

³³⁹ AT. B Grovordnet materiale L0011, Mappe: «Forberedelser havrett/fiskeri-debatt / Stortinget 1975», NTB-intervju med Evensen 23.1.1976.

³⁴⁰ AT. B Grovordnet materiale L0011, Mappe: «Forberedelser havrett/fiskeri-debatt / Stortinget 1975», Orienteringsnotat til regjeringens medlemmer av Jens Evensen 15.1.1976.

³⁴¹ AT. B Grovordnet materiale L0015, Mappe: «Egne notater/utkast», DNAs fiskeriutvalgsmøte i Bodø 14.5.1976.

³⁴² NTB. I Klipparkiv L0008, Mappe: «Norges Fiskarlags landsmøte 1976», NTB-melding 17.9.1976.

som tidligere hadde stått hardt på en utvidelse til 50 nautiske mil. Hans Rossbach, representant for Venstre som hadde vært skeptisk til regjeringens linje uttalte til og med at regjeringens linje ” ...[nå] var Norges linje.”³⁴³ De videre forhandlinger med berørte land førte frem og det ble den 5.oktober 1976 lagt frem for Stortinget at Norges økonomiske sone, etter planen, skulle bli opprettet den 1.januar 1977.³⁴⁴ Den røde tråden regjeringserklæringen representerte innen fiskeripolitikken bunnet ut i en utvidelse som stod i samsvar med de norske interessene.³⁴⁵ Dermed unngikk regjeringen konflikter av både innenriks og utenriks art. Arne Treholt kunne også fastslå at prosessen med en utvidelse av den norske fiskerigrensen var intet mindre enn en revolusjon:

I dag fortøner soneoprettelsen seg for mange som noe selvsagt. Sett i et bredere perspektiv, framstår den som en milepel i vår nyere historie. I løpet av snaue 30 år er Norges fiskerigrense blitt utvidet fra 4 til 200 nautiske mil. Folkerettslig har dette vært nærmest en revolusjonerende utvikling.³⁴⁶

5.4 Oppsummering

Utsiktene høsten 1974 var ikke lyse, men regjeringen tok dog en endelig avgjørelse om sine målsetninger for den norske fiskerigrensen. Regjeringens fiskerigrensepolitikk forelå høsten slik at det var tatt en avgjørelse om å utvide fiskerigrensen, ved å gå skrittvis til verks gjennom tre utvidelser. Fremdriftsplanen var å opprette trålfrie soner, utvide fiskerigrensen til 50 mil, for deretter å opprette en økonomisk sone. Bakgrunnen for disse tiltakene var den teknologiske utviklingen, utilstrekkeligheten ved regionale reguleringsordninger, hensynet til kystbefolkningen og den innenrikspolitiske situasjon. Samt de hensyn regjeringen trengte å ta ut fra den folkerettslige stilling og domstolen i Haag, manglende resultater fra Caracas-konferansen, at ressurs-situasjonen hadde blitt aktualisert, de sikkerhetspolitiske og strategiske forhold, og den innenrikspolitiske situasjon hvor utålmodigheten stadig økte.

---

³⁴³ AT. B Grovordnet materiale L0015, Mappe: «Egne notater/utkast», Debatt etter innledningsforedrag 30.9.1976.

³⁴⁴ St. tid. 1976-1977: 20.

³⁴⁵ Utrykket rød tråd er hentet fra AT. B Grovordnet materiale L0015, Mappe: «Egne notater/utkast», Ukjent dato og sted; Gråsoneforhandlingene ble ikke ferdigstilt før i 2010.

³⁴⁶ AT. B Grovordnet materiale L0014, Mappe «Foredrag Norges Fiskarlag 1978», Innledningsforedrag på landsmøtet til Norges Fiskarlag i Trondheim 8.9.1978.

Gjennom tretrinnsraketten og opprettelsen av havrettssekretariatet viste regjeringen initiativ og at aktuelle fiskeri- og havrettsspørsmålene ble tatt på alvor.

Havrettssekretariatet skulle være et løsningsorgan for fiskeri- og havrettsspørsmålene, og var et viktig tiltak for å nærme seg velgerne fra kystdistriktene som hadde mistet tilliten til Arbeiderpartiet etter EF-avstemningen.

Tretrinnsraketten førte til en større tålmodighet fra NF sin side, og bidro også til å svekke de mer utålmodige kreftene som SV og Aksjon Kyst-Norge. Det økte hensynet til fiskeriinteressene markerte også at kyststatsinteressene kom mer i forgrunnen til fordel for skipsfarten. Men også skipsfarten hadde en viss interesse av at reglene på havet ble utformet, ved at en felles internasjonal utforming ville hindre at kyststatene kunne utvide sin egen jurisdiksjon ukontrollert. De politiske partiene var derimot delt i to, mellom de utvidelsesvillige og de forhandlingsvillige, de forhandlingsvillige mente alle muligheter måtte uttømmes før Norge kunne gå til en ensidig utvidelse. Men flere partier mente det begynte å haste. Opinionen hadde også sluttet opp om regjeringens linje og en fiskerigrenseutvidelse.

I tredje del av kapittelet har jeg sett på hvordan to av tre målsettinger i tretrinnsraketten ble gjennomført gjennom å følge regjeringens forhandlingslinje. Trålfrie soner ble opprettet 31.januar 1975, og resultatet ble en skuffelse for flere parter, delvis grunnet de beskjæringer som ble gjort sammenlignet med den opprinnelige planen. For regjeringen var det derimot en viktig og integrerende del av en utvidelse av fiskerigrensen. Regjeringen så det derimot ikke som hensiktsmessig å følge verken tempoplanene eller målsettingene i tretrinnsraketten og droppet dermed 50 mils utvidelsen og gikk rett på 200 mils økonomisk sone. 50 milen hadde heller ikke vært av en høy prioritering fra starten av. Regjeringen mente ikke at de ga opp 50 mils utvidelse, men opprettholdt at de forandret forhandlingsopplegget. Endringen førte ikke til en reaksjon fra NF, men utålmodigheten økte frem til økonomiske soner ble opprettet 1.januar 1977, i samsvar med de norske interesser.

6. Avslutning

I denne oppgaven har jeg redegjort for følgende: fiskerigrensens stilling fra Norge gikk inn for å søke om EF-medlemskap i 1970 og frem til opprettelsen av den økonomiske sone i 1977; myndighetenes og de ulike aktørers målsetninger for fiskerigrensens; ønskene for den norske fiskerigrensens i perioden 1974-1977; målsetningene for fiskerigrensens i tretrinnsraketten oppfylt. Disse underproblemstillinger ble redegjort for slik at jeg kan svare på min overordnede problemstilling:

- Hva kjennetegner den norske fiskerigrensepolitikken i perioden 1970-1977?

1970-1972: En avventende fiskerigrensepolitikk

Slik jeg innledende viste til så kan årene mellom 1970 til 1977 deles inn i tre perioder. Den første perioden, 1970-1972, var fiskerigrensepolitikken preget av hvilke vilkår Norge ville kunne oppnå, og faktisk oppnådde, for fiskerigrensens gjennom forhandlinger med EF. Spørsmålet var hovedsakelig om Norge kunne beholde sin fiskerigrense på 12 mil, eller oppnå varige særordninger for fiskerigrensens. Da forhandlingsresultatet lå klart, var det en delt kyst gjennom særordninger fra Trøndelag og nordover frem til 1982, med nasjonalt kystfiske ut til 12 mil. Sjøover ble en del av den alminnelige fiskeripolitikken til EF, med nasjonalt kystfiske ut til 6 mil. Det rådet usikkerhet om hva som ville skje med særordningen etter at den gikk ut i 1982. Da folkeavstemningen resulterte i et nei til medlemskap ble det gjennomført en ny runde forhandlinger med EF, hvor Norge måtte gå med på å ikke utvide fiskerigrensens ensidig. I denne perioden kan fiskerigrensepolitikken dermed kalles for en avventende politikk. Hvilken retning politikken skulle ta, var i stor grad avhengig av hvilke resultater som ville bli oppnådd i forhandlingene med EF.

Den avventende holdning preget også NF, men da det endelige utfallet av forhandlingene med EF forelå, ble det klart at de ikke kunne støtte et medlemskap i EF. Hovedårsaken til dette var at NF mente at den norske fiskerigrensens måtte opprettholdes. NF hevdet at det ikke var markeder norske fiskere trengte, men tilgang til ressurser, og denne tilgangen bare kunne kun sikres gjennom opprettholdelse av fiskerigrensens. Det var derimot ikke enerådende motstand, men en motstand som hovedsakelig kom fra fiskerisektoren i Nord-Norge.

Det var av delvis grunnet EF-spørsmålet at de norske regjeringene i disse årene ikke tok stilling til en utvidelse av fiskerigrensen. Myndighetene anså at de måtte avvente utfallet av EF-avstemningen. Behovet for en utvidelse hadde heller ikke meldt seg, og en eventuell utvidelse måtte bli gjort i takt med den internasjonale utviklingen innenfor havretten. Formelt var det ingen avtaler som holdt Norge fra å utvide fiskerigrensen.

Fiskerigrensepolitikken var preget av en avventende holdning i denne perioden, men den var også preget av å ikke være i samsvar med ønskene til NF, den største interesseorganisasjonen til fiskerne. Derfor kan fiskerigrensepolitikken sies å ikke være i samsvar med den gruppen en utvidet fiskerigrense ville ha størst betydning for.

1972-1974: En utformende og samlende fiskerigrensepolitikk

Perioden som tar over fra den avventende fiskerigrensepolitikken som preget de første årene av 70-tallet, kan sies å være en utformende og samlende periode.

Fiskerigrensepolitikken gikk fra å ikke ha tatt stilling til en eventuell utvidelse overhodet i 1973, til å være en ferdig utformet politikk med tre krav, en tempoplan og et eget sekretariat i 1974. Da regjeringen Bratteli tok over for Korvald-regjeringen, hadde ikke spørsmålet om en utvidelse blitt utredet. Korvald-regjeringen hadde imidlertid gått inn for 200 mils økonomiske soner i FN, og ville dermed ha en opsjon, hvis behovet for å utvide fiskerigrensen meldte seg. Premisset var da at en utvidelse skulle være et resultat av internasjonale forhandlinger. Bratteli-regjeringen fulgte også denne linjen, den blir dermed videreført fra 1970 til 1974. Det var også av denne grunn at Bratteli-regjeringen ventet til etter Caracas-sesjonen med å offentliggjøre sin tretrinnsrakett. De ville vente på utfallet av konferansen. Den avventende linjen blir dermed også ført videre, men i samsvar med NF, som også ville avvente konferansen. Det begynte imidlertid å gjøre seg gjeldende krav om en utvidelse av fiskerigrensen fra utålmodige krefter som Aksjon Kyst-Norge, og som også tydeliggjør skillet mellom fiskerne fra Vestlandet og de fra Nord-Norge. I likhet med under EF-kampen var fiskerne fra Vestlandet mindre opptatt av en utvidet norsk kystjurisdiksjon. Skipsfarten var en aktør som tradisjonelt hadde vært opptatt av et fritt hav. De var ikke imot en utvidet kyststatstradisjon, så lenge den sikret deres egen frie stilling på havet.

De ulike aktører begynner dermed å dra i samme retning med tanke på fiskerigrensen. Det var ingen uforenelige krav mellom de ulike aktørene. Skipsfarten godtok en utvidet

jurisdiksjon så lenge den sikret dem en fri stilling, og både NF og regjeringen dro i samme retning med å avvente Caracas-sesjonen, før tiltak ble foretatt. Det hersket fortsatt en utbredt tvil om hvorvidt en utvidelse av fiskerigrensen var det rette tiltaket, en tendens som gjenspeiler seg i opinionen. Halvparten av de som deltok i Gallup-undersøkelsen svarte at de ikke ønsket en utvidelse av den norske fiskerigrensen, mens 40 prosent ønsket en utvidelse.

1974-1977: Et endelig valg og en gjennomført fiskerigrensepolitikk

Gjennom tretrinnsraketten som ble utstedt 26. september 1974, tok regjeringen et endelig valg om retningen fiskerigrensepolitikken skulle ta. Utsiktene høsten 1974 var derimot ikke lyse, men ut i fra utenrikspolitiske og innenrikspolitiske faktorer, mente regjeringen at en tre trinns plan for å utvide fiskerigrensen var den beste løsningen. Bakgrunnen for dette valget var at det var den teknologiske utviklingen som stadig la et større press på ressursene i havet, utilstrekkeligheten ved regionale reguleringsordninger, hensynet til kystbefolkningen og den innenrikspolitiske situasjon, med en stadig økende utålmodighet. Det var disse faktorene som til sammen gjorde det nødvendig å gradvis utvide fiskerigrensen.

Gjennom opprettelsen av et eget havrettssekretariat, utnevnelsen av en egen havrettsminister og tretrinnsraketten viste Bratteli-regjeringen initiativ i fiskerigrensepolitikken. Initiativet var også et frieri til deler av kystbefolkningen som hadde mistet tillit til Arbeiderpartiet etter spørsmålet om EF-medlemskap. Tretrinnsraketten førte også til større tålmodighet fra NF, og tålmodigheten strakk seg lenger, noe som ga utslag i at de utålmodige kreftene, som Aksjon Kyst-Norge og SV, ble svekket. Opinionen sluttet seg også opp om regjeringens linje.

Initiativet bar frukter med en større tålmodighet fra NF, men også med en tydelig støtte fra skipsfarten. Skipsfarten hadde likeledes en interesse av ordnede forhold på havet, og ikke at kyststatene kunne utvide sin egen jurisdiksjon ukontrollert. Samtidig markerer tretrinnsraketten et nytt skille i den norske fiskerigrensepolitikken, ved at kyststatsinteressene kom mer i forgrunnen til fordel for skipsfarten.

Det markante skillet i synet på fiskerigrensepolitikken kom ikke frem gjennom ulike mål, men gjennom ulik fremgangsmåte. Dette markerer seg gjennom de politiske partiene.

Som Nærø påpekte i sin masteroppgave, skilte de politiske partiene seg i to hovedgrupper: de utvidelsesvillige og de forhandlingsvillige. De utvidelsesvillige ville utvide fiskerigrensen ensidig, mens de forhandlingsvillige ville uttømme alle muligheter før Norge eventuelt kunne gå til en ensidig utvidelse.³⁴⁷

Bratteli-regjeringen klarte å innfri to av tre målsettinger i tretrinnsraketten, og å følge den overordnede forhandlingslinjen. Trålfrie soner ble opprettet 31.januar 1975, dog med en viss skuffelse fra noen parter, delvis grunnet de innskrenkninger som ble gjort sammenlignet med den opprinnelige planen.

Det ble også skuffelse da regjeringen bestemte seg for ikke å følge målsettingen om å utvide fiskerigrensen til 50 mil. Bratteli-regjeringen, med havrettsministeren i spissen, mente det var lite hensiktsmessig å følge tempoplanen og målsettingene i tretrinnsraketten. Havrettsministeren stod imidlertid på sitt, og mente at ingen av forhandlingslandene hadde vist interesse for en utvidelse av fiskerigrensen til 50 mil. Utvidelsen til 50 mil ble ikke dermed skrinlagt, men ble brukt som et forhandlingskort. Regjeringen hevdet at de ikke forandret selve tretrinnsraketten, men selve forhandlingsopplegget. Endringen skapte igjen utålmodighet, som endelig døde ut med opprettelsen av en 200 mils økonomisk sone 1.januar 1977.

Sekundær, prioritert, samlende og utenrikspolitisk

Sammenfattende kan den norske fiskeripolitikken kjennetegnes som en politikk som kontinuerlig kom i bakgrunnen av bilaterale eller multilaterale forhold, altså som en sekundær rolle. Frem til EF-avstemningen, var det EF som var svaret, på tross av fiskerigrensens relativt svake posisjon i forhandlingsløsningen. Dette var også linjen frem til den økonomiske sonen ble opprettet. Som en sekundær politikk måtte fiskerigrensepolitikken utformes med hensyn til de andre land som hadde interesser i norsk farvann, eller som kunne se på det som en provokasjon at Norge utvidet fiskerigrensen. Dette var også bakgrunnen for at det ikke ble en ensidig utvidelse for Norge, slik som det ble for Island. Samtidig som fiskerigrensepolitikken overordnede mål var forhandlingslinjen og hensynet til andre land, så kan det med utstedelsen av regjeringserklæringen også vitne om en endring om fiskerigrensepolitikken stilling. Fra en nasjonal til et utenrikspolitisk anliggende. Dette ved at havrettssekretariatet ble

---

³⁴⁷ Nærø 1987: 62.

opprettet, under UD, og ved å opprette en egen ministerpost. Dette kan vitne om at fiskerigrensepolitikken ble en del av utenrikspolitikken, men også at det ble en prioritert politikk. Dette endret effekten fiskerigrensepolitikken hadde. Fra å være en splittende politikk frem til 1974, ble det en samlende politikk fra utstedelsen av tretrinnsraketten. Som en samlende politikk ble regjeringens fiskerigrensepolitikk ”... Norges linje.”³⁴⁸

Kort fortalt

Oppsummerende kjennetegnes fiskerigrensepolitikken av at den mellom 1970-1977 var delt inne i tre ulike perioder: en avventende fiskerigrensepolitikk, en utformende og samlende fiskerigrensepolitikk, og et endelig valg og en gjennomført fiskerigrensepolitikk. Fiskerigrensepolitikken kan også sies å kjennetegnes ved at den var en sekundær politikk i forholdet med andre land, mens det ble en prioritert politikk, og at den gikk fra et nasjonalt til et utenrikspolitisk plan med tretrinnsraketten. Fiskerigrensepolitikken kan også kjennetegnes ved at den gikk fra å være en splittende til å bli en samlende politikk.

---

³⁴⁸ AT. B Grovordnet materiale L0015, Mappe: «Egne notater/utkast», Debatt etter innledningsforedrag 30.9.1976.

Bibliografi

Utrykte kilder

Arbeiderbevegelsens arkiv

AT. Arne Treholt («ARK-1396 Treholt, Arne»)

B Havrett L0009-L0016, Div. Utenrikspolitikk L0020

C Diverse L0001, Diverse L0017

Riksarkivet

FD. Fiskeridepartementet («S-2534 Fiskeridepartementet, hovedarkivet 1965 – 1974»)

D -- L0143

ID. Industridepartementet («S-4086 Industridepartementet»)

Da L1676-L1677

NAVF. Norsk oseanografiske komite («S-3237 NAVF, Norsk oseanografiske komite»)

D Havrettskonvensjoner L0029

SMK. Statsministerens kontor

D Regjeringen Bratteli II. Notater til regjeringskonferansene

L0169, mappe 1: Utenriksdepartementet 1973–74, mappe 2: Utenriksdepartementet.

L0173C mappe 2: Utenriksdepartementet 1975.

D Regjeringen Nordli. Notater til regjeringskonferansene

L0176 mappe 3: Fiskeridepartementet 1976.

L0177 mappe 3: Havrettssekretariatet 1976.

L0179 mappe 1: Utenriksdepartementet 1976.

Statsarkivet i Trondheim

NF. Norges Fiskarlag («PA-0686 Norges Fiskarlag»)

Aa Landsmøteprotokoll L0005

Ab Landsstyreprotokoll L0006-L0008

NTB. Norsk Telegrambyrå («PA-0667 Norsk Telegrambyrå (NTB) – Trøndelagskontoret»)

I Klipparkiv L0007-L0009

Stortingsarkivet

Fikk tilsendt følgende møtereferater i UUKK fra Stortinget etter forespørsel:

UUKK, Fellesmøte med sjøfarts- og fiskerikomiteen 9.4.1972.

UUKK, Fellesmøte med sjøfarts- og fiskerikomiteen 17.9.1974.

UUKK, Fellesmøte med sjøfarts- og fiskerikomiteen 17.1.1975.

UUKK, 18.4.1975.

UUKK, Fellesmøte med sjøfarts- og fiskerikomiteen 23.5.1975.

UUKK, Fellesmøte med sjøfarts- og fiskerikomiteen 20.10.1975.

UD. Utenriksdepartementets arkiv

26.11/42, bind 4-13.

Trykte kilder

Norsk utenrikspolitisk årbok

Norsk utenrikspolitisk årbok 1973. Oslo: Norsk utenrikspolitisk institutt, 1974.

Norsk utenrikspolitisk årbok 1974. Oslo: Norsk utenrikspolitisk institutt, 1975.

Norsk utenrikspolitisk årbok 1975. Oslo: Norsk utenrikspolitisk institutt, 1976.

Elektroniske kilder

Forente Nasjoner og United Nations

FN. «FNs historie». 2015.

<http://www.fn.no/Bibliotek/FNs-historie/1970-1979>. (Åpnet 10.11.2015.)

UN. «History of the United Nations».

<http://www.un.org/en/aboutun/history/1971-1980.shtml> (Åpnet 10.11.2015.)

Regjeringen

Regjeringen. Kart over Norges økonomiske sone. 2015a.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/0e4ca50ecb8b40cab85f72f5bb2c39c9/NN-NO//HFIG/fig2-1.gif> (Åpnet 11.11.2015.)

Regjeringen. Om Norges økonomiske sone. 2015b. (Åpnet 11.11.2015.)

<https://www.regjeringen.no/no/tema/mat-fiske-og-landbruk/fiske-og-havbruk/rydde-internasjonalt/norges-okonomiske-sone/id434515/>

Regjeringen. Om Havrettssekretariatet. 2015c.

https://www.regjeringen.no/no/om-regjeringa/tidligere/departementer_embeter/regjeringssekr_dep/dep/havrettssekretariatet-1974-1978/id426286/ (Åpnet 11.11.2015.)

Store Norske Leksikon

Hallenstvedt, Abraham. «Trål». 2009a.

<https://snl.no/tr%C3%A5l> (Åpnet 10.11.2015.)

Hallenstvedt, Abraham. «Fiskersamvirket». 2009b.

<https://snl.no/fiskersamvirket> (Åpnet 10.11.2015.)

Norseng, Per G. m.fl.. «Islands historie». 2015.

https://snl.no/Islands_historie (Åpnet 12.11.2015.)

Østreng, Willy. «Jens Evensen». 2015.

https://nbl.snl.no/Jens_Evensen (Åpnet 10.11.2015.)

Stortinget

Stortingsforhandlinger.

<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/> (Åpnet 10.11.2015.)

Stortinget. «Biografi: Knut Hoem». 2015.

<https://www.stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Representantene/Representantfordeling/Representant/?perid=KNHO> (Åpnet 10.11.2015)

Annet

Aftenposten

<http://eavis.aftenposten.no/aftenposten/89023/> (Åpnet 10.11.2015.)

Norges Rederiforbund «Historie». 2015.

<https://www.rederi.no/om-oss/historie/> (Åpnet 10.11.2015.)

Verdens Gang (hentet fra Retriever)

<http://www.retriever-info.com/no/?redirect=true> (Åpnet 11.11.2015.)

Litteraturliste:

Aksjon Kyst-Norge. *Kampen om havet*. Oslo: Pax Forlag, 1974.

Alsos, Ketil J.. *Kampen om havet: Historien om Aksjon Kyst-Norge 1972-1975*.

Hovedoppgave i historie. Universitetet i Tromsø, 2003.

Andresen, Steinar. *Makt og rett på hav og havbunn*. Oslo: Universitetsforlaget, 1987.

Andresen, Steinar m.fl.. *Forvaltningen av norske havområder: Integrasjon av ulike interesser*. Lysaker: Fridtjof Nansens Institutt, 1985.

Arntzen, Sven. "Fiskerigrensesaken mellom England og Norge for Den Internasjonale domstol i Haag". *Fagtidsskrift for rettsvitenskap* 65, nr. 2, 1952. 113-136.

Benum, Edgeir. *Overflod og fremtidsfrykt: 1970-*, bind 12, *Aschehougs Norgeshistorie*. Oslo: Aschehoug, 1998.

Bourquin, Maurice. "Den alminnelige rekkevidde av den dom som ble avsagt 18. desember 1951 av den Internasjonale Domstol i den Norsk-Britiske fiskerigrensetvist". *Jussens venner*, 1953.

Christensen, Pål og Abraham Hallenstvedt. *I kamp om havets verdier: Norges Fiskarlags historie*. Trondheim: Norges Fiskarlag, 2005.

Christensen, Pål, m.fl.. *Havet, fisken og oljen: 1970-2014, bind 4, Norges fiskeri- og kysthistorie*. Bergen: Fagbokforlaget, 2014.

Dobrowen, Kim, m.fl.. *Rederi og kapitaltilførsel: Hovedproblemer i moderne rederifinansiering*. Oslo: S.N., 1981.

Evensen, Jens. «Den nye havrettsorden». I Treholt, Arne, m. fl.. *Norges havretts- og ressurspolitikk*. Oslo: Tiden Forlag, 1976.

Fleischer, Carl August. «Den økonomiske sone, kontinentalsokkelen og territorialgrensen». I Treholt, Arne, m. fl.. *Norges havretts- og ressurspolitikk*. Oslo: Tiden Forlag, 1976.

Fleischer, Carl August. *Fiskerigrensen, Folkeretten og den økonomiske sone*. Oslo: Universitetsforlaget, 1977.

Frydenlund, Knut. *Lille land- hva nå?: Refleksjoner om Norges utenrikspolitiske situasjon*. Oslo: Universitetsforlaget, 1982.

Hallenstvedt, Abraham og Bjørn Dynna. *Fra skårunge til høvedsmann: Med Norges Fiskarlag gjennom 50 år*. Trondheim: Norges Fiskarlag, 1976.

Hatlem, Ole B.. *FN's 3. Havrettskonferanse- Hvor står vi i dag?*. Oslo: Den norske Atlanterhavskomite, 1981.

Hersoug, Bjørn. «Er fiskeripolitikk distriktpolitikk? En oversikt over norsk fiskeripolitikk 1945-80». I Mikaelen, Knut H. og Bjørn Sagdahl. *Fiskeripolitikk og forvaltningsorganisasjon: En artikkelsamling*. Tromsø: Universitetsforlaget, 1982.

Kjeldstadli, Knut. *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget*. 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget, 1999.

Lange, Even. *Samling om felles mål: 1935-1970*, bind 11, *Aschehougs Norgeshistorie*. Oslo: Aschehoug, 1998.

Larsen, Birger. «Utvidet fiskerigrense- konsekvenser for fisket i Nordsjøen, Norskehavet og Barentshavet». I Treholt, Arne, m. fl.. *Norges havretts- og ressurspolitikk*. Oslo: Tiden Forlag, 1976.

Mikaelsen, Knut H. og Bjørn Sagdahl. *Fiskeripolitikk og forvaltningsorganisasjon: En artikkelsamling*. Tromsø: Universitetsforlaget, 1982.

Norges Rederiforbund. *Rederienes offshorevirksomhet*. Oslo: Norges rederiforbund, 1986.

Nærø, Ragnvald. *Fisk, diplomatar og havpolitikk: Korleis Norges økonomiske sone vart til*. Hovedoppgave i historie. Universitetet i Oslo, 1987.

Olstad, Finn. *Frihetens århundre*. Oslo: Pax Forlag, 2010.

Sagdahl, Bjørn. «Struktur, organisasjon og innflytelsesforhold i norsk fiskeripolitikk.». I Mikaelsen, Knut H. og Bjørn Sagdahl. *Fiskeripolitikk og forvaltningsorganisasjon: En artikkelsamling*. Tromsø: Universitetsforlaget, 1982a.

Sagdahl, Bjørn. «Teknologisk endring og interessekonflikt-trålfiskets innpassing i torskefiskeriene». I Mikaelsen, Knut H. og Bjørn Sagdahl. *Fiskeripolitikk og forvaltningsorganisasjon: En artikkelsamling*. Tromsø: Universitetsforlaget, 1982b.

Sagdahl, Bjørn. «Kystfisket og fiskerigrenseutvidelser. Noen trekk ved beslutningsprosessene.». I Mikaelsen, Knut H. og Bjørn Sagdahl. *Fiskeripolitikk og forvaltningsorganisasjon: En artikkelsamling*. Tromsø: Universitetsforlaget, 1982c.

Sollie, Finn m.fl.. *The Challenge of new territories*. Oslo: Universitetsforlaget, 1974.

Tamnes, Rolf. *Oljealder: 1965-1995*, bind. 6, *Norsk utenrikspolitikks historie*. Oslo: Universitetsforlaget, 1997.

Treholt, Arne. *Gråsoner*. Oslo: Gyldendal, 2004.

Treholt, Arne, m. fl.. *Norges havretts- og ressurspolitikk*. Oslo: Tiden Forlag, 1976.

Ulfstein, Geir. *Økonomiske soner- hva nå? Om folkerett og fiskeriforvaltning*. Tromsø: Universitetsforlaget, 1982.